

**CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ OKUMA EĞİTİMİ YÖNÜNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mesut TEMİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Celal DEMİR

2015 - AFYONKARAHİSAR

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ OKUMA EĞİTİMİ YÖNÜNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan

Mesut TEMİZ

Danışman

Prof. Dr. Celal DEMİR

AFYONKARAHİSAR 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Cumhuriyet Dönemi Türkçe Öğretim Programlarının Okuma Eğitimi Yönünden Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19/11/2015

Mesut TEMİZ

İmza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Celal DEMİR

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Erdoğan BOZ

: Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİNKAYA

İmza

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Mesut TEMİZ'in "Cumhuriyet Dönemi Türkçe Öğretim Programlarının Okuma Eğitimi Yönünden Değerlendirilmesi" başlıklı tezi, 19.11.2015 günü saat 13:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMLARININ OKUMA EĞİTİMİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mesut TEMİZ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Kasım 2015

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Celal DEMİR

Dil, iletişim aracı olmasının yanında toplulukları millet yapan önemli bir bağdır. Dilin iletişim alanındaki öneminin yanı sıra milletlerin bilimde, teknikte ve sanatta ilerlemelerindeki katkısı göz ardı edilemez. Bu sebeple ana dili öğretim programları hazırlamak zorunludur.

Ülkemizde de çeşitli yıllarda Türkçe öğretim programları hazırlanmıştır. Bu programlar zaman içinde geliştirilmiş, yenilenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ilki 1924 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programlarının her geçen dönem daha iyi, daha kullanışlı duruma geldiklerini görmekteyiz.

Çalışmamızda bu öğretim programlarının okuma alanlarının amaç ve kazanımlarının karşılaştırılmasına yer verdik. 1924 yılındaki programdan 2015 yılında hazırlanan taslak Türkçe öğretim programına kadar bütün programların okuma alanlarının özellikleri ve bu programların içerik yönünden değerlendirilmesi üzerinde durduk.

Eskiden Türkçenin öğretimine yönelik ciddi bir program yapılmamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla bu eksikliğin giderilmesinin önemi fark edilince ana dilimiz Türkçeyi merkeze alan öğretim programı hazırlama çalışmaları hızlanmıştır. İlki 1924 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programını sonraki yıllarda hazırlanan programlar takip etmiştir. O günden bu yana 1929, 1931, 1938, 1949, 1962, 1981 programları hazırlanarak uygulanmıştır. Günümüzde ise 2006 yılında uygulanmaya başlayan program kullanılmaktadır ama program geliştirme çalışmaları devam etmektedir.

Çalışmayla, programların okuma alanlarının karşılaştırılmasına çalışılmıştır. Bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; dil, ana dili, program ilişkisi, programların felsefelerine ve değiştirilme nedenlerine değinilmiştir. İkinci bölümde "Araştırma Yöntemi"nden bahsedildi. Üçüncü bölümde programların genel özellikleri, değerlendirilmesi, programların okuma alanları, okuma türleri üzerinde durulmuştur. "Sonuç ve Öneriler" başlığı yazıldı ve çalışmanın hazırlanmasında kullanılan kaynaklar "Kaynakça" bölümünde gösterildi.

Anahtar Kelimeler: dil, ana dili, öğretim programı, okuma becerisi, kazanım.

ABSTRACT

EVALUATING TURKISH TEACHING PROGRAMMES IN REPUBLIC PERIOD OF TIME ACCORDING TO READING EDUCATION

Mesut TEMİZ

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

TURKISH EDUCATION DEPARTMENT

November 2015

Advisor: Prof. Dr. Celal DEMİR

Language is a important connection that it makes communities to nations besides it is a communication instrument. Language is important thing in area add to that its contribution can't ignore in science, technique and artistry progressing of nations. For this reason, native language teaching programs making out is necessity.

In many years, various Turkish teaching programs were made out in our country, too. After a while these programs were improved, renewed. As a first was prepared in 1924, Turkish teaching programs are regarded better, more useful condition in every period.

In operation, we placed that comparing of and acquisitions reading area of these teaching programs. From Turkish program was prepared in 1924 to plotting Turkish program was prepared in 2015 was stand on properties of reading areas and regarding of these programs.

In the past, serious program hadn't been made for Turkish education. When noticed importance of this imperfection remove in the first years of Republic, education program that was centered native language Turkish, preparation operation rised. The first Turkish education program which was prepared in 1924, was followed by programs that were prepared in the other years. Since that year programs applied which were prepared in 1929, 1931, 1938, 1949, 1962, 1981. At the present day, program is using that started was applied in 2006, but program improvement operations are proceeding.

With operation, was tried to compare of programs according to reading area. This operation has got four parts. In the first part; was touched on language, native language, program relationship, philosophy of programs and reason of substitution. In the second part; was discussed "Technique of Investigation". In the third part; was emphasized general properties of programs, considering, reading parts of programs and reading varieties. "Result and Suggestions" were written and sources that used to prepare of operation were expressed in "the Bibliography" part.

Key Words: language, native language, education program, reading skill, acquisition.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM 1

DİL, ANA DİLİ VE TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

1. Dil, Ana Dili ve Öğretim Programlarının Önemi.....	1
2. Türkçe Öğretim Programlarının Temel Felsefeleri ve Programların Değiştirilme Nedenleri.....	10
2.1. Türkçe Öğretim Programlarının Temel Felsefeleri.....	10
2.2. Türkçe Öğretim Programlarının Değiştirilme Nedenleri.....	15
3. Problem Durumu.....	17
3.1. Problem Cümlesi.....	19
3.2. Alt Problemler.....	20
4. Araştırmanın Amacı.....	21
5. Varsayımlar.....	21
6. Araştırmanın Önemi.....	22
7. Sınırlılıklar.....	22

BÖLÜM 2

ARAŞTIRMA MODELİ

1. Araştırmanın Yöntemi.....	24
2. Araştırmanın Modeli.....	24
3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	25

4. Verilerin Toplanması.....	25
5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Programların Genel Özellikleri ve Okuma Alanlarının Görünümü.....	27
1.1. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı.....	27
1.2. 1929 Programı Ortamektep Türkçe Programı.....	33
1.3. Ortamektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı).....	38
1.4. 1938 Ortaokul Türkçe Programı.....	40
1.5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı.....	41
1.6. 1962 Ortaokul Türkçe Programı.....	48
1.7. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı.....	48
1.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak Basım).....	57
1.8.1. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın (Taslak) 2006 Programıyla Karşılaştırılması.....	60
1.9. 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı.....	66
1.10. 2015 Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak).....	75
2. Değerlendirme.....	77
3. Okuma ve Okuma Türleri.....	82
3.1. Okuma Tür ve Yöntemleri.....	87
3.1.1. Sessiz Okuma.....	90
3.1.2. Sesli Okuma.....	90

3.1.3. Göz Atarak Okuma.....	91
3.1.4. Özetleyerek Okuma.....	91
3.1.5. Not Alarak Okuma.....	92
3.1.6. İşaretleyerek Okuma.....	92
3.1.7. Tahmin Ederek Okuma.....	92
3.1.8. Soru Sorarak Okuma.....	93
3.1.9. Söz Korosu.....	93
3.1.10. Okuma Tiyatrosu.....	93
3.1.11. Ezberleme.....	94
3.1.12. Metinlerle İlişkilendirme.....	95
3.1.13. Tartışarak Okuma.....	95
3.1.14. Eleştirel Okuma.....	95
3.1.15. Elektronik (e-okuma) Okuma.....	96
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
KAYNAKÇA.....	105
EKLER.....	111
EK-1. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı.....	112
EK-2. 1929 Ortamektep Türkçe Programı.....	113
EK-3. 1949 Ortaokul Türkçe Programı.....	122
EK-4. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı	133
EK-5. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak Basım)	139

EK-6. 2006 Türkçe Öğretim Programı.....	144
EK-7. 2006 Programına Göre Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler	147
EK-8. 2015 Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın (Taslak) Okuma Alanı.....	149

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı'nda Türkçe Ders Saatleri.....	30
Tablo 2. 1929 Ortamektep Türkçe Programı'nın Sınıflara Göre Ders Saatleri Dağılımı.....	34
Tablo 3. 1929 Programı ve 2006 Programı'nda Metinlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususların Karşılaştırılması.....	38
Tablo 4. Ortamektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı) Ders Saatlerinin Sınıflara Göre Dağılımı.....	40
Tablo 5. 1949 Programının Okuma Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	44
Tablo 6. 1949 Programında Öğrencilere Okuma Zevki Vermek ve Onların Değerli Kitaplarla Karşılaşmasını Sağlamak İçin Yapılacaklar ve Bunların Günümüz Programında İşaret Ettiği Kazanımlar.....	45
Tablo 7. 1949 Programında Kelime ve Tabirlerin Açıklanmasında Dikkat Edilecek Hususların Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	46
Tablo 8. 1949 Programında Yer Alan Sesli Okuma Bölümündeki Açıklamaların Günümüz Programının Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	47
Tablo 9. 1981 Programı 6. Sınıf Okuma Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	51
Tablo 10. 1981 Programı 6. Sınıf Anlama Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	52
Tablo 11. 1981 programı 7. Sınıf Okuma Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	53
Tablo 12. 1981 Programı 7. Sınıf Anlama Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	54
Tablo 13. 1981 Programı 8. Sınıf Okuma Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	55
Tablo 14. 1981 Programı 8. Sınıf Anlama Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması.....	56

Tablo 15. Pilot Uygulamada Yararlanılan Gruplar.....	57
Tablo 16. 2005 Programının (Taslak) Dil Bilgisine Yönelik Amaç ve Kazanım Sayılarının Sınıflara Göre Dağılımı.....	58
Tablo 17. 2005 Programının (Taslak) Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Amaç ve Kazanım Sayıları, Bu Amaç ve Kazanım Sayılarının Program İçindeki Yüzdelerle Dağılımları.....	59
Tablo 18. 2005 Programının (Taslak) Okuma Amaçlarına Ait Kazanım Sayıları ve Bu Kazanımların Yüzdelerle Değerleri.....	60
Tablo 19. 2005 Programı (Taslak) Ve 2006 Programlarının Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Kazanım Sayılarının Karşılaştırılması	69
Tablo 20. 2006 Programının Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Amaç ve Kazanım Sayıları ve Bu Amaç ve Kazanım Sayılarının Program İçindeki Yüzdelerle Değerleri.....	70
Tablo 21. 2006 Programının Okuma Amaçlarına Yönelik Kazanım Sayıları ve Yüzdelerle Değerleri.	71
Tablo 22. Öğretmenlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Okuma Yöntem ve Tekniklerini Kullanma Sıklıklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	89

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL, ANA DİLİ VE TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

1. Dil, Ana Dili ve Ana Dili Öğretim Programlarının Önemi

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, Sadri Maksudî'nin "Türk Dili İçin" isimli eserinin ön sözüne yazdığı şu sözleri ana dilimiz olan Türkçenin geliştirilmesi ve korunması hususunda önemli hedefler koymaktadır.

"Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır" (Atatürk, 02.09.1930).

Dilimizi koruyup sağlam bir temelle gelecek nesillere aktarabilmek için üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmeliyiz. Bu sorumluluğumuzu yerine getirirken ana dilimizin öğretimine gerekli katkıyı sunabilecek öğretim programları hazırlamamız ise ilk önceliğimiz olmalıdır. Çünkü hazırlayacağımız ana dili öğretim programlarımız, dilimizin öğretilmesinin sistemli bir şekilde yapılmasının temelini oluşturacaktır. Ana dilinin okullarda öğretilmesinde sınırları ve amaçları çok iyi belirlenmiş olan öğretim programları bu açıdan önemlidir.

Kültürlerin yaşatılması, milletlerin hafızasının korunup gelecek nesillere aktarılması ancak dil sayesinde olur. Bu nedenle programlı bir dil öğretiminin,

milletlerin varlıklarını devam ettirip geleceğe ulaşabilmelerinde önemli bir araç olarak karşımıza çıktığını görürüz. Çünkü dil, toplulukları millet hâline getiren bir araçtır.

Ortak hafızanın korunması ve geliştirilmesi planlı bir dil eğitimi ile sağlanabilir. Ailede başlayan dil eğitiminin geliştirilmesinde okullar da önemli bir görev üstlenir. Okullarda anlama ve anlatma çalışmaları temel alınarak yapılan dil eğitimi içerisinde dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi öğretimi de planlı bir şekilde yapılır. Bu çalışmalar, bireylerin hem günlük yaşantılarında hem de eğitim öğretim süreçleri boyunca dili, etkili ve doğru kullanmalarını sağlamada önemlidir.

“Dil, her milletin önemle üzerinde durduğu, korumaya ve geliştirmeye özen gösterdiği milli hassasiyetlerin ilk sırasında yer almaktadır. Çünkü dil, milletin, milli kimliğinin belgesi, bütünlüğünün senedi, vatana sahipliğinin tapusu; his ve hayal dünyasının fotoğrafı, mantık ve düşünce tarzının dokusunu oluşturan sistematığı, hafızası, kısacası yaşayış biçiminin aynasıdır” (Karakuş, 2006: 252).

İletişim alanlarında yaşanan gelişme ve değişimler dilin milletlerin hayatı için önemini daha da arttırmaktadır. Bu durumun ortaya çıkardığı sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda dil öğretiminde yeni gelişme ve değişimlerle karşılaşmamız doğaldır.

Dil, insanlar arasındaki temel iletişim aracı olmanın yanında milletlerin kültürel kodlarının geleceğe taşınmasının da önemli bir kanalıdır. Bu önemli durumun bilincinde olan milletler dillerinin gelişimini, korunmasını ve yaşatılmasını sağlamak için dil öğretimine özel önem verirler. Ülkemizde de özellikle Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında başlatılan kalkınma hamleleri, yenileşme ve gelişmeler göz önüne alındığında dilimizin öğretimi de önem kazanmaya başlamıştır.

Dil, üzerinde sıkça durulan ve farklı bakış açılarıyla yaklaşılan geniş bir kavramdır. Dil, iletişimin temel aracı ve kültür öğretiminin en temel yapı taşıdır. Bu kavram üzerinde çok çeşitli tanım ve görüşler mevcuttur.

Türkçe Sözlük'te dil; “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan” (TDK, 2005: 526) şeklinde tanımlanırken Ergin (1997: 3) dili; “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ancak bu kanunlar çerçevesinde

gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlara atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.” şeklinde açıklar. Dilaçar (1968: 28) dil konusundaki düşüncesini; “Dil, anlamlar ve ses dizileri arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemdir.” biçiminde dillendirir. Dil bağlamında önemli çalışmaları bulunan Aksan da (1997: 55) dili “Dil; düşünce duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.” şeklinde açıklar.

Buraya kadar aktarılan tanımlardan dilin; seslerden oluşan, kuralları ve kalıpları olan, insanlar arasında iletişimi sağlayan ve insanların zihinlerinden geçenleri anlatmada kullandıkları bir düşünce aracı olduğu sonucuna ulaşırız.

Bir toplumda kullanılan dil, konuşma dili ve yazı dili olarak ikiye ayrılır. “Dilbilimciler de bu ayrımı yapmakta ve konuşma dilini bir ulusun, bir dil birliğinin dilin yazıyla ilişkili olmayan ve çeşitli söyleyiş özellikleri taşıyan yönü olarak, yazı dili de, konuşma dilinin yazıya geçirilmiş biçimi” (Aksan, 1997: 85) şeklinde tanımlarlar.

Dil, insanları diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliktir. İnsanlar dili, temel iletişim aracı olarak kullanırlar ve duygu, düşüncelerini dil kanalıyla aktarırlar.

“Düşünme ve konuşma yeteneği insanları diğer canlılardan ayıran ve onun sosyal bir varlık olmasını sağlayan en temel özelliklerin başında gelmektedir. Bu özellikleri nedeniyle toplum içinde yaşamak zorunda olan birey, gereksinimlerini gidermek, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmak ve bilgi alış verişinde bulunmak gibi temel nedenlerle iletişim kurmak zorundadır” (Anılan, 2004: 90).

İletişim kurma eylemi, günümüz şartları göz önüne alındığında çok çeşitli bir hal almıştır ancak “İletişim kurmanın değişik yolları olsa da en temel ve doğal iletişim yolu dildir. Dil hem birey için hem de toplum için temel iletişim kaynağıdır. Başka bir deyişle dil, toplum ve bireyin kendisini başkalarına açma ve anlatma aracıdır” (Anılan, 2004: 90).

Dilin iletişim boyutunun bu kadar öne çıkmasının dışında dil öğretiminin, bireylerde hayat boyu öğrenme sürecini gerçekleştiren en önemli araçlardan biri olma özelliği göstermesi de önemlidir.

Dilin millet hayatı için öneminin anlaşıldığı günümüzde, ana dil öğretiminin planlanması eğitim öğretim alanının önemli bir parçası hâline gelmiştir. Eğitim

kurumları aracılığıyla gerçekleştirilecek olan sistemli dil eğitimi, toplum fertleri arasındaki temel iletişim sorunlarını ortadan kaldırıp bireyler arasında ortak ülkü birliği oluşturulması için önemli bir yerdedir.

Aile içinde ve bireyin sosyal çevresinden öğrenmeye başladığı ana dili öğrenimi, okul dönemiyle daha sistemli bir görünüm arz eder. “Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir” (Aksan, 1997: 81). Ana dili Türkçe Sözlük’te kendisine “çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil anlamına gelmektedir” (TDK, 2005: 119) şeklinde tanım bulmaktadır. Vardar’a göre (2003: 20) ana dili; “insanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk edindiği dildir.”

Atatürk’ün deyişiyle, “Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir.” cümlesinden hareketle eğitim kurumları ana dili eğitiminin programlı şekilde öğretilmesi için üzerine düşen vazifeleri gerçekleştirmekle sorumludurlar. “İyi bir ana dili eğitimi görmüş kimse, kendisine anlatılmaya çalışılan bir bilgi, duygu ya da düşünceyi, herhangi bir noktayı atlamadan, sırasını bozmadan, olduğu gibi kavrayabilir, anlayabilir” (MEB, 2000: 7). Bu sebeple diğer ders içeriklerinin de öğrenilmesi ancak sağlam bir ana dili öğretimiyle gerçekleşecektir.

“Her dil, kurallarını kendisi yaratır ve o kurallar içinde yaşar ve gelişir. Çocuklar ana dillerini önce kulaktan, yaşayarak öğrenirler. Ana-baba ve yakın çevreden öğrenilen bu dil, dilin ana kurallarına uygundur. Çocuk çeşitli bölgelerde birbirine göre pek az özellik gösteren bu kurallara farkında olmadan uyar, dilini kurallara uygun olarak kullanma becerisini yine farkında olmadan kazanır. İlköğretim döneminde okul, dil öğrenimini önce bir sistem içine sokar ve yavaş yavaş öğrencilere dilin kurallarını sezdirir. Onların, dillerini bu kurallara uygun olarak kullanmalarında bir bilince varmalarını sağlar. Öğrenci, bu bilinci kazandıktan sonra konuştuğu dili kullanmada özen gösterir. Giderek, dilinin özellik, incelik ve güzelliklerini sezip dilini sever” (Girgin, 2011: 23).

İnsanın yaşadığı toplumun bir parçası olduğunu düşündüğümüzde ana dili öğretiminin; “... bireylere, doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma; onların düşünme güçlerini geliştirme, yetkinleştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır” (Sever, 2004: 11).

Kültürümüzün gelecek nesillerce anlaşılıp onlara aktarımının sağlanmasının da ana dilimiz olan Türkçe kanalıyla yapılacağı unutulmamalıdır. “Türk kültürünü gelecek nesillere aktarma, iyi bir ana dili eğitimi ve bu doğrultudaki kültür aktarımı

ile sağlanabilir. Okullarda ana dili eğitiminin yürütüldüğü Türkçe dersleri bu açıdan son derece önemlidir” (Tosunoğlu vd, 2004: 12). Çünkü dil öğrenilirken kültür de öğrenilir. Kısacası “...dil kültürün aynasıdır” (Aksan, 1997: 55).

“Toplumsallaşmanın belirleyicisi, kuşaklar arası bilgi birikiminin ve kültürün taşıyıcısı, düşüncenin yaratıcısı, toplumsal paylaşmanın ve uzlaşmanın sağlayıcısı olan dilin öğretimi tüm eğitim sistemlerinin en belirgin ve vazgeçilmez amaçlarından. Dil öğretimi dolaylı olarak diğer derslerde yapılırsa da doğrudan Türkçe dersinde gerçekleştirilmektedir” (Güler, 2001: 169).

Türkçe öğretimi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar ihmal edilmiştir. Türkçeye hor bakılmış ve üvey evlat muamelesi yapılmıştır. Türkçe sevdalısı Âşık Paşa, bu üzücü konuyu mısralarında “Türk diline kimesne bakmaz idi/ Türklere hergiz gönül akmaz idi/ Türk dahi bilmez idi ol dilleri/ İnce yolu ol ulu menzilleri” şeklinde dile getirmiştir. Toplumun kullandığı dilin öğretimini yapmak mantık dışı bir durum olarak kabul görmüştür. Türkçe öğretimi, Tanzimat Dönemi'ne kadar eğitim kurumlarında kendisine alan bulamamıştır. “Tanzimat Dönemi'nde ise rüştiyelerin eğitim programlarında ana dil olarak Türkçenin öğretilmesine yer verilmeye başlanmıştır” (Demirel, 1999: 13).

Tanzimat Dönemi'nde ana dili öğretimi üzerinde tartışmalar ve gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. “XIX. yüzyıla kadar sönük geçen dil ve alfabe konusu ile eğitim ve öğretim meseleleri Tanzimat'ın ilanından sonra tartışılmaya başlanmıştır” (Karakuş, 2006: 30). Osmanlı Maarif Nezaretinin 1869 tarihli Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi'nde “Türkçenin ‘usûl-i cedide’ye göre öğretilmesinin istenmesi Türkçe eğitiminin de ilk örneklerinin verilmesine zemin hazırlamıştır” (Göğüş, 1989: 124). Maarif Nezâretinin çalışmalarını takiben “...Kayserili Dr. Rüşti'nün ‘Nuhbet-ul Etfal’ isimli alfabe kitabı çıkarılmıştır” (Temizyürek, 1999: 39). Bu eserlerden önemli bir diğeri de “1874 yılında Selim Sabit Efendi tarafından çıkarılan Türkçe okuma ve yazma öğretilmesine önemli yer ayıran Rehnuma-yı Muallimin (Öğretmenlerin Kılavuzu)” (Göğüş, 1983: 47) adlı eserdir. O dönemlerde eğitim alanında yaşanan bu gelişmeler, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan çalışmalara öncülük etmeleri bakımından önemlidir. Tanzimat Dönemi ve sonraki yıllarda yapılan tartışmalar sadece dersler ve derslerin içerikleriyle ilgili değildir. Emrullah Efendi'nin öğretmen yetiştirme hususunda eğitimin öncelikle en üst eğitim kurumundan başlanarak alt kademelere doğru yayılması gerektiği düşüncesini temele

alan “Tuba Ağacı Nazariyesi” dikkati çeken bir yaklaşım olmuştur. “Eğitim tarihimizde Emrullah Efendi, genellikle ‘Tuba Ağacı Nazariyesi’ adı verilen bir fikir sistemi ile tanınmıştır” (Ergün, 1982: 11).

1869 tarihli Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi’nin gerekçelerinden en dikkat çekici olanını Akyüz (2014: 158) şöyle aktarır:

“...bir milletin eğitimde ilerleme sağlamasını, kendi dilinde eğitim öğretim yapmasında aramak gerekir; bir topluma yabancı dille bilim ve sanatta ilerleme yolunu göstermek zordur” denilmesi çok önemlidir. Bu dönemde, dilin öğretimdeki önemi yanında, sadeleşmesinin de gerektiği anlaşılmaya başlanmıştır.”

Türkçemizin geliştirilmesi ve güçlü bir dil hâline getirilmesi konusundaki çalışmalar bu dönemden sonra hız kazanmış “Cumhuriyetin ilanından önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Maarif Vekâleti tarafından yayınlanan 1922 tarihli İlk, Orta Tedrisat Mektepleri Müfredat Programı içerisinde Türkçe dersi müfredatına da yer verilmiştir” (Balcı, 2010: 113). Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte bu alanda yeni gelişmeler yaşanmaya da başlanmıştır. Bu gelişmelerden birine de “...1 Mart 1927’de derslere başlayan Orta Muallim Mektebi’nin ilk bölümünün Türkçe Bölümü olması” (Duman, 2014: 85) gösterilebilir.

Ana dili öğretiminin milletler için önemli bir nokta olduğu düşünüldüğünde ise, bu konunun bir düzen dâhilinde öğretilmesini sağlamak için öğretim programı hazırlanması kaçınılmaz bir durum olmaktadır.

“Türkçenin ana dili olarak eğitimi ve öğretimi söz konusu olduğunda öncelikle şu soruların cevaplanması gerekmektedir: Doğal ortamında kendiliğinden işleyen ana dilini öğrenme sürecinin neresinde ve nasıl müdahale edilecek? Formal eğitim kurumlarında ise Türkçenin konuları hangi aşamada, ne kadar, nasıl ve kim tarafından öğretilecek?” (Demir ve Yapıcı, 2007: 185).

Öğretim programı ise; “1. Genel olarak: Etkinlik ya da işlemlerin önceden saptanmış sırasını ya da zamanını gösteren plan, tasarlama, izlenec. 2. Belli bir okulda yer alan belli bir dersin ayrıntılı öğretim konuları” (Öncül, 2000: 913) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretim programları milletlerin eğitim sistemlerinde ulaşmak istedikleri hedeflerin ete kemiğe bürünmüş hâlleridir. Bu programlar, dinamik ve değişken bir yapıda olan toplum hayatına uyum sağlayabilecek şekilde hazırlanmak durumundadır. Programlar bu yönleriyle toplumu oluşturan bireylerin gelişim ve değişimlere ayak uydurmasını sağlayacaktır. Bu uyumu gerçekleştiren bireyler mutlu

olacaklardır. Varış'a göre (1976: 25) "Toplumsal dinamizm eğitim programlarının da dinamik olmasını gerektirmektedir." Bu ifadeyle "...her programın gerek bilimsel yenilikler gerekse toplumsal değişikliklerle yenilenmeye muhtaç" (Balcı, 2010: 112) olma durumu anlatılmaktadır.

Öğretim programları, yetiştirdiği bireylerden çeşitli hedefleri gerçekleştirmelerini bekler. Bu durum toplumların gelişmişlik düzeyi konusunda koydukları amaçlara hizmet etmektedir. Bilen (2006, 1-2) bu durumu; "Toplumların gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden biri eğitim sisteminin ortaya koyduğu insan modelidir. Gelişmiş toplumlar, nitelikli ve eğitilmiş bireylere ihtiyaç duymaktadır." şeklinde ifade etmiştir.

Programlar, eğitimi ayakta tutan iskelet sistemidir. Programların kapsayıcılıkları sırasıyla eğitim programı, öğretim programı ve ders programı şeklindedir. Eğitim programı ve öğretim programı kavramlarının, birbirlerinin yerine kullanıldığı durumlarla karşılaştık da eğitim programı ve öğretim programı birbirinden tamamen farklıdır. Eğitim programı ve öğretim programı karışıklığını önlemek için "2005 yılında hazırlanan yeni ilköğretim programlarında 'öğretim programı' ifadesinin kullanıldığı görülmektedir" (Balcı, 2010: 112).

Varış (1976: 18) eğitim programını; "... bir eğitim kurumunun; çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar" demiştir. Demirel (2006: 6) ise; "Öğrenene, okulda veya okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme etkinlikleri düzeneğidir" demiştir. Özbay (2008: 14) eğitim programını; "...bir milletin kültürünü meydana getiren temel unsurları dikkate alarak toplumdaki sosyal bağları düzenleyen, bunları gelecek nesillere aktaran, hedef kitlelere kazandırılması gereken davranışları gösteren hedefler dizisi" olarak açıklar.

Varış (1976: 88) öğretim programının, eğitim programı tarafından kapsandığını ama eğitim programının temel yapı taşı olduğunu belirterek "... genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısmı okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan ve bilgi ve becerilerin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir program" olarak açıklar.

Öğretim programları, derslerin etkin bir şekilde sürdürülmesini amaçlayan bir yol haritasıdır. Özçelik (1992: 4) öğretim programını; "... bir dersle ilgili öğretme-öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren bir kılavuz, başka bir deyişle bu nitelikteki bir proje planı" olarak açıklarken Özbay'a göre (2008: 15) öğretim programı; "eğitim programında gösterilen kazanımlar için gerekli olan öğretmen, konular, eğitim ortamları, yöntem, teknik, fizikî imkânlar, ders araçları, ölçme değerlendirme gibi unsurları kapsayan bir bütün"dür. Bu tanımlar ve açıklamalar bize, eğitim programı ve öğretim programlarının kapsamlarının farklı olduğunu gösterir.

Türkçe dersi öğretim programı, öğrencilerin kazanımlar yoluyla bilgi, beceri ve tutum geliştirmelerini ve onların dille ilgili edinecekleri bu değerlerin hem okulda hem de yaşamları boyunca başarılı olmalarını ve böylelikle mutlu olmalarını hedefler. "Dil öğretimini nasıl yapacağız?" sorusuna Yalçın (2002: 33), dil öğretiminin amaçlarını; "algılamaya yönelik (cognitive) olmak, iletişime yönelik (communicative) olmak, işlevsel (functional) olmak, planlama becerisine yönelik olmak" üzere dört başlıkta incelemiştir. Bu amaçların genel kabul gördüğünü ve bu amaçlara yönelik dil öğretimi zorunluluğundan söz etmiştir.

Dil öğretiminin sistemli ve planlı olarak yapılabilmesi önem arz eder. "Bütün öğretim çalışmalarında olduğu gibi dil becerilerinin geliştirilmesi de belirlenmiş hedefler ve programlar dâhilinde yapılmak zorundadır" (Balcı vd, 2012: 3).

Program Türkçe Sözlük'te; "1. Belirli şartlara ve düzene göre yapılması öngörülen işlemler bütünü, izlenice. 2. Yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarı" (TDK, 2005: 1627) olarak açıklanmıştır.

Program geliştirme Atatürk'ün şu sözlerinde belirginleşir: "Hükümetin en verimli ve önemli vazifesi millî eğitimle ilgili işlerdir. Bu işlerde başarılı olabilmek için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki, o program milletimizin bugünkü hâliyle sosyal, hayatî ihtiyacıyla, çevre şartlarıyla ve çağın gerekleriyle tamamen uyumlu olsun" (Çoban, 2001: 7).

Öğretim programı her ders için özel olarak hazırlanır çünkü "Öğretim sürecindeki program kavramı çoğunlukla belirlenmiş bir ders dalıyla birlikte düşünülür" (Balcı vd, 2012: 3). Bu program sadece ders işleme sürecini kapsamayıp

“Bir okulun ders dışı çalışmalarını da kapsayan tüm programıdır. Bunda ders ve etkinliklerin türleri ve sırası belirtilmiştir. Ara sıra belli bir dersin programı ile eş anlamda kullanılır” (Öncül, 2000: 814). Bir başka tanımda ise program; “eğitim hedeflerini gerçekleştirmek için öğrencilerin karşı karşıya geldikleri düzenli öğrenme yaşantılarının tümü” (Bilen, 2006: 46) olarak ifade edilmiştir.

Tespit edilen basamaklar içinde ilk olarak vurgulanan bölüm hedeflerinin belirlenmesi aşamasıdır. Programda “hedef ifadesiyle kastedilen varılmak istenen noktadır” (Sönmez, 2007: 23). Hedef “...bireyde bulunmasını istediğimiz, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki istendik özelliklerdir” (Bilen, 2006: 9).

“Hedefler; uzak hedefler, genel hedefler ve özel hedefler olmak üzere üç başlıkta toplanır. Uzak hedefler eğitimdeki politik felsefeyi yansıtır. Genel hedefler ise bir anlamda uzak hedeflerin ülke ve kurum koşulları dikkate alınarak yorumlanmasıdır. Özel hedefler ise bir alandaki bireylerin kazanması beklenen bilgi, beceri, yetenek ilgi, tutum ve alışkanlıklar gibi başlıkları içerir” (Bilen, 2006: 9-10).

Her dersin özel hedeflerinin farklılık göstermesi beklenir. Çünkü her dersin işlenişinde kullanılan öğretim yöntemleri farklılık gösterir. Yine bu hedefler belirlenirken özellikle bazı hususlar göz önünde tutulmalıdır. Bu durum Bilen’in (2006: 10) ifadesinde aşağıdaki şekilde karşımıza çıkar:

“Alana ilişkin özel hedefler belirlenirken öğrenci merkezli bir anlayışla açık ve anlaşılır ifadelerin kullanılması önemlidir. Belirlenen hedefler mutlaka bir içerikle ilişkili olmalıdır. Aynı zamanda hedeflerin genelleme yapabilecek kadar kapsamlı, özel bir duruma uygulanabilecek derecede de sınırlı olması beklenir.”

Öğrenmenin etkili biçimde gerçekleşmesi için, eğitim ve öğretimin önceden planlanmış bir program içinde yapılması gerekir. “Program; okula devam eden çocukların gelişmelerini sağlayacak biçimde onları, eğitim amaçlarına göre yetiştirmek için, çocuklara kontrollü bir çevrede işleyeceği ilgi çekici, isteklendirici ve faydalı bütün eğitici tecrübelerin ve etkinliklerin dizildiği bir tasarıdır” (Güngördü ve Güngördü, 1996, Akt. Benzer, 2004: 36) bu sebeple programların öğrenci ilgilerini de esas almaları gerekir.

“Eğitimciler, ana dili eğitimi de içinde olmak üzere, program yaparken başlıca şu etmenleri göz önünde tutmaktadırlar:1) Toplumun eğitim felsefesi, 2) Toplumda çağdaş yaşamın gerekleri, 3) Öğrenmenin ruhbilim temelleri, 4) Çocukların yaşlarına göre yetenekleri, 5) Alan uzmanlarının görüşleri. Türk eğitim felsefesi, millî ve demokratik yönetimi gerçekleştirmesi amaçlamıştır. Ana dili eğitiminde de, bu doğrultularda bir yol tutularak, her yurttaşın Türkçeyi bütün bilgi ve beceri yönleriyle öğrenip kullanabilmesi istenmiştir” (Göğüş, 1983: 40).

Eğitim programları hazırlanırken programın hedeflerinin neye, nasıl hizmet edeceği önceden tespit edilip ona göre hazırlanmalıdır.

“Eğitim programları hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört ana boyuttan oluşmaktadır. Bu öğeler arasından hedef boyutu ile “bireyleri niçin eğitiyoruz?” sorusuna yanıt aranır. Eğitimde hedefler; öğretimi yönlendirmesi, öğretme-öğrenme işleminin yapılmasını otaya koyması ve ölçmelere kılavuzluk etmesi açısından gerekli görölmektedir” (Demirel, 2004: 105).

Hedefler, “öğrenciye kazandırılmak üzere seçilen istendik özellikler (bilgiler, yetenekler, beceriler, tutumlar, ilgiler, alışkanlıklar vb)” (Sönmez, 2007: 21) veya “bir eğitim programının sonunda öğrencilerin göstermesi gereken bazı beceri, tutum ya da bilgilerin tanımlanmış hâli” (Morris ve Gibson, 1998, Akt. Erginer, 2000: 12) olarak tanımlanabilir. Bilen’e göre (1993: 3) hedefler; “eğitim sisteminin bel kemiğini oluşturur ve eğitim düzenini örgütleme, uygulama ve değerlendirme sırasında yön gösterici, seçici ve eleyici birer ölçüt niteliğini taşır.”

Eğitimde hedefler üç düzeyde belirtilmektedir:

“1- Ülkenin eğitim politikaları ve felsefesi doğrultusunda hazırlanan ve kapsamlı olarak belirlenen uzak hedefler, 2- Millî eğitimin yetiştireceği insan tipini ana hatlarıyla tanımlayan Millî Eğitimin genel hedefleri, 3- Bir konu alanının ya da disiplinin hedeflerini belirleyen özel hedefler” (Demirel, 2004: 105-106).

Hedefler için belirlenen üç düzeydeki ifadelerin birbirine uyumlu olması ve birbirini tamamlar nitelikte olması gerekmektedir.

2. Türkçe Öğretim Programlarının Temel Felsefeleri Ve Programların Değiştirilme Nedenleri

2.1. Türkçe Öğretim Programlarının Temel Felsefeleri

Eğitim, öğretim ve öğrenme alanında “1900’lerden günümüze kadar toplum, bilim ve teknolojiadaki değişikliklere ve kabul edilen görüşlere bağlı olarak çeşitli yaklaşımlar savunulmuştur” (Saylan, 1999: 108). Öğrenme kuramları, öğretim programı hazırlanmasına etki eder. Öğretim programları, bu kuramlar kaynak alınarak hazırlanmaktadır. Belli başlı öğrenme kuramları ise “Davranışçı Yaklaşım, Bilişsel Yaklaşım, Sosyal Bilişsel Yaklaşım” olmak üzere üç türdür.

Günümüzde öğrenme yaklaşımı üzerinde çok çeşitli tartışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır. Bu tartışma ve araştırmalar sonucunda çağdaş öğretim

programlarını etkileyen “Çoklu Zekâ Kuramı” doğmuştur. ABD kökenli olan bu kuram özellikle eğitim alanında ses getirmeyi başarmıştır.

“...ABD’de 1980’li yılların başında ortaya atılan Multiple Intelligences kuramı, beklenilen aksine psikoloji camiasından çok, eğitimcilerin dikkatini çekmiş ve hızla yayılan bu kuram, geleneksel eğitim sisteminin yerini almaya yönelik pek çok projenin hayata geçirilmesine sebep olmuştur” (Altan, 1999: 106).

Hovvard Gardner tarafından ortaya atılan bu kuramın belli başlı hedefleri vardır. Ayrıca birden fazla zekâ alanı olduğunu kanıtlamaya çalıştığı için bu adla anılmaktadır. “... hedef, zekânın tek bir yapıdan meydana gelmediğini ve insanların en az birbirinden bağımsız yedi ayrı zekâyâ sahip olduğunu ve bunların zaman içinde geliştirilebileceğini insanlara kanıtlamaktır” (Altan, 1999: 107). Bahsedilen zekâ türleri ise şunlardır: Sözel / Dilbilimsel Zekâ, Mantıksal / Matematiksel Zekâ, Müziksel Zekâ, Uzaysal / Görsel Zekâ, Bedensel / Duyusal Zekâ, Bireylerarası Zekâ, Bireysel Zekâ’dır.

Öğrenmelerin temelde her birey için farklı süreçlerle gerçekleştiği temeline dayanan Çoklu Zekâ Kuramı, günümüz öğretim programları tarafından merkeze alınan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar. Her bireyin farklı öğrenme alanları olduğunu temele alan bu kuram, bireyler arası farklılıkları en çok dikkate alan yaklaşımdır. Öğrenme durumunun gerçekleşmesinin her birey için farklı bir süreç olarak kabul eden kuram, birçok yönüyle özellikle de davranışçı yaklaşımdan ayrı bir özellik gösterir.

Davranışçılığın temelleri John B. Watson’a kadar uzanmaktadır. “Watson (1878-1958) çağdaş davranışçılığın kurucusu ve lideri olarak düşünülmektedir” (Schunk, 2009: 39, Akt. Onan, 2014: 111). Davranışçılık uzun yıllar Türkçe öğretim programlarında kullanılmıştır. “Özellikle 1981’den 2004’e kadar bu yaklaşım bütün karakteristik özellikleriyle eğitim sürecine yansımıştır” (Onan, 2014: 112). Davranışçılık Türkçe öğretiminde başarısız bulunmuş ve 2006 programıyla birlikte yerini yapılandırmacılığa bırakmıştır. “Türkçenin ana dili olarak öğretiminde davranışçı yaklaşımın birçok alanda yetersiz kalması yeni bir sisteme duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur. Bu ihtiyaç, 2000- 2003 yıllarında ilk kez katıldığımız PISA sınavlarında daha da somut bir hâl almıştır” (Onan, 2014: 112).

“Davranışçı program nedeniyle Türkçe öğretiminde, dil becerileri yerine davranışlar ön plana çıkmıştır. Önceden belirlenen bazı davranışları uyarı-tepki şeklinde ve bir

dizi şartlandırma sonucu öğreterek öğrencilerin dil becerilerinin geliştirileceği düşünülmüştür. Bu süreçte öğrencilerimizin zihinsel becerilerinin geliştirilmesi üzerinde fazla durulmamıştır. Davranışçı program çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar, çocuklarımızın Türkçeyi bilinçli olarak öğrenmelerini engellemiştir. Bu durum okuduklarını anlamada, kendini ifade etmede, zihnindekileri yazıya aktarmada, Türkçeyi doğru kullanmada, zihinsel sözlüğünü zenginleştirmede vb. güçlük çeken bireylerin yetişmesine neden olmuştur” (Güneş, 2007: 17).

Davranışçılık; belli öğretim faaliyetlerine tabi tutulan bireylerin tamamından, hedef olarak konulmuş belli amaçları davranışa dönüştürüp dönüştürmemelerinin gözlemlenmesi şeklinde gerçekleşen bir kuramdır. Bu haliyle davranışçılığın kişiler arası farklılıkları gözetmekten uzak bir görünüme sahip olan bu yaklaşım, eleştirilere maruz kalmıştır. Öğrenenlere hangi durumda hangi tepkiyi göstereceği öğretilir ve her zaman her öğrenenden bu tepkileri, o durumlara göstermesi amaçlanır. Bu durum göz önüne alındığında bu kuramın, bir fabrikadan bütün özellikleriyle aynı şekilde çıkan ayakkabı üretimini gerçekleştirmesine benzediği söylenebilir. Davranışçı yaklaşım uyarıcı ve tepki esasları etrafında şekillenir.

Bilişsel yaklaşımda ise zihin merkezli bir yaklaşım söz konusudur. “Bilişsel öğrenme kuramına göre bireyin önceden var olan bilgileri, yeni bilgileri anlamasına ve öğrenmesine yardımcı olur” (Karatay, 2014: 240). Bireylerin zihinlerini işletme süreçleri, birbirlerinden farklı kabul edilir ve öğrenenlerden davranışçı yaklaşımın aksine bir durum karşısında benzer tepki göstermeleri beklenmez. Çünkü her bireyin karşılaştığı durumları yorumlama biçimleri farklılık arz eder. Bireylerin yaşantılarında edindikleri ilgi, beceri, tutum ve deneyimler bireylerin, karşılaşılan durumlara verilen tepkilerini etkilemektedir. Bireylerin zihinsel süreçlerini merkeze alan bu yaklaşım, davranışçı yaklaşıma nazaran daha karmaşık şekilde karşımıza çıkar.

“Çocukların farklı bir öğrenme biçimi vardır. Örneğin Piaget, dünyayı keşfetmek ve anlamak için çocukların 4 farklı dönemden geçtiğini belirtir. Bu dönemlerde çocuk çevresel uyaranlara karşı duyarlıdır ve öğrenmeyi doğal bilişsel süreç içerisinde gerçekleştirir. Çocuğun öğrenme sırasında kullandığı şemalar onun öğrenmesine katkıda bulunur. Örneğin; küçük bir kız çocuğu bir sincap gördüğü zaman onu yavru kedi olarak adlandırır. Bu yeni nesneyi bu şema içerisinde özümser. Ancak daha sonra gördüğü nesnelere arasındaki farklılık sonucu çocuk, kedi şemasıyla bir sincap arasındaki farklılığı gözler ve bu yeni nesneye uyum sağlar. Oluşan bu dengesizlik durumu ve çocuğun kazandığı bu deneyim onun herhangi bir müdahaleye gerek kalmadan öğrenmesini sağlar” (Akyol, 2010: 41).

Sosyal bilişsel kuram; bireylerin hem yaşantıları sonucu elde ettikleri bilgileri hem de içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarına göre tepkiler verdiği esasına dayanan, yine zihinsel süreçlerin ön plana çıkarılması ve bireysel farklılıkları gözetmesi nedeniyle davranışçı yaklaşımdan ayrılan bir kuram şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

“Davranışçı kuramların insanın öğrenme biçimine ilişkin görüşlerine çeşitli eleştiriler getiren ve davranışçı kuramların insan davranışını tam olarak açıklayamadığından hareketle gelişen ‘Sosyal Öğrenme Kuramı’ günümüzde eğitim ve psikoloji alanında geniş kabul görmektedir. Kimi zaman sosyal bilişsel kuram olarak da adlandırılan bu kuram, insanın öğrenmesinin bireysel, çevresel ve davranışsal faktörlerin çeşitli etkileşimi sonucunda oluştuğunu savunmaktadır” (Bayrakçı, 2007: 198).

1981 programı ve öncesinde hazırlanan programların tamamında davranışçı yaklaşımın esaslarını görmek mümkündür. Davranışçı yaklaşım 1970’li yıllarda çokça tartışılmış ama ne yazık ki 1981 programı da bu yaklaşım temel alınarak hazırlanmıştır. 1981 programına bakıldığında öğretmen merkezli bir yaklaşımla hazırlandığı görülmektedir. Öğrencilerden beklenen davranışların öğretmen yönlendirmesiyle ders işleme sürecini temele alan 1981 programı ve önceki programlardaki davranışçılık ilkelerinin bazıları günümüz programında da karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenmeyi öğretme temeliyle hazırlanan günümüz programı, temel felsefe olarak kendisine yapılandırmacı kuramı seçmiştir. Yapılandırmacılık “...bireyin ‘zihinsel yapılandırması’ sonucu gerçekleşen biliş temelli bir yaklaşımı” (Erdem ve Demirel, 2002: 82) olarak tanımlanabilmektedir. Bu kuramda; öğrencilere sürekli bilgi yüklemek yerine, onların edindikleri bilgileri işleyerek yeni bilgiler edinme becerilerini geliştirme esası temel nokta olarak alınmıştır. Bu kuram, bilgiyi üst üste yığan değil işleyerek yeni bilgilere dönüştüren bireyler hedeflemektedir.

Erdem ve Demirel (2002: 83)’e göre yapılandırmacılığı etkileyen eğitimciler, felsefeciler ve psikologların ortak görüşleri şunlardır:

1. Öğrenenler kendi öğrenmelerine etkin olarak katıldıklarında bilgi kalıcı olur.
2. Öğrenenler bilgiyi araştırıp keşfederek, yaratarak, tekrar yaratarak, yorumlayarak ve çevre ile etkileşim kurarak bireysel bilgilerini yapılandırır.
3. Öğrenme etkin olarak, eleştirel düşünme ve problem çözmeye dayanır.
4. Etkin öğrenme ile öğrenenler, içerik ve süreci aynı anda öğrenirler.”

Yapılandırmacılık; “bilgi, bilginin doğası, nasıl bildiğimiz, bilginin yapılandırılması sürecinin nasıl bir süreç olduğu, bu sürecin nelerden etkilendiği gibi konularla ilgilenmekte ve düşünceleri eğitimsel uygulamalara temel oluşturmaktadır” (Açıkgöz, 2003: 61).

Günümüz programı yapılandırmacılık esasıyla hazırlanmıştır. “1981 yılından bu yana uygulanan ve davranışçı kurama göre hazırlanan Türkçe Öğretim Programı’nın başarılı olmadığı görülmüştür. PISA sınavlarından alınan olumsuz sonuçların ardından yapılandırıcı sisteme geçilmiştir” (Onan, 2014: 112). Günümüzde uygulanan programın yapılandırmacılığı temele aldığı “... Türk ve dünya edebiyatının seçkin örnekleriyle geliştirir ve kendi anlam dünyasını yapılandırmaya başlar” (MEB, 2006: 2) ve “Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri” (MEB, 2006: 2) cümlelerinden anlamaktayız. Yapılandırmacılık temelli hazırlanan günümüz Türkçe programı “öğrenciyi aktif hâle getiren ve öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmeyi amaçlayan ...anlayışla hazırlanmıştır” (Onan, 2014: 113).

Birey karşılaştığı bilgileri dört aşamayla işleyip değerlendirir:

- “1. Bireyin o konudaki ön bilgileri
2. Öğretmen ve öğrenci tarafından bilinen ödül, ceza ve karşılıklı beklentiler
3. Öğrencinin öğrenmeye yaklaşımı
4. Kültürel yargı ve değerleri ile beraber öğrencinin içinde bulunduğu sosyal çevre” (Şahin, 2008: 6).

Yapılandırmacılık bireyin yaşantılarını temele alır ki birey, yaşadıklarından edindiği bilgileri sürekli işleyerek yeni bilgilere ulaşır. Bu durum, bireyin hayatı boyunca devam eden bir bilgi edinme sürecidir.

Bireylerin farklı öğrenme şekilleri olduğuna göre ders kitaplarının bireysel farklılıkları gözeterak hazırlanması bir zorunluluktur. Çünkü “bireysel farklılıklar düşünme sistemi üzerinde etki bıraktığı gibi öğretim süreçlerinin de çok yönlü olmasını gerektirmektedir” (Demirel 2004: 51). Yapılandırıcı yaklaşım, özellikle yeni program tasarılarına kaynaklık etmektedir.

“Türkçe öğretiminde yapılandırıcı yaklaşım 2005 yılında uygulamaya konulan yeni programlarla gündeme gelmiştir. Yeni Türkçe programında yapılandırıcı yaklaşım merkeze alınarak çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme, beyin temelli öğrenme, bireysel farklılıklara duyarlılık, sarmal ve tematik yaklaşım, beceri yaklaşımı gibi çeşitli model ve yaklaşımlardan yararlanılmıştır” (Güneş, 2012: 37).

Yapılandırmacılıkla öğretmen merkezli programlardan öğrenci merkezli program anlayışına geçilmiştir. “Türkçe dersi öğretim programı, öğrencinin birikim, beceri ve gelişimlerini göz önünde bulunduran ve öğrenciyi merkeze alan bir

yaklaşım ile hazırlanmış olup, bütün kazanım ve etkinlikler bu açıdan ele alınmıştır” (MEB, 2006: 9).

2.2. Türkçe Öğretim Programlarının Değiştirilme Nedenleri

Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar ihmal edilmiş olan ana dil öğretimi, bu yıllarda ana dil öğretiminin öneminin anlaşılmasıyla bu alanda yapılan çalışmalar ivme ve önem kazanmıştır. “Ana dilimiz Türkçenin gücü, zenginliği, birleştiriciliği ve dünya üzerindeki Türk varlığının sürekliliği açısından önemi, ancak Osmanlı devleti dağılırken anlaşılabilmiştir” (Demir ve Yapıcı, 2007: 177) Ana dili öğretimi milletler için çok önemlidir çünkü “Bir İngiliz, İngilizce olduğu için vardır. Bir Ermeni, Ermenice olduğu için vardır” (Demir ve Yapıcı, 2007: 178) Bir Türk de Türkçe olduğu için vardır ve Türkçe olduğu sürece var olacaktır. “ Bu bağlamda ana dili eğitimi ve öğretimi, bir dersin ya da eğitim-öğretim etkinliğinin ötesinde bir konudur” (Demir ve Yapıcı, 2007: 178).

Günümüzde her alanda hızlı bir değişim ve gelişimle karşı karşıyayız. Bu değişim ve gelişim, bireylerin onları takip etmelerini ve bu baş döndürücü yenilikleri takip etmeleri konusunda zor durumda bırakabilmektedir. Özellikle iletişim alanında giderek küçülen bir dünyayla karşı karşıyayız. Bu değişimlerin eğitim alanını da etkilemesi kaçınılmazdır. Eğitim alanındaki gelişmelerin, kendini en çok gösterdiği alanların başında ise ana dil öğretim programlarının bu gelişmelere ayak uydurabilecek bir niteliğe kavuşturulması hususunda yapılan çalışmalarla karşımıza çıktığı görülmektedir.

“Değişen ve gelişen yaşam koşulları hayatımıza pek çok yenilik getirmiştir. Bu yenilikler hepimizin hayatını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilemiş ve etkilemektedir. İnsan hayatındaki bu değişim ve gelişimlerin eğitim hayatına da yansımaları düşünülemez. Bu amaçla eğitim alanındaki çalışmalar hız kazanmış, pek çok yeni yöntem ve teknik belirlenmiştir. Bu yeni yöntem ve tekniklerden hareketle Millî Eğitim Bakanlığı 2005 yılından itibaren uygulanmak üzere yeni Türkçe öğretim programı uygulamaya koymuştur” (Güven, 2011: 121).

Bireylerin bu değişimlere ayak uydurabilmelerinin temel noktası iyi bir ana dili eğitimi almalarından geçmektedir. Çünkü iletişim becerisinin bireylerin statülerini bile etkilediği düşünüldüğünde, ana dili öğretim programlarının gelişmeler ışığında güncellenmeleri, iyileştirilmeleri veya değiştirilmeleri normal bir durumdur. Her ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de programlar değiştirilmiştir. Çünkü

programlarda aranan temel nitelik, çağın gerektirdiği insan profilini yetiştirip yetiştirmemesidir.

Günümüz “bilgi çağı” olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla böyle bir çağda Türkçe öğretim programlarının da çağa uyum sağlayabilecek şekilde düzenlenmeleri lüksten öte bir zorunluluktur. Çünkü bireyler bilgileri ana dilleriyle işler, yapılandırır ve üretir. Bu sebeple hazırlanan programların amacı “Türkçe öğretiminin öncelikli sorumluluğu, öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini bilimsel bir anlayışla planlı bir biçimde geliştirmek, onlara Türk dilini doğru, bilinçli kullanma duyarlılığı ve alışkanlığı kazandırmak” (Sever, 2003: 28) olmuştur.

“...hedefler, zaman içerisinde hazırlanan programlar çerçevesinde güncellenmelidir. Bilimde, teknolojiye, ekonomide ve siyaset alanında yaşanan değişimler, insanı ve ülkelerin geleceğini doğrudan ilgilendiren eğitim alanını da etkilemektedir. Zaman içerisinde yaşanan değişimlerle birlikte ülkelerin ihtiyaç duydukları eğitilmiş insan modelleri de değişmektedir. Bu değişim hızının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara cevap verebilmek için ana dili eğitim programlarının aralıklı olarak güncellenmesi gerekir” (Onan, 2014: 11).

Eğitim-öğretimde bilimin rehber alındığı program geliştirme çalışmaları, çeşitli yıllarda dönemin gereklerine uygun bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır.

Türkçe öğretim programlarının değiştirilme nedenleri arasında ülkemizde çeşitli zaman dilimlerinde ortaya çıkan siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimlerin etkisi olduğu gerçeği de kabul görmektedir. Cumhuriyetin ilanı, Harf İnkılâbı gibi temel konuların program değişikliklerinde ya da güncellemelerinde etkili olduğu bir gerçektir.

Programların değiştirilmesinde başka bir durumun ise, eğitim alanında ortaya çıkan yeni yaklaşımlar olduğu söylenebilir. Bilginin işlenmesi konusunda ortaya atılan bu yaklaşımlar- özellikle çoklu zekâ ve yapılandırmacılık- programlardaki değişikliklerle karşımıza çıkmaktadır.

“Ana dili öğretim programı, bir taraftan çağdaş bir birey olarak öğrencinin ilgisi, düzeyi ve ihtiyaçları, bir taraftan toplumun ihtiyaç ve beklentileri, bir taraftan da çağın gerekleri ve gerçekleri dikkate alınması gereken çok etkenli bir düzenlemedir” (Demir ve Yapıcı, 2007: 188). Türkçe öğretim programları da işte tam da bu yüzden toplumun, bireyin ve çağın gereklerine göre güncellenmiş ya da yenilenmiştir.

Program, öğrencilere Türkçeyle ilgili bilgi ve çözümler üretmeyi alışkanlık haline getirmelerini de amaçlamaktadır. “Bu doğrultuda bütün öğretim süreçlerinin hayata dönük olması amaçlanmış, değerlendirmede tutum ve davranışlardaki gelişmeler de dikkate alınmıştır” (MEB, 2006: 9).

Çağımız; bireylerinden araştıran, sorgulayan, eleştiren bir bakışa sahip olmalarını beklenmektedir. Bu bakış açısıyla bireylerin içinde yaşadıkları topluma katkı sağlamaları ve bilgi üretimi gerçekleştirerek mutlu olmaları amaçlanmaktadır. Programlar da bireylerin mutlu olmalarını sağlayacak hedeflere ulaşmaları için, bir araç olduğundan temellerine bireylerin bu ihtiyaçlarına ulaşmalarını sağlayacak yaklaşımı alacak şekilde yenilenirler.

“Bugün, ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde okullaşma oranları AB ülkelerinde yüzde 100’e ulaşmış olduğu halde, bu oran 1999-2000 öğretim yılı itibariyle ülkemizde ilköğretimde yüzde 87,6; orta öğretimde ise yüzde 59,4 dür. Yükseköğretimdeki okullaşma oranı AB ülkelerinde ortalama yüzde 43 iken bu oran ülkemizde yüzde 29 seviyesindedir. Toplam eğitim harcamalarının GSMH’ya oranı AB ülkeleri için ortalama yüzde 5, OECD ülkeleri için ortalama yüzde 6, ülkemizde ise 1999 yılı itibariyle yüzde 3,9 dur” (MEB, 2001: 29).

Bu nedenle genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde, bu potansiyel nüfusu eğitim ortamlarına sokulmalıdır. Onların, üretken olmalarını sağlayabilecek etkinliklerle yüz göz olmalarını sağlayabilmemizin araçlarından biri de bu hedefe uygun programlar hazırlamaktır.

3. Problem Durumu

Dil, insanların iletişime geçmelerini sağlayan en temel araçtır. Dil, onu etkin bir şekilde kullanamayan insanlara hiçbir yarar sağlamaz. İnsanların yaşamları boyunca kazanımlar elde etmeleri ancak dil vasıtasıyla gerçekleşebilir. Dil, insanları üstün bir varlık yapan özelliştir. İletişimin temel noktası olan dili, etkili ve doğru kullanmanın ne kadar hassas bir konu olduğunu Yunus, “Söz ola kese savaşı/ Söz ola kestire başı/ Söz ola ağulu aşı/ Yağ ile bal ede bir söz” mısralarıyla dile getirmiştir.

İnsanların her an hayatlarının içinde olan dilin, eğitim hayatının önemli bir parçası olması da kaçınılmazdır. Çağımızın insanı gelişen teknolojiyle birlikte kendini ifade edememenin çıkmazı içinde sürüklenip gitmektedir. Teknoloji alanındaki değişim ve gelişim ne kadar hızlı olursa olsun, bu gelişmelerden pay alabilmenin temel koşulu güçlü bir iletişim kurma becerisinden geçmektedir. Bu

durum ise eğitim kurumları düşünüldüğünde onların, bireylere güçlü bir dil eğitimi vermeleri gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Eğitim kurumlarının dil konusunda bireylere sağlayacağı desteğin ise planlı, programlı, etkin bir şekilde sağlanması gerekmektedir. İşte bu durum sonucunda karşımıza öğretim programları çıkmaktadır. Milletler sahip oldukları potansiyel nüfuslarını çağın gereklilikleri karşısında yetiştirmek için eğitim kurumlarında dil öğretim programları uygulamaktadır. Bu programlar, içinde yaşanan çağın gelişmeleri göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Demek ki programların hazırlanmasının ilk ve en önemli gayesi çağa ayak uydurmak kaygısı olmaktadır. Bir milletin gelişmişliği ya da kalkınmışlığı okullarda uygulanan öğretim programlarının etkililiğiyle doğrudan ilgilidir. Bu durum inkâr edilemez bir gerçektir.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapılmasının önemi her geçen yıl daha iyi kavranmaya başlanmıştır. Ülkemizde de bu durumun sonucu olarak özellikle de Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yeni öğretim programları hazırlanmıştır. Hazırlanan programlar içerisinde ana dili öğretim programlarının olması da kaçınılmaz olmuştur. Çünkü insan denilen varlığın dile- özellikle de ana dile- hâkimiyeti o bireyin ülkesi için de önemli katkılar sağlamanın temel koşulu olmuştur. Çünkü bilim dahi dille, onun birimlerini oluşturan kelimelerle yapılabilmektedir. İnsan denilen varlık kelimelerle düşünen bir canlı olduğuna göre dilin öğretiminin önemi daha da artmaktadır.

Ana dili öğretiminin önemine 1530'da kaleme aldığı Müyessiretü'l Ulûm adlı eserinde dikkat çeken Bergamalı Kadri, ana diline hâkim kişiler için “Koca bir dağı, bir küsküyle yerinden oynatır; bir fili, kıl ile sürükleyebilir.” demiştir. Yine bu eserde yer alan “ Eğer kendi toplumunun dilini kaideleriyle bilirse bir insan, başka dilleri de kolayca öğrenebilir. Kendi dilinin kaidelerini öğrenen öğrenciler ilimde de başarılı olurlar” (Karabacak, 2002: 42) ifadesi dikkat çekicidir. Ana dili öğretiminin bu kadar önemli olmasında bireylerin hayatları boyunca öğrenmelerini gerçekleştirebilmelerinin yollarını onlara öğretmek durumu da bulunmaktadır. Bu yolla istendik yönde öğrenmeler gerçekleştiren birey mutlu da olacaktır. Ana dilini bütün inceliklerine vararak kullanmayı sağlayan en temel beceri ise iyi bir okur

olmaktan geçmektedir. Burada bahsettiğimiz okur kavramı, sadece yazılı metinleri seslendirme yoluyla yapan okuma eylemi gerçekleştiren okur değildir.

Günümüzde okuma eylemi de iletişim alanlarındaki gelişmelerden etkilenmiş olduğundan çok çeşitli bir görünüme bürünmüştür. İşte kastettiğimiz okur, çeşitlenen okuma türleri hakkında bilgi sahibi olan, bu türleri hayatının çeşitli alanlarında stratejik bir şekilde kullanan okurdur.

Bireylerin okumayı, zevk ve alışkanlığa dönüştürmelerinde temel ders ise Türkçe dersidir. Türkçe dersinin, bireylerde okuma becerisini geliştirebilmesi için Türkçe öğretim programlarına ihtiyaç vardır. Çünkü programlar, çağın toplumlar için istediği bireyler yetiştirilmesini sağlayan rehberdirler.

Yaygın veya örgün eğitim kurumlarında eğitim ve öğretimin etkili gerçekleştirilebilmesi için hazırlanan öğretim programlarının niteliği ise son derece önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Okullarda eğitim öğretimin temel ayağından biri hiç şüphe yok ki öğretmenler kadar çerçevesi iyi hazırlanmış, okullarda eğitim öğretimin kalitesini arttıracak olan programlardır.

3.1. Problem Cümlesi

Türkçe öğretim programlarının geneline baktığımızda kıraat ya da okuma başlıklarının, Türkçe öğretim programlarında önemli yer tuttukları görülmektedir. Bu durum normal karşılanmalıdır çünkü bireyler hayat boyu elde edecekleri yeni bilgi ve kazanımları büyük oranda okuyarak elde etmektedirler. Düşünüldüğü zaman okuma eylemi, bireylerin hayatlarının büyük bir parçasını oluşturmaktadır. Bu kadar önemli bir alanın, programların hazırlanmasında göz ardı edilmesi düşünülemez.

Okuma eylemi, geçmişten günümüze insanların fark yaratarak öne çıkmalarını sağlayan bir araç olmuştur. Günümüzde de bu durum çok değişmemiş aksine daha da öne çıkan bir başlık hâline dönüşmüştür. Hayatlarının her aşamasında başarılı olmuş insanların yaşamı incelediğinde okuma eyleminin, o insanların yaşamlarının önemli bir parçası hâline gelmiş olduğunu görürüz. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda ana dili öğretim programlarının bireylerin okuma becerilerini üst seviyeye taşıyacak nitelikte hazırlanması bir tespitten öte zorunluluktur

Cumhuriyet dönemiyle birlikte önemi daha da anlaşılan ve üzerinde yoğun çalışmaların hız kazandığı Türkçe öğretim programları, öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi anlamında önemli bir noktada durmaktadırlar. Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi çalışmalarının daha planlı yapılmasını sağlayan bu programlar, üzerlerine düşen görevleri getirme noktasında çeşitli yaklaşımlarla hazırlanmıştır. Öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesi amaçlanan bu programlar çeşitli yıllarda hazırlanmış, gözden geçirilmiş, güncellenmiş ya da yenileri hazırlanmıştır.

Cumhuriyetten günümüze kadar hazırlanmış Türkçe öğretim programlarının okuma alanları nasıldır? Bu sorunun cevabını bulabilmek, Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarının okuma alanlarındaki değişiklikleri tespit etmek amacıyla 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı, 1929 Ortaokul Türkçe Programı, 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı, 1938 Ortaokul Türkçe Programı, 1949 Ortaokul Türkçe Programı, 1962 Ortaokul Türkçe Programı, 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 2005 (Taslak Basım) İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2015 (Taslak Basım) Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı incelenmiştir. Bahsettiğimiz bu programların okuma alanlarının değerlendirilmesi, bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

3.2. Alt Problemler

Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarında okuma eğitiminin içeriği nasıldır?

Ana dili öğretimi ve eğitiminin önemi nedir?

Okuma nedir, okuma türleri nelerdir?

Öğretim programı nedir, öğretim programının işlevleri nelerdir?

Türkçe öğretim programlarının okuma alanlarının benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Programların genel amaçları ve okuma alanlarının görünüşleri nasıldır?

Eski programların amaç veya davranışlarının günümüzde uygulanan programda işaret ettiği kazanımlar nelerdir?

4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı eğitim kurumlarında çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve donanımına sahip bireyler yetiştirmek isteyen Türkçe öğretim programlarının, okuma alanlarını değerlendirmektir. Cumhuriyet döneminde hazırlanıp uygulanan bu programlar, okuma alanına dönemin şartlarına göre farklı şekillerde yer vermişlerdir. Bazı programların okuma alanları, programın geneli düşünüldüğünde okumaya daha fazla ağırlık verdiği bazı programların ise başka temel dil becerilerine ağırlık verdikleri görülmüştür.

Okuma becerisinin bu programlarda karşımıza çıkış şekilleri, hareket noktamızı oluşturacaktır. Programların okuma alanında öğrencilerde ne gibi davranış gelişimi sağlanacağı noktasında ya da ne gibi kazanımlara sahip öğrenciler yetiştirileceği amaçları çalışmamızda önemli yer tutacaktır. Bu noktadan hareketle okuma programlarının okuma alalarında yer alan amaç, davranış ve kazanımlara karşılaştırılmalı olarak yer verilecektir.

Türkçe öğretim programlarının genel özellikleri üzerinde yazılmış pek çok eser ve bu alanda eser veren yazar bulunmaktadır. Çalışmamızda ise Türkçe öğretim programlarının en önemli temel becerisi olan okuma alanlarının karşılaştırılması üzerinde durulacaktır. Okuma becerisi davranış ve kazanımlarının neler olduğunun üzerinde durulacaktır. Okuma alanındaki çeşitli okuma türleri hakkında bilgiler verilecektir. Programlar, okuma becerisi yönünden değerlendirilirken bir programın diğerlerine göre öne çıkan davranış veya kazanımlarının neler olduğundan bahsedilecektir.

5. Varsayımlar

Bilgi, güç ve mutluluk kaynağıdır. Bireylerin yaşam boyu mutlu olmalarını sağlayacak olan bilgiye erişimlerin temel noktasını, etkin bir öğrenme yolu gerçekleştirmeleri oluşturmaktadır. Bireyler, sahip olacakları bu etkin öğrenme yolunu ancak alacakları ciddi bir ana dili eğitimiyle gerçekleştirebilirler.

Günümüzde bilgiye ulaşmada en çok kullanılan yöntem ise geçmişte de olduğu gibi iyi bir okuma ve okuma sonucunda okunanların anlaşılması oluşturmaktadır. Bireylere sağlanacak okuma becerisi ise ana dili öğretim

programlarının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle hazırlanan Türkçe öğretim programları da okuma eğitime ciddi önem vermişlerdir.

Bilginin, durağan değil devingen olduğu düşünüldüğünde ise bu devingenliğin birey tarafından yakalanmasının yolu okuma becerisinin gelişmişliğinden geçmektedir. Fertlerine iyi bir okur olmayı aşıl原因an toplumlar diğer toplumların hep önünde olmuşlardır ve onları yönetmişlerdir. Birey ise, sosyal hayatında iyi bir seviyede olmak için ana dilinin inceliklerine hâkim olmalıdır.

Türkçe öğretim programlarının geneline bakıldığında, bilginin güç olduğunun ve bireylerin mutluluk kaynağının bilgiye dayandığının anlaşılmasıyla, bireyleri bu yönden geliştirebilmek için hazırlanma çabası gösterildiğini fark ederiz.

Genel anlamda ise son dönemlerde hazırlanan Türkçe öğretim programlarının bu duruma hizmet etme durumunun daha etkin olduğu göze çarpar. Özellikle günümüzde uygulanan Türkçe öğretim programı okuma alanına getirdiği yeni bakış açılarıyla önceki programlara göre daha etkin olabilecek içeriğiyle göze çarpmaktadır.

6. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmadan elde edilen sonuç ve önerilerin öğretmenlere, akademisyenlere, program geliştirme uzmanlarına ve ilgililere yol göstermesi, katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca Türkçe öğretim programlarının hazırlanması sürecinde okuma eğitimi konusunda yapılacak program tasarılarına ve programların kendisine kaynaklık edebilecektir. Çünkü yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde Cumhuriyet Döneminde hazırlanmış programların, okuma becerileri üzerinde derinlemesine bir çalışma yapılmadığı, yapılan çalışmaların ise genelde tek bir program temel alınarak yapıldığı ve daha özelden kalındığı gözlemlenmiştir.

Çalışmamızın sonuçları programların okuma alanlarının neden derinlemesine ve ince detayları bile kaçırmadan hazırlanması gerektiğini ortaya koyacaktır.

7. Sınırlılıklar

Bu çalışmamızda temel alınan Türkçe öğretim programları şunlardır: 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı, 1929 Ortamektep Türkçe Programı, 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı, 1938 Ortaokul Türkçe Programı,

1949 Ortaokul Türkçe Programı, 1962 Ortaokul Türkçe Programı, 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 2005 (Taslak Basım) İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2015 (Taslak Basım) Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı.

Veri toplarken bu programların ortaokullardaki okuma davranış veya kazanımları ele alınacaktır. Yukarıda sıraladığımız programlarla ilgili materyaller taranacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA MODELİ

1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızın başlıca gereçlerini Cumhuriyet Dönemi'nde ortaokullar için hazırlanan Türkçe öğretim programları oluşturmaktadır. Bu programların yanı sıra bu alanda hazırlanmış çeşitli kitaplardan, konuya dair makalelerden ve programlar üzerine yapılan tezlerden yararlanılmıştır.

Çalışmamızda önce öğretim programları ve bu programlar üzerine hazırlanmış kaynaklar tespit edilerek belirlendikten sonra, eserler üzerinde bir etüt çalışması yapılmıştır.

2. Araştırmanın Modeli

Günümüzde çeşitli eğitimciler tarafından geliştirilen “hem niceliksel hem de niteliksel yöntemlere ağırlık veren program değerlendirme modelleri bulunmaktadır” (Erden, 1998: 11).

Bu araştırmada kullanılan nitel araştırma tekniklerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışmamız tarama modeliyle yapılmıştır.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir” (Karasar, 2006: 77).

3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini Türkçe öğretim programlarının okuma alanlarıyla ilgili davranış ve kazanımları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarının okuma alanlarının içeriği oluşturmaktadır.

Öğretim programlarının genel amaçları ve okuma alanları dışındaki bölümleri çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

4. Verilerin Toplanması

Araştırmamızın verileri kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Bazı kaynaklar için çeşitli kütüphanelerden ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Programlarla ilgili hazırlanan kitaplar yayınevlerinden temin edilmiştir.

Elde edilen verilerle programların okuma alanlarının görünüşleri ve programların genel amaçları değerlendirilmiştir. Bu programların okuma alanına yaklaşımlarını tespit etmek amacıyla plân dâhilinde incelenmiş ve sırasıyla kaynaklar bulunmuş ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır.

Programlar incelenirken programların okuma alanlarındaki benzerlikler ve farklılıklar dikkate alınarak karşılaştırmalar ve tespitler yapılmıştır.

5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmanın veri analizinde öncelikle araştırmamızın kaynağını oluşturan programların on tanesi baştan sona, özellikle de okuma alanları incelenmiştir.

Bu programların, çalışmamızın temelini oluşturan okuma alanları incelenirken şu noktalara dikkat edilmiştir:

- a. Programların genel amaçları varsa özel amaçları incelenmiştir.
- b. Programlarda yer alan okuma amaç, davranış ve kazanımları belirlenmiştir.
- c. Programların okuma alanları içerisinde birbirlerini işaret eden cümleler belirlenmiş, özellikle günümüzde uygulanan programdaki karşılığının belirlenmesi üzerinde durulmuştur.
- ç. Tarama sonucunda programların genel özellikleri yorumlanmıştır.

d. Okuma tür ve yöntemleri üzerinde durulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Programların Genel Özellikleri ve Okuma Alanları

1.1. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ortaya çıkardığı eğitim-öğretimde yenileşme hareketinin ilk meşalesi 1924 programının hazırlanmasıyla yakılmıştır. “Eğitimi modernleştirme hareketini temelleri Osmanlı döneminde atılmıştı; ancak bu hareket doğma-bocalama-tartışma çabalarıyla sınırlı kalmış, bu nedenle Cumhuriyet Türkiye'sine çözüm bekleyen eğitim sorunlarıyla da girilmişti” (Koçer, 1992: 24). Yine “1924'te Maarif vekili ... Vasıf Çınar'ın zamanında ... müfredat meselesi esaslı surette tetkik edilmiş” (Yücel, 1994: 184).

Eğitimin toplum hayatı için vazgeçilmez bir durum olduğunu bilen Mustafa Kemal Atatürk, “İstiklâl Savaşı'nın en kritik günlerinde dahi bir yandan Cumhuriyet kurma çalışmalarını sürdürürken, diğer yandan Millî Eğitim sistemimizin esaslarını belirleme çalışmalarına yönelmiştir” (Çetin ve Gülseren, 2003: 1).

O dönemlerde eğitime ne kadar önem verilmiş olduğunu açılan yeni meclisin ilk çalışmalarından anlayabiliriz. “TBMM açıldıktan iki gün sonra, 3 sayılı yasa ile Eğitim Bakanlığı kurulmuştur” (Okçabol, 2005: 17).

Atatürk, 1 Mart 1922 günü TBMM'de yaptığı konuşmasında; “Eğitim, hükümetin en verimli ve mühim görevidir” demiştir. Atatürk, “Kurtuluş Savaşı'nın en zor günlerinde dahi millî eğitim sorunlarına eğilerek 15 Temmuz 1921'de

I.Maarif Kongresi'ni toplamış" (Budak, 2003: 21). Mustafa Kemal eğitim ordusunun zorlu savaşa hazırlık yapmasını istemiş ve şunları söylemiştir: "...dünyanın yeni koşullarında, vatani, ulusal birliği ve bir bütün olarak ulusal varlığı tehlikede olan Türk ulusu için... Kurtuluş Savaşı'ndaki yeri ne ise savaşın en bunalımlı günlerinde toplanan bu kongrenin Türk eğitim tarihindeki yeri de odur" (Sarıhan, 2009: 147, Akt. Aslan, 2011: 719).

"Bu Kongre'ye yurdun her yanından gelen kadın ve erkek öğretmen katılmış; Mustafa Kemal ise cepheye gitmeden önce yaptığı açış konuşmasında şöyle demişti: 'Şimdi maddî ve manevî bütün güç kaynaklarını düşmanlara karşı kullanıyoruz. Ancak bu savaş günlerinde bile dikkat ve özenle işlenip çizilmiş bir millî eğitim programı yapmaya emek sarf etmeliyiz' demiştir" (Özakman, 2005: 183).

Bu Kongre'nin temel amacı yeni filizlenen Cumhuriyetin "...eğitimin niteliğini yükseltmek hedeflenmiş, eğitim-öğretim konuları tartışılarak ilkeleri belirlemek" (Akyüz, 2014: 320) olmuştur.

Kongrenin millî eğitime yön çizmek amacıyla toplanmış olması eğitim öğretim tarihimiz açısından büyük öneme sahiptir.

Yeni oluşturulan ve temelleri atılan yönetim anlayışının "Cumhuriyetin kurucuları toplumun hızlı kalkınması ve modernleşmesi için politik, ekonomik ve sosyal yapıya uygun insan yetişmesi gereğine inanıyordu" (Fidan ve Erden, 1998: 25) idealleri vardı.

Kurtuluş Savaşı sonrasında Atatürk, toplumun, çağın ve çevrenin beklentilerini tatmin edecek bir eğitim anlayışını şöyle belirtmişti; "En önemli ve verimli vazifelerimiz Millî eğitim işleridir.... Bunun için de öğretim programları ve sistemleri ona göre düzenlenmelidir" (Çetin ve Gülseren, 2003: 1).

"3 Mart 1924'te çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) Yasası ile tüm okullar Eğitim Bakanlığına bağlanmış ve medreseler kaldırılmıştır. Cumhuriyet ilkelerine dayalı laik eğitim sistemi, 22 Mart 1926 tarihinde kurulmuştur. Böylece yeni düzenlemelerin yanı sıra, sistemin bugünkü eğitim kademeleri belirlenerek Eğitim Bakanlığının bünyesine alınmış" (Akyüz, 1999: 9).

Cumhuriyetin kuruluşuyla başlatılan toplumsal değişime yön verme çalışmalarının amacı, geleneksel yapımıza çağdaşlığın gerektirdiği bir yön vermek, halkımıza bilinç kazandırmak ve geleneksel yapımızı, eğitim kanalıyla düzenlemektir.

2012-2013 yılında temel eğitimin 12 yıla çıkarılmasıyla uygulanmaya başlatılan 4+4+4 olarak adlandırılan gelişmeyle günümüzde 5, 6, 7 ve 8. sınıflar ortaokul olarak anılmaya başlanmıştır.

Ülkemizin eğitimin sisteminin temelini oluşturduğu için ilkokullar ve ortaokullar Türkçe öğretimi hususunda önemli görevler üstlenmektedir. Bireyin okul çağına gelene kadar edindiği dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilerek onların okuma ve yazma becerilerinde de yetkin hâle getirilmesi evvela bu kurumların görevidir.

Öğrencilerin diğer dersleri anlaması için de araç bir ders olan Türkçe dersi; öğrencilere diğer derslerde anlatılanları, ders kitaplarında anlatılanları anlayıp anlatabilmeleri Türkçe dersindeki başarılarıyla yakından ilgilidir. Çünkü “Öğrenci güzel ve akıcı konuşmayı, anladığını sözlü ve yazılı olarak ifade etmeyi bu dersteki etkinliklerle öğrenir” (Vural, 2004: 58).

“2003 OECD PISA (Programme International pour le Suivi des Acquis des élèves/Uluslar arası Öğrenci Başarılarını Takip Programı) anketinin sonuçları bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır. Anketin sonuçlarına dayanarak hazırlanan raporda, 40 ülkenin eğitim düzeyi, 15 yaşındaki öğrencilerin başarı düzeyine göre değerlendirilmiştir. Rapora göre yazılı bir metni okuyup anlama becerisinde Türkiye 33. sırada yer almıştır. Bir matematik problemini anlayıp çözme bilgi/becerisi sıralamasında 34.sıradadır. Bizim gerimizde kalan ülkeler, Uruguay, Tayland, Meksika, Endonezya, Tunus ve Brezilya’dır” (L’enquête PISA 2003, Akt. Demir ve Yapıcı, 2007: 186).

Günümüz koşulları için vazgeçilmez olan yabancı bir dil öğrenme becerisi de bireylerin ana dillerindeki başarısıyla da paralel görülmüştür. Çünkü “Yabancı bir dil öğrenmede başarı kazanma, ana dilde belli bir olgunluk düzeyine erişmiş olmaya bağlıdır. Çocuk kendi dilinde daha önceden edinmiş olduğu anlamlar sistemini yeni dile aktarabilir” (Vygotsky, 1998: 159).

Ortaokullar Cumhuriyetin ilk yıllarında liselerle birlikte değerlendirilmiş ve lise birinci devre olarak düşünülmüştür “1923’te toplanan 1. Heyet-i İlmiye’de genel olarak ‘lise’ye dönüştürülmüş; bir ve iki devreli olmak üzere de ikiye ayrılmıştır. Lise birinci devre olarak kabul edilen bu eğitim kademesi 1924’te 2. Heyet-i İlmiye toplantısında bağımsız ortaokullara dönüştürülmüştür” (Özbay, 2000:3).

Cumhuriyetin ilanından sonra program hazırlıklarıyla ilgili çalışmalar hız kazandı. Bu çalışmalar programların iyileştirilmesi anlamında da aralıksız devam

etti. Bu çalışmalarda biri de programın özelliklerinin belirtildiği “Lise Müfredat Programları Eshab-ı Mucibe Layihası” olmuştur.

“1924 tarihinde Vasfi Çınar’ın Bakanlığı sırasında toplanan İkinci Heyet-i İlmiye, o dönemde uygulanmakta olan programları gözden geçirdi ve yapılacak yeni programların ilkelerini saptadı.1924 yılında artık adları ‘Lise’ olan ortaöğretim kurumları için bir program yapıldı. Bunun ilkelerini açıklamak amacıyla , ‘Lise Müfredat Programları Eshab-ı Mucibe Layihası’ (1924) adlı bir kitapçık yayınlandı. Bu kitapçığın en sonunda M. Fuat (Köprülü), A. Canip (Yöntem) ve Süleyman Şevket tarafından hazırlanan “Türkçe” bölümünde (...) ana dili öğretim ilkeleri açıklanıyordu: Kıraat, duygu ve düşünceyi, okuma zevkini geliştirecek, serbest okumaya yer verecekti” (Göğüş, 1970: 145).

Bu kitapçıkta yer alan bilgilere göre öğrencilere okuma zevki ve alışkanlığı kazandıracak serbest okuma çalışmaları yapılmalıdır. Dil bilgisi kuralları ihmal edilmeyecek, yazma kuralları hususunda çalışmalar yapılacaktır. Öğrencilerin resmî ve özel mektup yazmaları sağlanacak, okuma ve yazma becerileriyle diğer beceriler bir bütünlük içerisinde verilecekti. Yine edebî türler hakkında bilgiler verilerek sanatçılar tanıtılacaktı.

Tablo 1: 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı’nda Türkçe Ders Saatleri

Birinci Sene		İkinci Sene		Üçüncü Sene	
Kıraat	2	Kıraat ve İnşad	2	Edebî Kıraat	3
İnşad	1	Sarf ve Nahiv	2	Kitabet	1
Sarf ve Nahiv	2	İmla ve Kitabet	1		
İmla	1				
Kitabet	1				

Ortaokullara yönelik hazırlanan ilk Türkçe öğretim programı 1924 yılında çıkarılmıştır. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı’nda liselerin birinci devresini oluşturan ortaokullarda Türkçe dersleri üç sınıf halinde düzenlenen sınıfların 6, 7 ve 8. sınıfları için sırasıyla 7, 5, 4 saat olarak belirlenmiştir. Birinci sene kıraat iki ders saati, inşad bir ders saati, sarf ve nahiv iki ders saati, imla ve kitabet birer ders saati; ikinci sınıfta kıraat ve inşad iki, sarf ve nahiv iki, imla ve kitabet bir ders saati; üçüncü sınıfta edebî kıraat üç ve kitabet bir ders saati olarak düzenlenmiştir. Dil öğretiminin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmadığı bu programda ders içeriği “Kıraat, İnşad, Sarf ve Nahiv, İmla, Kitabet, Edebî Kıraat” başlıklarıyla öğrencilerin temel dil becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

“Kıraat” dersleri birinci devrenin ilk sınıfında fıkra ve küçük hikâyelerin işlenmesine yöneliktir. Bu basit çalışmalardan hareketle öğrencilerin iki üç sayfa

makale okuduklarında bu makaleleri anlayabilecek düzeye gelmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca öğretimin basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru yapılması gerektiğini göstermiştir. Bu durum, programın çocukların gelişimlerini göz önüne aldığı işaretidir.

İkinci sınıftaki “Kıraat” başlığının altında verilen “Birinci sene programının müttekâmil devamı” ibaresi ikinci sınıfta öğrencilerden ne gibi gelişme düzeyi beklendiği konusunu açıklamada yetersiz kalmıştır. Üçüncü sınıfta okumanın “Edebî Kıraat” başlığı altında eserin üslubuna ve türlere ilişkin bilgilerin verilmeye başlanacağı açıklaması da liseye yönelik hazırlıkların yapıldığı şeklinde değerlendirilmektedir.

Üçüncü sınıfta öğretmenin ders kitabından bağımsız olarak sınıfa farklı türlerde kaleme alınmış eserleri getirmelerinin istenmesi serbest okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılmasında önemli bir unsurdur. İlk iki sınıfta öğretmenlere herhangi bir yöntem önerilmezken üçüncü sınıfta tümevarım yönteminin önerildiği görülmektedir.

Programın birinci sınıfında “İnşad”, ikinci sınıfında “Kıraat ve İnşad” başlıkları altında okuma eğitimini destekleyen açıklamalar içermektedir. Birinci sınıfta “İnşad” başlığı altında verilen “Ufak şiirlerin ahengine dikkat edilerek okutulacak, bunlar deftere muntazam geçirildikten sonra ezberletilecektir” açıklaması aslında okuma çalışması anlamına da gelmektedir. “İnşad” bölümündeki bu ifade günümüz programının “Sözün ezgisine dikkat ederek okur” kazanımına karşılık gelmektedir. Buradaki okuma çalışmasının şiirin önce deftere yazılıp sonra ezberlenmesi şeklinde yapılacağı belirtilmiştir.

1924 programında okuma yöntem ve tekniklerinin ne olacağı hususunda herhangi bir ibare yer almamakla birlikte “İnşad” başlığı altında verilen açıklamadan da hareketle öğrencilerin sadece sesli ve sessiz okuma, yer yer ise öğretmen bir metni okuduktan sonra öğrencilerin bunları tekrar etme alıştırmalarıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Programda sesli ve sessiz okumanın öne çıkarılmasını sebebinin telaffuzun önemine dikkat çekmek olduğu anlaşılmaktadır. Ortaokul ikinci sınıfta “İnşat çalışmaları okuma çalışmalarının içinde değerlendirilmiş, 3. sınıfta ise liselerdeki edebiyat derslerine hazırlık olarak edebî metinlere ağırlık verilmiştir”

(Coşkun, 2014: 7). Aslında bu tekrar çalışmalarını söz korosu ile okuma çalışması olarak da değerlendirebiliriz.

Programda, öğrencilere okuduklarını anlamalarıyla ilgili neler yaptırılacağından bahsedilmiştir. Bu programda kıraat (okuma) derslerinde öğrencinin ortaokul birinci sınıfta farklı türlerdeki basit metinlerden başlayarak yıl sonuna kadar 2-3 sayfalık makaleyi anlayabilecek düzeye gelmesi amaçlanmıştır. Ancak öğrencilerin okuduklarını anladıklarının nasıl tespit edileceğine yönelik bir bilgi verilmemiştir. Yani program, ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına yer vermemiştir.

1924 programı ana başlıklar hâlinde hazırlanmış, yüzeysel olarak dil eğitiminin nasıl yapılması gerektiği hususunda çerçeve çizmiş olduğunu ancak çağdaş programlarla karşılaştırıldığında ise yetersiz olduğu görülmektedir. 1926 yılında Atatürk tarafından ülkemize davet edilen John Dewey hazırladığı raporda “Bazı ahvalde çocukların mektebe devamını temin edinceye kadar Türkçe kıraat, yazı ve biraz hesaptan ibaret sade bir program tatbik olunabilir” (MEB, 1990, Akt. Karakuş, 2006: 62) demiştir. Programda karşımıza çıkan basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru öğretim metodu da çağdaş programlarla paralellik göstermektedir. 1924 programı bu alanda yapılan ilk çalışma olduğundan dil eğitiminde iyi niyetli bir program olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz. Program, kendinden sonra oluşturulan programlara temel olma özelliği göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü programlar kendinden önce yapılan çalışmaların değerlendirilmesi sonucunda geliştirilmektedir.

“Konu başlıklarının son derece genel olduğu, yöntem ve teknik konusunda yönlendirici bilgilerin yüzeysel kaldığı program Türkçe dersleri için sadece genel bir değerlendirmenin yapıldığı çerçeve program niteliğindedir. Bu genellik ilerleyen yıllarda getirilen eleştiri ve yönlendirmelerle düzeltilmeye çalışılır” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 7).

1924 programı üç yıl uygulandıktan sonra öğretmen görüşleri ve müfettiş raporları sonucunda 1927 yılında “1924 Tarihli Orta Mektep ve Lise Müfredat Programlarına Zeyl” adıyla yeniden yayınlansa da Türkçe başlığının altında herhangi bir değişikliğe gidilmediği görülür.

1924 programı üç yıl uygulandı. Bu üç yıl sonunda “1927 yılında edebiyat programının değiştirilmesi gerekli bulundu. Bunun nedenleri ‘Orta Mektep ve Lise Müfredat Programlarına Zeyl’ adlı açıklamada...” (Göğüş, 1970: 147) yer verildi.

“1340(1924) tarihli ‘Lise Birinci Devre Müfredat Programı’nda genel amaçları ifade eden bir bölüm bulunmamaktadır. Daha sonraki programlarda ise programın genel amaçlarını ifade etmek için ‘gaye’ (1929, 1931-1932, 1938 programlarında) ve ‘amaç’ (1949, 1962, 1921, 2006 programlarında) başlıklarının kullanıldığını görmek mümkündür” (Duman, 1992, Akt. Balcı vd, 2012: 4).

1.2. 1929 Programı Ortamektep Türkçe Programı

Cumhuriyetin dil alanındaki önemli olaylarından biri olan Harf İnkılâbı’yla 1924 programında değişikliğe gidilmesi gündeme gelmiştir. “Ana dili öğretiminin öneminin arttığı bu yıllar dilde devrim tartışmalarının kızıştığı yıllardır da” (Şahbaz, 2012: 6). Atatürk de bu süreçte yaptıklarıyla Türkçe öğretmeni ve aynı zamanda denetmen görevi üstlenmiştir.

“Atatürk çıktığı yurt gezisinde verdiği derslerle devlet görevlilerinin yeni yazıyı öğrenmelerine zemin hazırlamış, görevlileri ve halkı öğrenmeye motive etmiş, halkı öğrenmek için yarış eder hale getirmiş ve bürokrasinin üst kademelerinden halka uzanan bir çizgide öğrenilmesini sağlamıştır” (Karakuş, 2006: 205).

Türkçenin ifadesindeki alfabe değişikliğinin sonuçları önemli olmuştur. Bu durum Göğüş’te (1970: 147) kendisine “Yeni alfabesiyle Türkçe, kendisini daha iyi bildirecek bir araç kazanmıştır. Bu olay dolayısıyla Türkçenin önemi de belirtilmiş, ana dili sevgisi arttırılmıştır” şeklinde ifade bulmuştur.

1 Kasım 1928 tarihinde Latin esaslı Türk alfabesinin kabul edilmesiyle birlikte yeni bir dönem başlar.

“Öncelikle Türkçe derslerinin yeni harflerle işlenmesiyle başlayan süreç sonunda bütün derslerin bu harflerle işlenecek olmasıyla tamamlanır. Aynı yıl Arapça ve Farsça dersleri, orta dereceli okulların müfredatından kaldırılır. Yeni alfabenin kabulüyle birlikte 1929 yılında Türkçe programı da gözden geçirilerek yeniden düzenlenir. 1929 programların aksine Türkçe ve Edebiyat derslerini ayrı birer ders olarak kabul etmez ve bu derslerin programlarını birlikte yayınlamaya bu iki dersi ana dili eğitiminin farklı sınıflardaki uygulamaları olduğuna işaret eder” (Özbay, 2000: 18-19).

Tablo 2: 1929 Ortamektep Türkçe Programı'nın Sınıflara Göre Ders Saatleri Dağılımı

	Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
Gramer	2	2	-
Tahrir	2	1	1
Kıraat	3	2	3
Toplam	7	5	4

1929 programının ders içeriği gramer, tahrir ve kıraat başlıkları altında düzenlenmiştir. Program ders saatlerini ise 6. sınıf için 7, 7. sınıf için 5 ve 8. sınıf için 4 saat olarak belirlemiştir. Kıraat dersleri birinci sınıfta haftada üç ders, ikinci sınıfta iki ders, üçüncü sınıfta ise üç ders saati olarak yer almıştır. Türkçe ders saatlerinin dağılımları göz önünde bulundurulduğunda üç sınıf için haftada on altı ders saati olan Türkçe dersinin sekiz saatinin yani %50'sinin okumaya ayrıldığı görülmektedir. Program bu yönüyle okumaya ağırlık veren bir program olmuştur. Üçüncü sınıfta yer verilmeyen gramer dersi birinci ve ikinci sınıflarda ikişer okutulmuştur. Tahrir dersi ise birinci ve ikinci sınıfta ikişer saat, üçüncü sınıfta ise bir ders saati şeklinde yapılmıştır.

Önceki programda “Sarf ve Nahiv” olan dersin adı bu programda “Gramer” olarak değiştirilmiştir. “Kıraat” dersinden bağımsız olarak verilen “İnşad” dersi okuma dersiyle birleştirilmiştir. Önceki programda bağımsız olarak verilen “İnşad” dersi zaten sesli okuma çalışması şeklinde yapıldığından “Kıraat” dersinden bağımsız olmamıştır. Yine önceki programda “İmla ve Kitabet” dersleri olarak verilen bölümler “Tahrir” adı altında birlikte verilmiştir.

1929 programı 1981 programının aksine gramer konularının “tümevarım” yöntemiyle öğretilmesini tavsiye etmiştir. Bu yöntem “örneklerden, problemlerden olaylardan ve özel durumlardan başlayarak genel sonuçlara, kurallara ve kanaatlere varma yöntemidir” (Oğuzkan, 1981: 154).

Program geçmiş bilgilerden faydalanmış “...ortaokul bölümünde daha önceki programları tamamlayıcı yeni amaçlar ve çalışma alanları” (Göğüş, 1970: 147) oluşturması yönüyle de dikkat çekmiştir.

“Program yeni amaçlar da belirlemiştir bu amaçlar: “1.Kültürel amaç: Yeni ve daha yüksek zevk kaynakları vermek. 2.Meslek amacı: Seçeceği meslekte başarı sağlamasına yardım. 3.Ulusal, toplumsal, ahlaki amaçlar....Bu amaçların çalışma ilkeleri ise şunlardı; “Ana dili çalışmalarını bilgi vermez, düşünce alışkanlığı verir.

Bilim değil sanat olarak öğretilmeli... uygulamalı olmalı. Konuşma-yazma yetenekleri paralel geliştirilmeli. Anadiline bütün derslerde önem verilmeli” (Göğüş, 1970: 148).

1929 programı dil öğretiminin amaçlarını iyi belirlemiş olması yönüyle 1924 programına göre çok daha net ve yetkindir. Program, “Ortamekteplerde Türkçe Derslerinin Başlıca Gayeleri” başlığı altında programın amaçlarının neler olduğunu detaylı bir şekilde anlatmıştır.

“1929 programı baştaki genel amaçlarıyla öncelikli hedeflerini anlatım çalışmaları (sözlü ve yazılı); okuma alışkanlığı ve zevki kazandırma; edebî zevk anlayışını yükseltme; öğrencileri seçecekleri mesleklerde başarılı olmaları için onları hazırlama; milli ve ahlaki olumlu değerler kazandırma olarak belirler. Anlatım çalışmalarında içerik kadar sözlü anlatımda konuşma adabı ve bütünlüğü, yazılı anlatımda imla ve okunaklı yazıya da önem verileceğini belirtir” (Temizyürek ve Balcı, 2006 7-8).

1929 programı dil derslerinin amacının öğrencinin “Harsî gaye, Meslekî gaye ve millî, içtimaî, ahlakî gaye”ler bakımından geliştirilmesi olduğunu vurgulamıştır.

1929 programı, “Umumî Mülâhazalar” başlığı altında dersi nasıl işlenmesi ve ders işlenirken dikkat edilmesi gereken hususlarda önemli açıklamalara yer vermiştir. Öncelikli olarak “Türkçe dersleri umumiyetle malumat vermektan ziyade talebeyi faaliyete sevk etmek gayesini takip etmelidir” cümlesiyle başlar ki bugün herkesçe kabul edilen “Türkçe dersi, bilgi dersi değil; aksine bir beceri dersidir” anlayışını temele koymuştur. Vural da (2004: 60) “Türkçe dersi ifade ve beceri dersidir bu nedenle, ezber yönteminden kaçınmak gerekir. Öğretmenlerin, bu derste kural ve kavramları sadece ezberletmeleri yanlışdır. Bunlar üzerinde içerisinde yeri geldikçe durulmalı, öğrenciye tanıtılmalı ve davranış hâline getirilmelidir” diyerek bu durumun önemine dikkat çekmiştir. Program, dersin “nazarî olmaktan ziyade ameli bir mahiyeti haiz olmalıdır” açıklamasıyla faydaları bilimsel çalışmalarla ortaya konan uygulamaya dayalı eğitim anlayışını kendisine ilke edinmiştir.

1929 programının “Umumî Mülâhazalar” başlığı altında yer alan ve en dikkat çekici noktalarından biri olan “Hiçbir fen muallimi ‘ben lisan muallimi değilim’ diyerek talebesinin ifadesinde gördüğü yanlışları veya noksanları ihmal ile geçiştiremez. Kelime ve fikir birbirinden ayrılamaz. Bir muallim talebesinin ifade ettiği bir fikrin doğruluğunu temin için ne kadar uğraşırsa ifadesinin tam ve güzel olmasını temin için de o kadar çalışmalıdır.” ifadesiyle dil eğitiminin yalnızca Türkçe öğretmenlerinin görevi olmadığını, bütün öğretmenlerin desteklemesiyle iyi

bir noktaya getirilebileceğini belirtmesiyle aslında Türkçe dersinin ana ders olarak merkeze alınması gerektiğini belirtmiştir. Diğer branş öğretmenlerinin öğrencisinin konuşmasında, okumasında ya da yazısında gördükleri hatalara müdahale etmemesi Türkçe öğretimine zarar vermektedir. Çünkü kendi dilinin kurallarını bilip uygulayamayan başka dilleri de öğrenemez ve de bilim yapamaz.

1929 programı, bunca doğru ve günümüzde de bilimsel olarak ortaya konmuş gerçekliklerine rağmen “Program, ilkeleri ve doğruları bünyesinde barındıran bir yapıdadır. Ancak Türkçe dersinin bütüncül bir bakış açısıyla işlenmesi gerektiği söylenirken kıraat, gramer, tahrir konuları için bağımsız ders saatlerinin gösterilmesi kendisi ile çelişmektedir” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 8).

1929 programı “Kıraat Dersleri” başlığı altında bu alanın amaçlarının okuma alışkanlığı kazanarak bunu bir zevk ve hoşça vakit geçirilen bir eyleme dönüştürmeleri olduğu açıklanmıştır. Öğrencilerin gelişim çağlarına uygun eserler okuyarak programdaki karşılığıyla “ilk gençlik devresinin hassasiyetlerine faydalı bir cereyan vermek” amacı güdülmüştür. Öğrencilerin iyi eserlerle karşılaştırılarak karakter gelişimlerine yardımcı olunması gerektiği ve ders saatleri dışında da okuma eylemi gerçekleştirmeleri amaçlanmıştır. Bu bilgilerden hareketle programın okuma amaçlarını gerçekleştirmek konusunda önemli bilgiler içerdiği görülmektedir. Okumanın nasıl yapılması gerektiği konusunda örnekler verilmemiş ancak izlenecek yol hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Program, okuma amaçlarını ve bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik yöntemleri detaylıca anlatmıştır. Programın okuma amaçları öğrencilerde yüksek ülküler oluşmasını sağlamak, onları seviyeleri ve ilgilerine uygun eserlerle buluşturmak, öğrencilerin hayal dünyalarını zenginleştirmek, büyük yazarların önemli eserlerini okumaya teşvik etmek, onlara bolca şiir ezberletmek ve onların başka insanların yaşantılarından yararlanmalarını sağlamak şeklinde özetlenebilir.

Program okumanın sadece okulda yapılması anlayışına karşı çıkmıştır. “Ders dışındaki zamanlar için metinler tavsiye edilmesinin istenmesi okumanın bütün yaşam için gerekli olduğu fikrinin bir sonucudur” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 8).

Çocukları başkalarının tecrübelerinden yararlandırmak da önemli görülmüştür. “Okuma için gösterilen amaçların biri de, okuyarak başka insanların

deneyimlerinden faydalanmaktı. Serbest olarak edebî eserler okutulmalı; iyi eser seçmek öğretilmeli. Okutulacak eserlerde düşünce, sanat üstünlüğü, ulusal, insanî, ahlakî değer aramalı, okutulacak eser seçerken gençlerin ilgisine saygı gösterilmeli...” (Göğüş, 1970: 148).

Kıraat derslerinin hangi yöntem ve teknikler kullanılarak yapılacağı detaylıca açıklanmıştır.

“Metni anlama çalışmalarında neler yapılması gerektiği, metin üzerine yazma ve konuşma, diksiyon, sesli ve sessiz okuma, sessiz okuma hızının tespiti ve artırılmasına yönelik çalışmalar, türlerin teknik özellikleri, sözlük kullanılmaya alıştırma, metin seçilmesinde dikkat edilmesi gerekenler gibi ders içinde kullanılacak da bu bölümde biraz daha ayrıntılı olduğu göze çarpar” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 8-9).

1929 programının genel çerçevesi düşünüldüğünde yeterli olmadığı ancak içerik açısından kendisinden sonra hazırlanan programlara da kaynaklık ettiği görülür. Bu program incelendiğinde program içeriğinde bahsedilen birçok açıklamanın ve amacın günümüzde uygulanmakta olan programda kendine yer bulduğu görülür.

Bu programın hazırlanmasında da ciddi bir çaba harcandığı ve işin ehli kişilerce oluşturulduğu gözlerden kaçmamaktadır.

“Reşat Nuri Güntekin, Ali Canip Yöntem, İhsan Sungu ve Hasan Ali Yücel, okuma ve yazma etkinliğinin dil bilinci, dil gelişimi ve kişisel kelime serveti üzerindeki etkilerini en iyi anlayan aydınlarımız arasında sayılmalıdır. Bu komisyon o günden bu güne bütün Türkçe ve edebiyat programlarının ‘ilham kaynağı’ olan 1929 Türkçe Müfredat Programını yapmışlardır” (Demir, 2006: 217).

1929 programı “Ortamekteplerde okunulacak edebî eserleri seçerken takip edilmesi lazım gelen esaslar” başlığı altında günümüzde uygulanan 2006 programında da vurgulanan esasların birçoğunu kapsamaktadır. Okuma becerisinin geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğunu, 1929 programının bu konuda önemli ayrıntılar vermesinden ve günümüzde de güncelliğini koruyan bu bilgilerden de anlayabiliriz. Bu bilgilerin bilimsel çalışmalar sonucu ortaya çıkmış olduğunu düşünürsek 1929 programı bu yönüyle de öncü bir program özelliği göstermektedir. 2006 programının yirmi yedi madde (MEB, 2006: 56) hâlinde verdiği “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” in birçoğunun 1929 programı tarafından vurgulandığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda 1929 programında yer alan eserlerin seçilmesinde dikkat edilecek esaslar günümüz programında yer alan esaslarla karşılaştırmalı olarak verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3: 1929 Programı ve 2006 Programı'nda Metinlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususların Karşılaştırılması

1929 Programı	Günümüz Programı (2006)
1. Seçilecek eserlerin kıymeti olmalı. A. Münderecatı gençlere ilham telkin edecek ve onları düşündürmeğe sürükleyecek derecede kıymetli olmalı	Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
B. Ahlakî, millî, vatanî bir kıymeti bulunmalı.	Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
C. Gençlerde insanlara karşı sempati uyandıracak, onlara nikbinlik telkin edecek bir kuvveti bulunmalı.	Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
D. Seçilecek eserlerin edebi bir kıymeti olmalı.	Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
2. Eserler gençlerin alakasını celbetmeli, talebe onları okumaktan zevk almalı.	Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır. Metinler, öğrenciyi okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
3. Başka şeraiti haiz olmadıkça yalnız üslup güzelliği bir eserin seçilmesine esas olmamalı.	Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirme amacına yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
4. Hikâyelere, fiil ve hareket gösteren eserlere ve bilhassa millî ve vatanî mevzularla, cumhuriyeti, Türk inkılâbını ve kahramanlığı sevdirecek mevzulara ehemmiyet vermelidir.	Metinler, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
5. Bu sınıflarda okutulacak eserler arasında ecnebi edebiyatlarından da parçalar bulunmalıdır.	Dünya edebiyatının seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
6. Talebenin gerek sınıfta, gerek sınıf haricinde mütalea edeceği eserler tedrici terakkiye müsait bir şekilde tertip ve tanzim edilmelidir.	

Tablo 3 incelendiğinde 1929 programının belirlediği esasların günümüz programında da büyük benzerliklerle yer aldığını görmekteyiz. 1929 programının belirlediği bu esaslar, kendinden sonra oluşturulan 1931, 1938, 1949, 1962 programlarında da yer alarak ne kadar geçerli, güvenilir ve bilimsel bilgiler olduğunu ortaya koymaktadır. 1929 programının altı başlık ve dört alt başlıkta yer verdiği bu esaslar günümüz programında daha da zenginleştirilmiş ve yirmi yedi maddede sıralanmıştır. Millîlik vurgusunun ön plana çıkarıldığı programın yabancı edebiyatın seçkin örneklerinden de faydalanılmasını istemesi okuma eğitime verilen önemin bir göstergesidir. 2006 programı, 1929 programında belirtilen esasların biraz daha geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi ile oluşturulduğu görülmektedir.

1.3. Ortamektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı)

1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı'nda 1929 programına göre sadece "Gramer" başlığı altındaki içerikte yeni düzenlemelere yer verilmiş olup diğer alanlarında 1929 programıyla aynı özellikte oluşturulduğu görülmüştür. Programın oluşturulma gerekçesi 1930 yılında toplanan Maarif Müfettişleri Kongresi'nde "1340 senesinde tatbik sahasına çıkan ve o zamandan beri icap ettikçe kısım kısım tadil

edilmiş olan orta mektep müfredat programlarının esaslı ve şümullu bir değişmeye muhtaç olduğu, geçen yedi senelik tecrübeden anlaşılmıştır” (Maarif Vekaleti, 1931: 7, Akt. Uçgun, 2014: 97). Ayrıca bu durum, programların sürekli gözden geçirildiği ve daha iyi bir duruma getirilmeleri için çalışmalar yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Ancak Türkçe öğretim programının sadece “Gramer” alanında değişikliğe gidilmiştir.

Tablo 4: Ortamektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı) Ders Saatlerinin Sınıflara Göre Dağılımı

	1. Sınıf	2.Sınıf	3. Sınıf
Gramer	2	2	-
Tahrir	2	1	1
Kıraat	2	3	3
Toplam	6	6	4

Tablo 4'e göre Türkçe dersi birinci ve ikinci sınıflarda altışar, üçüncü sınıfta ise dört ders saati olarak belirlenmiştir. Kıraat dersi birinci sınıfta iki, ikinci ve üçüncü sınıfta ise üçer ders saati olarak uygulanmıştır. Gramer dersi birinci ve ikinci sınıfta ikişer ders saati olarak belirlenmiş olup üçüncü sınıfta 1929 programında olduğu gibi ders saati ayrılmamıştır. Tahrir dersi birinci sınıfta iki, ikinci ve üçüncü sınıfta ise iki ders saati olarak düzenlenmiştir.

1.4. 1938 Ortaokul Türkçe Programı

1938 programı ise daha önceki programlarla çok farklılık göstermese de bu programda gramer bölümünün tamamen çıkarıldığı görülmektedir. Gramer konularının bu programdan çıkarılması, Atatürk'ün Türkçenin kurallarının incelenip kurallarının tespit edilmesi şeklindeki talimatının bir sonucudur. Yine önceki programdan bazı kelime ve ifadelerin değiştirilip yeni aynı anlama gelen başka kelime ve ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Bu program 1949 senesine kadar uygulamada kalmıştır.

“Müfredat programından gramer konularının çıkarılmasının ardından 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, bu konuların yeniden dâhil edilmesi için çalışmalar başlatır. 1940 yılında Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu' na ‘Ana Hatlarıyla Türk Grameri’ 1942 yılında Necmettin Halil Onan' a ortaokul birinci sınıflar için ‘Dil Bilgisi I’ kitapları yazdırılır. 1941’ de ‘‘Gramer Kongresi’’ toplanır. Bu çalışmalar neticesinde, 1949 yılında hazırlanan yeni müfredat programına tekrar dâhil edilir’’ (Göğüş, 1970: 49).

1938 programında göze çarpan bir başka nokta programın okuma amaçları başlığı altında yer alan ‘‘Talebeye kâfi miktarda güzel şiir ve nesir ezberletmek’’ maddesi önceki programların amaçlarında ‘‘Talebeye çok miktarda münasip şiir ve nesir parçaları ezberletmek’’ şeklinde yer almıştı. Burada öğrenci seviyesinin dikkate alınarak böyle bir düzenlemeye gidildiği düşünülmektedir.

1938 programında Türkçe dersi saatleri sınıflara göre erkek ve kız ortaokullarında 6, 4, 4; çift öğretim yapan ortaokullarda 5, 4, 3 saat olarak belirlenmiştir.

1.5. 1949 Ortaokul Türkçe Programı

1949 Ortaokul Türkçe Programı'nda Türkçe dersinin içeriğinde değişikliğe gidilmiştir. Önceki programlardan daha kapsamlı ve hacimli hazırlanan programda ders saatleri 6, 7 ve 8. sınıflarda sırasıyla 6, 4, 4 şeklinde düzenlenmiştir.

1949 programının amaçları önceki programlara nazaran daha ayrıntılı verilmiştir. İlk önce programın amaçları verilmiş sonra ise Türkçe dersinin genel özellikleri altında bilgiler sunulmuştur.

“Türkçe derslerinin öğrenciyi lise ve başka okullardaki edebiyat öğretiminin kültürel genişliği, zihin uyanıklığı, okuma alışkanlığı, duygu ve zevk inceliği ile yaşama sevgisi gibi amaçlara yöneltecek nitelikte olması gerektiği vurgulanmış, Türkçe derslerinde okuma, yazma, dil bilgisi, imla gibi etkinlik alanlarının birbirini tamamlayıcı bir bütün olduğu belirtilmiştir” (MEB, 1949: 7, Akt. Uçgun, 2014: 97).

1949 programının “Amaçlar” başlığı altında yer alan açıklamalara bakıldığında önceki programlarda yer almayan bazı hususlar dikkati çekmektedir. Bu hususların başında öğrencinin yaş, gelişim ve seviyesinin de göz önüne alınması gelmektedir. “Amaçlar” bölümünün “Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, onlarda yaş ve seviyelerine göre yazılmış faydalı kitap ve yazıları arama, bulma ve okuma için devamlı bir ilgi uyandırmak” maddesi dil sevgisi aşılamanın temel gaye olduğunu göstermesi yanında önceki programlarda öğretmeni merkeze alan “...muallim tarafından seçilecek ve tavsiye olunacak başka eserleri ve parçaları da okumağa teşvik edilmelidir.” maddesi yerine öğrenciyi de merkeze alan bir yaklaşıma yönelmiştir.

1949 programının “Amaçlar”ında dikkat çeken “Dilimizin bağlı olduğu ana kuralları sezdirip öğretmek onlara Türk dilini kullanmada güven sağlamak” maddesi çağdaş bir anlayışla oluşturulmuş bugünün programlarında da karşımıza çıkan “sezdirme” tekniğine atıfta bulunmuştur. Ayrıca yine bu maddede yer alan “dilini kullanmada güven sağlamak” tabiri ise günümüzde dünyanın birçok ülkesindeki ana dil öğretim programlarının amaçlarında da kendisine aynen yer bulmaktadır. Danimarka Ana Dili Öğretim Programı'nda “... kendinden emin ve bilinçli bir şekilde ...” (Başoğlu, 2013: 235) diye başlayan kazanım cümlelerine yer verilmiş olup 1949 programında bahsedilen bu durumun ne kadar çağdaş bir anlayış olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Programların sadece derslerde yapılacak olan çalışmalarını değil, okul dışındaki zamanların da planlayıcısı olarak hazırlanması gerektiği ilkesi gereğince "...kabul edilmiş ortaokul programı, ana dili öğretiminin ders içi ve ders dışı etkinlikleriyle bütün yönlerini kapsaması ve öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla açıkladığı yöntemlerinde belirlenen görüşler bakımından..." (Göğüş, 1970: 152) modern özellik göstererek dikkat çekicidir.

1949 programında da önceki programlardaki gibi karşımıza "millîlik" vurgusu çıkmakla birlikte bu programın "Türk dili devriminin orta okul payına düşen amaçlarını gerçekleştirmek" maddesiyle de dil devrimine doğrudan atıf yaptığı görülmektedir. Bu durumun gerçekleştirilmesinin metinler yoluyla yapılacağı önceki programlardaki gibi ayrıca belirtilmiştir.

1949 programı "Millî Eğitimin Amaçları" doğrultusunda bütün derslerde olduğu gibi Türkçe dersinin de belli ilkeler ışığında işleneceği ve bu ilkelerin neler olacağı belirtilmiştir.

"Türkçe dersleri, büyük adamlar, tarihî şahsiyetler, millî hayatın çeşitli yönlerine kol salan geniş ve çeşitli konular hakkında yazılmış değerli yazıları öğrencilere okutarak bunlar üzerinde onları düşündürcek, onlara millî ve estetik heyecan vererek, onların görüş, seziş ve duyuş ufuklarını genişletecektir. Memleket meseleleri üzerinde öğrenciye gördüklerini, düşündüklerini ve duyduklarını yazdırmak suretiyle de bu mevzuları öğrencinin kafasında ve kalbinde yaşatacak, diğer taraftan da öğrenciye Türk dil devriminin manasını kavratacaktır" (MEB, 1949: 14).

Bunların dışında da çağdaş sayılabilecek görevler atfedilmiş olan programın dikkat çeken başka noktaları da vardır.

"Öğrencilere toplum hayatı içinde sorumluluk bilincini kazandırma, pratik bilgi ve becerilere önem verme, millî kaynakları koruma bilincini yerleştirme, öğrencilerin verimli çalışma yöntemleri edinmelerini sağlama, okul aile işbirliği içinde çocukların çeşitli konular hakkında fikir beyan edebilecek seviyede yetişmelerini sağlama; ahlaki gelişimlerini tamamlamaya yönelik çalışmalarla boş zamanlarını olumlu uğraşlarla değerlendiren, hayatı içinde ve iş hayatına hazır bireyleri yetiştirme gayeleri bu ilkelerde dikkati çeken başlıklardır" (Temizyürek ve Balcı, 2006: 10).

Bu program öğrencilerin benlik gelişimlerini de önemseyerek "...hazırlanırken öğrencilerin kişilik gelişimlerine de önem gösterilmiş, önceki programlara oranla daha donanımlı olarak hayata hazırlanmasını amaçlamıştır (Eyüp, 2008, Akt. Girgin, 2011: 18).

1949 programı incelendiğinde kendinden önceki programlarda da belirtildiği gibi Türkçe dersinin bir bütün olarak işlenmesi gerektiği vurgulanmış olup Türkçe dersinin; okuma, yazma, dilbilgisi, imla gibi bölümlere ayrılmış olmasının kolaylık sağlamak için yapıldığı vurgusu yinelenmiştir. Yine bu program önceki programlar gibi “ ...öğrenci davranışlarında Türkçe derslerinde kazanılması gereken becerilerde eksiklik ve yanlışlık görülürse bütün öğretmenler tarafından düzeltmeler yapılması” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 10) vurgusuyla önceki programları yineler.

Öğrencilerin boş zamanlarını okuma eylemi içinde geçirmelerinin altı çizilmiştir. “...evde okuma çalışması yapmanın çok önemli olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin evde okuduklarını sınıfta arkadaşlarına anlatmaları istenmiş, böylelikle öğretmenlerin, öğrencileri okuma konusunda daha iyi takip etmeleri amaçlanmıştır (Eyüp, 2008, Akt. Girgin, 2011: 20). Bu uygulama verimliliği arttıracaktır ve öğretmen açısından ölçme ve değerlendirmeye olanak sağlayacaktır. “Evde okunan kitapların mutlaka sınıf ortamında tartışılması öğretmene, öğrencilerin sınıf dışında okuyup okumadıklarını belirleme imkânı verir” (MEB, 2006: 215).

Programda daha çok sesli ve sessiz okumanın önemi vurgulanmış ve okumanın her türden öğrenmenin temeli olan bir faaliyet olduğu belirtilmiştir. Program öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin geliştirilmesine yönelik yöntem ve teknikler üzerinde de durmuştur.

Anlama ve anlatım bölümünün ön plana çıkarıldığı bu programda yazı bölümü ilk kez karşımıza çıkmıştır. Öğrencilerin önceki yıllarda edindikleri el yazısı alışkanlıklarının daha işlek bir duruma getirilmesi için de çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca program Türkçe dersinin bir bilim alanı gibi değil sanat dalı gibi öğretilmesi gerektiğini savunarak liselerdeki edebiyat derslerine hazırlığın önemini vurgulamıştır. Program 1962 yılında bazı küçük değişikliklere uğramış ve 1981 yılına kadar uygulanmıştır. 1949 programında yapılan değişiklikleri yeni bir program olarak ele almaz isek bu programı en uzun süre uygulamada kalmış öğretim programı olarak kabul edebiliriz.

Tablo 5: 1949 Programının Okuma Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1949 Programı	Günümüz Programı (2006)
1- Öğrencilerin okuduklarını doğru ve çabuk anlama, tabii ve manalı okuma alışkanlıklarını geliştirerek sesli ve sessiz okumayı iyileştirmek.	Bu amaç, günümüz programının sözün ezgisine dikkat ederek okur ve okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımlarına işaret etmektedir.
2- Türlü konularda okuma ilgisini genişletmek suretiyle öğrencinin kelime hazinesini zenginleştirmek ve okuma zevkini yükseltmek.	Bu amaç, günümüz programının kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir ve okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımlarına işaret etmektedir.
3- Türlü konularda okuma ilgisini genişletmek suretiyle öğrencileri iyi bir karakter ve ülküye sahibetmek.	Bu amaç, günümüz programının farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
4- Öğrencilere güzel eserlerin güzelliğini duyurmak suretiyle onları estetik değerler üzerinde düşündürmek.	Bu amaç, günümüz programının şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder kazanımına işaret etmektedir.
5- Öğrencilerde ilk gençlik devresinin duygululuğuna faydalı bir cereyan vermek ve bu duygulan değerli ve faydalı isteklere yönelmek.	Bu amaç, günümüz programının okuma planı yapar kazanımına işaret etmektedir.
6- Öğrencilere türlü konularda bilgi kazandırmak, türlü bilim ve inceleme çalışmalarının gerektirdiği okumalarda edinilen yetenekleri geliştirmek.	Bu amaç, günümüz programının metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar ve metne ilişkin karşılaştırmalar yapar kazanımlarına işaret etmektedir.
7- Öğrencileri iyi eserlere istekli ve onlardan hoşlanır hâle getirmek, onlara boş zamanlarını okumakla geçirme alışkanlığı kazandırmak.	Bu amaç, günümüz programının farklı türlerde metinler okur ve ailesi ile okuma saatleri düzenler kazanımlarına işaret etmektedir.
8- Çocuklarda kitap sevgisini ve kitap sahibi olma arzularını yaratmak ve geliştirmek.	Bu amaç, günümüz programının okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur kazanımına işaret etmektedir.
9- Türk dilini sevdirmek ve Türk dili devriminin amaçlarını gerçekleştirmek.	-

1949 programı kendinden önce oluşturulmuş 1924, 1929, 1931 ve 1938 programlarındaki bilgi ve birikimden faydalanılarak geliştirilmiş bir programdır. 1949 programının okuma alanı kendinden önceki programlara göre daha detaylı bilgiler barındırmaktadır. Bu sebeple okuma alanıyla ilgili karşılaştırmalarımızın birçoğunu 1949 programı üzerinde yaptık. Tablo 5'e baktığımızda 1949 programının okuma amaçlarının detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışıldığını görürüz. Yönlendirmelerin yeterli olduğunu ancak somut örneklerin verilmeyişi bakımından da yetersiz olduğunu görmekteyiz. Program uygulama konusunda öğretmenlere önemli bir yük getirmektedir. Belirtilen amaçlara ulaşılması öğretmenlerin bilgi, beceri ve donanımlarına bırakılmıştır. 1949 programının okuma amaçlarına bakıldığında günümüz programının on tane okuma kazanımını doğrudan karşıladığını görmekteyiz. 1949 programının okuma amaçlarında yer verilen 9. madde olan "Türk dilini sevdirmek ve Türk dili devriminin amaçlarını gerçekleştirmek" maddesi 1981 programına kadar kendine yer bulmuştur. 1949 programının okuma amaçları daha çok okuma eylemini gerçekleştirme ve okuduklarına yönelik karşılaştırmalar yapma şeklinde oluşturulmuş amaç

cümlelerine yer vermiştir. Bu yönüyle üst zihinsel becerileri gerçekleştirme bakımından yetersiz kalmaktadır.

Tablo 6: 1949 Programında Öğrencilere Okuma Zevki Vermek ve Onların Değerli Kitaplarla Karşılaşmasını Sağlamak İçin Yapılacaklar ve Bunların Günümüz Programında İşaret Ettiği Kazanımlar

1949 Programı	2006 Programı
a) Değerli yazarların eserlerini okumaktan zevk almak ve böyle eserler üzerinde bilgisini artırmak	Günümüz programının, farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
b) Okudukları arasında karşılaştırmalar yaparak bunlardan gerçek değerli olanlarla zayıf olanlarını birbirinden ayırmak	Günümüz programının, metne ilişkin karşılaştırmalar yapar kazanımına işaret etmektedir.
c) Başlıca büyük yazarları tanımak, onların başlıca eserleri hakkında bilgi sahibi olmak	Günümüz programının, metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir kazanımına işaret etmektedir.
d) Hayatta rastlanan ve aşağıda sıralanan okuma şekillerinde alışkanlık kazanmak ve bunlardan her birine ne vakit baş vurulacağını öğrenmek; 1- Bir eserin yalnız esaslı noktalarını kavramak için bir hamlede okumak, 2-Bir eseri anlam ve fikirlerini esaslı surette anlamak maksadıyla ve konusunu iyice kavrayarak okumak, 3-Bir olay hakkında bilgi edinmek için, bazan başka eserlere ise baş vurup not alarak, okumak	1. madde, günümüz programının okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir. 2. madde, günümüz programının, okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir. 3. madde, günümüz programının, kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.
e) Bir eserim bazı yerlerini bir defa okumakla geçtiği halde özelliği bulunan yerlerini satır satır okuyarak zevkına varmak	Günümüz programının, okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir
f) Kendi tecrübesine dayanarak yazarın düşüncesine nüfuz etmek ve eserden tadıldığı kısımları seçerek yüksek sesle okumak, alışkanlıklarını kazandırmak lazımdır.	Günümüz programının, okuma yöntem ve tekniklerini kullanır ve okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır kazanımlarına işaret etmektedir

Tablo 6’da 1949 programının öğrencilerin okuma becerisinin daha iyi seviyelere getirilmesi için öğretmenlere yüklediği görevler verilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerini değerli ve onların ilgisini çekecek kitaplarla karşılaştıracaktır. Öğrenciler okudukları kitaplara ilişkin karşılaştırmalar yapacak ve gerektiğinde başvuru eserlerinden yararlanacaklardır. Öğrencilere bu çalışmalar yaptırılırken onların büyük yazarları ve bu yazarlara ait önemli eserleri tanımaları sağlanacaktır. Bu sayede öğrenciler, başkalarının tecrübelerinden de yararlanmayı öğreneceklerdir. Okuma eylemi gerçekleştirilirken öğrencilerden okudukları türlere göre ya da metne göre okuma yöntemi kullanması öğretilen olacaktır. 1949 programı, bu bilgileri önceki programların birikimlerinden yararlanarak daha üst seviyeye getirmiştir. Tablo 6’da bu bilgilerin günümüz programında karşılık geldiği kazanımlar verilmiştir. Bu kazanımlar düşünüldüğünde 1949 programının günümüz koşullarına göre de kullanışlı bir program olduğunu görmekteyiz.

Tablo 7: 1949 Programında Kelime ve Tabirlerin Açıklanmasında Dikkat Edilecek Hususların Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

<p>1) Bir parçanın bütünündeki ruha, esasa nüfuz edildikten sonra mananın genel olarak kavraması yete görülmeli, her kelimenin parça içindeki ve dışındaki manaları tamamlanmaya çalışılmamalıdır. Bunda ısrar parçayı tatsız bir hale koyar ve öğrencinin okuma zevkini kaybetmesiyle neticelenir. Zaten açıklanacak kelime, deyim ve ifade özellikleri fazla olan metinler seviyeden üstün sayılacağından bunları! okunmasından vazgeçilmelidir.</p>	<p>Günümüz programının, Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımına işaret etmektedir.</p>
<p>2) Yeni ve bilinmeyen kelimelerin açıklanmasında şu noktalar gözetilecektir: a) Kelimenin dalalet ettiği şeyin imkân varsa kendisini göstermek, b) Bu mümkün olmadığı zaman kelimelerin anlamlarını resim veya şekillerle açıklamak, c) Kelime bir işi, bir hali veya bir hareketi ifade ediyorsa onu işle, hareketle, mimik veya jestle canlandırmak, d) Kelimenin anlamını karşılaştırma veya benzetme ile belirtmek, e) Kelimeleri, çocukların bildiği diğer eş veya ters anlamlı kelimelerle anlatmak, f) Kelimeyi tasvir veya tarif yoluyla açıklamak.</p>	<p>a maddesi, günümüz programının, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir kazanımına işaret etmektedir. b maddesi, günümüz programının kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir kazanımına işaret etmektedir. c maddesi, günümüz programının, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir kazanımına işaret etmektedir. d maddesi, günümüz programının, aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır kazanımına işaret etmektedir. e maddesi, günümüz programının, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir kazanımına işaret etmektedir. f maddesi, günümüz programının, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir kazanımına işaret etmektedir.</p>
<p>3) Deyimlerin, ata sözlerinin dil ve ifade özelliklerinin açıklanmasında anlam farkları üstünde durulmalı, bunların birer cümlede kullanılarak söylenmesi veya yazılması sağlanmalıdır.</p>	<p>Günümüz programının, okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımına işaret etmektedir.</p>

Tablo 7'ye göre kelime öğretimi konusunda 1949 programının önemli ve kullanışlı bilgiler içerdiğini görürüz. Kelime öğretiminde somutlaştırma yoluna gidilmesini yani resim, şekil, jest, mimik, kullanılmasını önermektedir. İnsanların yeni bir şeyler üretmelerinin yolu zengin bir kelime servetine dayanmaktadır. Kelime servetimiz yeterli değil ise ortaya yeni bir şeyler de koyamayız. En basitinden okuduğumuz küçük bir metni anlamlandırma ve yorumlayabilmemiz için bile belli sayıda bir kelime varlığımız olmalıdır. İnsanlara yeni birtakım kelime öğretmenin en kolay yolu ise öğreteceğimiz kelime ile ilgili somut durumlar ortaya koyabilmektir. Öğretilmeye çalışılan kelime insanın zihninde ne kadar canlanırsa bu öğretim işi o kadar kolay olacaktır. Yani kelimelerin manaları zihinde kendine yer bulabilmelidir. Yine 1949 programının önemseydiği bir başka durum ise kelimelerin bağlamları içinde öğretilmesinin dışında farklı anlamlarının da varsa öğretilmesini önermesidir. Ayrıca kelime öğretiminin bağlam içinde yani metinler yoluyla öğretilmesi gerektiğini belirtmesi dikkate değer bir durumdur. 1949 programının kelime öğretimi konusunda belirlediği hususlar 2006 programı okuma kazanımlarının üç tanesini doğrudan karşılamaktadır.

Tablo 8: 1949 Programında Yer Alan Sesli Okuma Bölümündeki Açıklamaların Günümüz Programının Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1949 Programı	2006 Programı
a) Lüzumsuz işaret ve hareket yapmada (elle işaret etmek, vücut veya başı sallamak... gibi) okumak	Günümüz programının, sesini ve beden dilini etkili kullanır kazanımına işaret etmektedir.
b) Kelimeleri doğru, şiveye uygun bir şekilde okumak, okuma esnasında vurgulara dikkat etmek, (vurgunun bulunduğu hece belirtilmeli, vurgu değişmesinin bazen şive yanlışlarına, bazen de farklı anlamlara sebep olacağı tanıklarla açıklanmalı.)	Günümüz programının, kelimeleri doğru telaffuz eder ve sözün ezgisine dikkat ederek okur kazanımlarına işaret etmektedir
c) Okuma esnasında sesi manaya, açıklanan fikir veya olayın özelliklerine göre ayarlamak ve bu suretle manayı dinleyenlere sezdirmek, (noktalama işaretlerinden faydalanarak okumak.)	Günümüz programının, sesini ve beden dilini etkili kullanır kazanımına işaret etmektedir.
d) Uzvî sebeplerden ileri gelen düzelmesi mümkün telaffuz yanlışlarını düzeltmeye çalışmak	Günümüz programının, kelimeleri doğru telaffuz eder kazanımına işaret etmektedir.
e) Önceden hazırlanan bir metni dinliyenlerin ilgisini çekerek okuyabilmek	Günümüz programının, sözün ezgisine dikkat ederek okur kazanımına işaret etmektedir.
f) Başkasının okuduğu bir parçadan ana fikri çıkarmak	Günümüz programının, metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler kazanımına işaret etmektedir.
g) Edebî değeri olan bir eser veya metni, topluluğa zevkle dinletecek şekilde, yüksek sesle okuyabilmek bu suretle artistik okuma alışkanlığını edinmeye başlamak	Günümüz programının, sözün ezgisine dikkat ederek okur kazanımına işaret etmektedir.
h) İlkokulda kazanılan ve ilkokul programında açıklanan sesli okuma kabiliyet ve maharetlerini devam ettirmek ve geliştirmek	Günümüz programının, okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir.

Sesli okumada esas olan sesin etkili kullanılması, jest ve mimiklerin yerinde ve doğru kullanılması, vurgu ve tonlamanın doğru yapılması, gereksiz seslerin çıkartılmaması, en önemlisi ise kelimelerin doğru telaffuzu yani doğru söylenmesi esastır. Tablo 8'e göre 1949 programı da bu kurallara vurgu yapmaktadır. 1949 programında sesli okumayla ilgili dikkat çekici iki madde yer almaktadır. Bunlardan ilki "Uzvî sebeplerden ileri gelen düzelmesi mümkün telaffuz yanlışlarını düzeltmeye çalışmak" maddesidir ki özellikle öğretmene önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Öğretmen "bu öğrencinin fiziksel sorunu var, ben bu durumu nasıl düzeltebilirim?" anlayışını kabul etmemeli ve öğrencisinin bu durumunu düzeltmeye uğraşmalıdır, en azından tekerleme çalışmaları yaptırmalıdır. Örneğin öğrencinin kekemeliği, peltekliği ya da bazı sesleri çıkaramam gibi bir durumu var ise onlarla özel bir çalışma yapılması gerektiğini belirten bir maddedir. Kısacası bu amaç öğretmene öğrencileri için özverili bir çalışma içinde olma telkininde bulunmaktadır. Yine "...artistik okuma alışkanlığı edinmeye başlamak" maddesi de dikkat çeken diğer bir amaçtır. Öğrencilerin sesli okumadan keyif alan, sesli okumaya istekli,

sesini ve beden dilini etkili kullanmaya özen gösteren bireyler yetiştirme amacından bahsetmektedir. Bu gerçekleştiğinde öğrencilerin kendilerine güvenleri artacak hatta çeşitli sanat çalışmaları içinde olmak için istekli olacaklardır. 1949 programının sesli okuma alanı, günümüz programının dört kazanımına işaret etmektedir.

1.6. 1962 Ortaokul Türkçe Programı

1962 Ortaokul Türkçe Programı, 1949 programının gözden geçirilmesiyle oluşturulmuş ancak 1949 programından da farklı bir konuya temas etmediği görülmüştür. 1949 programının devamı olan 1962 programı, 1981 yılında yayınlanarak kullanılmaya başlayan “İlköğretim Okulları Türkçe Programı”na kadar yürürlükte kalmıştır.

1.7. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı

1981 yılında ilkokul ve ortaokulun birleştirilmesi sonucunda 2098 sayılı Tebliğler Dergisi’nde 26.10.1981 tarihinde yayınlanarak kullanılmaya başlayan “İlköğretim Okulları Türkçe Programı” ilk olarak “Genel Amaçlar” ve “Açıklamalar” başlıkları altında programın ana hatlarını ortaya koymuştur. Programda özel amaçlar ve davranışlar anlama, anlatım, dil bilgisi ve yazı olarak yer almıştır. “Anlamanın alt başlıkları dinleme ve izleme ile okuma ve anlama; anlatımın alt başlıkları ise sözlü ve yazılı anlatım olarak sınıflandırılmış; dilbilgisi ve yazı için herhangi bir sınıflamaya gidilmemiştir” (Demirel, 1992: 32).

Anlama ve anlatma çalışmalarına ağırlık verdiği görülen 1981 programının “...dilnin doğal bir ortam içinde öğretilmesi, ulusal gücün taşıyıcısı olan Türkçenin gücünün kavratılması ve hissettirilmesi, okuma alışkanlığı ve zevkinin geliştirilmesi, dil öğretiminde ezberle değil uygulamaya yer verilmesi...”(Temizyürek ve Balcı, 2006: 11) gibi özellikleriyle göze çarpar.

Bu bölümlerde bahsedilen dil öğretiminin ezberle değil uygulamayla yapılması gerektiği özelliği önceki programlarda da nazarı değil amelî teknikle öğretilmesi gerektiği ilkesinin tekrar vurgulanmıştır. Önceki programlarda olduğu gibi 1981 programında da millî duygu ve coşkunun güçlendirilmesi vurgusu yinelenmiştir. 1981 programının “Genel Amaçlar” başlığı altında yer verilen “Onlara bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir” (MEB: 1981: 328) maddesi içeriği ile

günümüzde uygulanan çağdaş öğretim programlarının da temelini oluşturan bilgilere sahiptir.

1981 programı önceki programlara göre daha kapsamlı hazırlanmış, çağın gereklerini karşılayabilmesi için gayret gösterilmiş bir programdır. 1981 programının öğrencilerin ilgi, yetenek ve gelişim çağlarını dikkate alınarak hazırlandığının göstergelerine rastlanır. Programın “Açıklamalar” başlığı altında yer alan bazı bilgiler bireysel farklılıkların dikkate alınması sebebiyle de çağdaş bir yaklaşım özelliği gösterir.

“Öğrencilerin hoşlandıkları türler, birbirinden farklı olabilir; bu çok doğal bir durumdur. Onları aynı türden eserleri okumaya zorlamak zararlı sonuçlar verir. Zaten amaç, öğrencileri aynı kalıba sokmak değil onlara okuma alışkanlığı kazandırarak kişiliklerini geliştirmektir. Öğretmenin her zaman göz önünde tutacağı şey, önce çocuğun okuma eğilimini saptamak ve onu, o yönde geliştirmektir” (MEB, 1981: 329).

1981 programı, önceki programlarda karşılaşılmayan “Özel Amaçlar” ve “Davranışlar” başlıklarıyla derste ulaşılması gereken hedefleri belirlerken bu hedeflere ulaşılmış olmasının göstergesinin öğrencide davranışa dönüşmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu durum programın temel felsefesinin “Davranışçılık” olduğunun göstergesidir.

1981 programı, önceki programlara nazaran daha hacimlidir. Bu programın bünyesindeki bazı yönlendirmelerin önemli olduğu görülmüştür. Ancak mükemmel bir program değildir.

“Programın adı ‘Eğitim Programı’ olmasına rağmen bölüm içlerinde hedef davranışlar ile konuların karışık olarak verilmesi eğitimin hedefleri ile öğretim hedeflerinin karışmasına sebep olmaktadır. Öğretim konuları kendi içinde kolaydan zora-basitten karmaşığa göre sıralanmaması da karışıklığa yol açan bir diğer konudur” (Temizyürek ve Balcı, 2006: 13).

1981 programında her sınıf için ayrı ayrı düzenlenen hedef cümlelerinin birbirinin tekrarı olması da ulaşılabilecek hedeflerin sınıf seviyelerindeki farklılıkları konusunda karışıklığa yol açtığı görülmektedir. Örneğin 6. sınıfta “Okuma Tekniği Bakımından” başlığında yer alan “Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirebilmek” (MEB, 1981) 7. sınıf için de ortak olarak verilmiş sadece 8. sınıftaki bölümde “Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirerek en üst düzeye çıkarabilmek” şeklinde yer almıştır. Yine bu hedef davranışların gerçekleştirilme ölçüsünün ne olduğuna yer verilmemiştir. Yani programda önceki programlarda bulunmayan ve ilk kez bu

programda yer alan “Ölçme ve Değerlendirme” başlığına yer verilmiş olduğu görülse de ayrıntıya girilmediği için eksiklikler olduğu görülmüştür.

“Çağdaş program geliştirme anlayışına göre yer alması gereken öğrenme yaşantıları ve eğitim durumları bu programda yer almamakta, onun yerine yöntem ve kullanılacak araç-gereç konusunda öğretmenlere bilgi verilmektedir. Oysa programda yer alan davranışların nasıl kazandırılması gerektiği konusunda bir ya da iki eğitim durumunun örnek olarak verilmesi yararlı olurdu. Diğer bir açıdan bu programa ilişkin olarak öğretmenlere kullanabilecekleri bir kılavuz kaynak kitap hazırlanmamış olması bir eksiklik olarak görülmektedir” (Demirel, 1992: 33).

İçerik yönünden 1949 programına bezerse de bu programda okuma, dinleme-izleme, konuşma, yazma ve dil bilgisiyle ilgili hedefler her sınıf seviyesi ayrı ayrı düzenlenmiştir. Dinleme-izleme becerisine bu programla ilk defa yer verilmiştir. Program, Türkçe dersinin temele alınarak diğer derslerin öğretilmesinin önemine değinmiş ve yetkin bir ana dili eğitimi almış bireylerin hayatlarında daha başarılı olacakları vurgulanmıştır. Bu başarının ise etkili bir okuma, anlama ve anlatma faaliyetiyle gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır.

“1981 yılında Türkçe öğretiminin genel amaçları genişletilmiş, Türkçe derslerinin kazandırmayı amaçladığı anlama ve anlatma becerilerinin önemi vurgulanmıştır. Programda Türkçenin bir ifade ve beceri dersi olduğu, öğrencinin zihin ve ruh gelişiminde iyi bir ana dili eğitiminin etkili olacağı belirtilmiştir. Ayrıca Türkçe dersinin bir araç ders olarak okulda öğretimin temelini oluşturduğu, bu nedenle diğer derslerdeki başarının, okuma, anlama, anlatma konusunda bu derste elde edilecek başarı ile orantılı olduğu da ifade edilmiş, öğretmenlerden ilköğretim süresince ana dili çalışmalarını bütün derslerde düzenli olarak sürdürmeleri istenmiştir” (MEGSB, 1988: 208, Akt. Uçgun, 2014: 98).

Önceki programlardaki Türk dil devrimiyle ilgili amaç programdan çıkarılmıştır ve 1981 programında Türk dünyası dışına çıkılmış ve dünya kültürlerinden söz edilmiş, öğrencilere farklı kültürlerle, uluslarla karşılaşması ve onları tanıması amaçlanmıştır.

1981 programı; 6, 7 ve 8. sınıflar için ayrı ayrı okuma teknikleri belirlemeye çalışmıştır. Çalışmamıza bunları günümüz programıyla karşılaştırmaya çalıştık. Sınıflar için okuma tekniklerini günümüz programıyla karşılaştırırken anlama tekniklerini de günümüz programıyla karşılaştırmaya çalıştık çünkü okuma, bir anlama ve anlamlandırma işidir.

Tablo 9: 1981 Programı 6. Sınıf Okuma Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1981 Programı	2006 Programı
1. Ortalama 150-200 kelimelik bir fikir yazısını ya da 350-450 kelimelik öykü yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek	Bu amaç, günümüz programındaki sesini ve beden dilini etkili kullanır ve kelimeleri doğru telaffuz eder kazanımlarına işaret etmektedir.
2. Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirebilmek	Bu, günümüz programındaki okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir.
3. Kitaplardaki içindekiler, dipnot, dizin ve sözlük bölümlerinden yararlanabilmek	-
4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek	Bu, günümüz programındaki kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.
5. En az bir günlük gazeteyi ve haftalık ya da aylık dergi izleme alışkanlığı kazanabilmek	Bu, günümüz programındaki süreli yayınları takip eder kazanımına işaret etmektedir.
6. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek, kitaplardan yararlanabilmek	Bu, günümüz programındaki kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.

1981 programı 6. sınıflar için okuma tekniğinin geliştirilmesi için çeşitli amaçlar belirlemiştir. Ne var ki bu amaçların gerçekleştirilmesinin neler yapılarak oluşacağı konusuna değinmemiştir. Tablo 9'a baktığımızda belirlenen altı amacın hangi durum gerçekleştiğinde ulaşılmış olacağı hususunda bir belirsizlik göze çarpmaktadır. Örneğin tablonun 6. maddesinde yer alan "Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek, kitaplardan yararlanabilmek" amacının nasıl gerçekleşeceği ile bir veri yoktur. Yine 2. maddede yer verilen "Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirebilmek" amacının nasıl ölçüleceği konusunda bilgi bulunmamaktadır. Ya da öğrencinin ne yaparsa bu durumu gerçekleştirebileceği belli değildir. Bu amaçlar 2006 programından sesini ve beden dilini etkili kullanma, sözlük, kütüphane, ansiklopedi gibi çeşitli kaynaklardan yararlanma gibi kazanımlara işaret etmektedir. 1981 programı bu amaçlarıyla sonuç odaklı bir program olmuştur. 6.sınıf okuma teknikleri günümüz programının beş kazanımına işaret etmektedir.

Tablo 10: 1981 Programı 6. Sınıf Anlama Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1981 Programı	2006 Programı
1. Dinlediği bir konuşmanın, okuduğu bir yazının, izlediği bir oyunun, filmin ana fikrini, yardımcı fikirlerinden belli başlılarını kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler ve metindeki yardımcı fikirleri / duyguları belirler kazanımlarına işaret etmektedir.
2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, sebep sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerin fiziksel ve karakter niteliklerini kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki okuduklarını kendi cümleleriyle kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler kazanımına işaret etmektedir
3. Bir yazıdaki kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını kavrayabilmek, kelime gruplarını, benzetmeleri, atasözlerini çözümleyebilmek	Bu, günümüz programındaki okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımına işaret etmektedir.
4. Bir olay, fikir yazısıyla bir şiirin kendilerine özgü planını kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar kazanımına işaret etmektedir.
5. Paragraftaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin planını kavrar kazanımına işaret etmektedir.
6. Bir metindeki kişileri, olayları birbiriyle karşılaştırarak, benzer ve ayrı yönlerini bulabilmek	Bu, günümüz programındaki metne ilişkin karşılaştırmalar yapar kazanımına işaret etmektedir
7. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, karikatür vb.ni anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur ve süreli yayınları takip eder kazanımlarına işaret etmektedir.
8. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb.ni anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
9. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek	Bu, günümüz programındaki şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur kazanımına işaret etmektedir.
10. Düzeyine uygun anlama etkinliklerini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil inkılabı doğrultusunda geliştirebilmek	Bu, günümüz programındaki söz varlığını zenginleştirme amacına işaret etmektedir.
11. Bir manzumenin biçimiyle ilgili özellikleri görebilmek.	Bu, günümüz programındaki metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir kazanımına işaret etmektedir.

1981 programının anlama tekniklerine bakıldığında okuma tekniklerinden daha detaylı hazırlandığı göze çarpmaktadır. Okunanlarla ilgili karşılaştırmalar yapabilmek amacına ulaşmak için istenen durumlar üst düzey zihin becerilerinin geliştirilmesine yöneliktir. Ancak okumaların etkin yapılmadığı bir süreçte anlama işinin de iyi yapılamayacağını belirtmeliyiz. Tablo 10'a baktığımızda anlama tekniğinin metinler arası karşılaştırmalar yapabilme, metnin dil ve anlatımının değerlendirilmesi ve metinlerle ilgili çözümler yapılması amaçlarını barındırdığını görmekteyiz. Ancak 1981 programı bunları gerçekleştirme yolunda ne gibi çalışmalar yapılacağını belirtmemiştir. Yani uygulama örnekleri vermemiştir. Dolayısıyla kendinden önceki programlarda olduğu gibi bu uygulamaların gerçekleştirilmesini öğretmene bırakmıştır. Böyle bir durumda ise amaçların

gerçekleştirilmesi zor olmaktadır. 1981 programının 6. sınıf anlama tekniklerini günümüz programıyla karşılaştırdığımızda ise 2006 programının sekiz kazanımına ve bir amacına işaret etmektedir.

Tablo 11: 1981 Programı 7. Sınıf Okuma Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1981 Programı	2006 Programı
1. Ortalama 200-300 kelimelik bir fikir yazısını ya da 400-500 kelimelik hikaye etme yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek	Bu, günümüz programındaki sesini ve beden dilini etkili kullanır ve kelimeleri doğru telaffuz eder kazanımlarına işaret etmektedir.
2. Sessiz okuma ve hızını geliştirebilmek	Bu, günümüz programındaki okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir.
3. Kitaplardaki içindikiler, ön söz, sunuş, dipnot, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek	
4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek	Bu, günümüz programındaki kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.
5. Okuduklarından notlar alabilmek	Bu, günümüz programındaki okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir.
6. Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığı kazanabilmek	Bu, günümüz programındaki süreli yayınları takip eder kazanımına işaret etmektedir.
7. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek, kitaplardan yararlanabilmek.	Günümüz programındaki kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.

1981 programının 7. sınıf okuma teknikleri de 6. sınıf okuma teknikleriyle benzerlik göstermektedir. Sadece birkaç küçük fark bulunmaktadır ki onlar da genellikle sayılarla ilgilidir. Yeni eklene tek amaç “Okuduklarından notlar alabilmek” amacıdır. Günümüz programından beş kazanımı karşılamaktadır.

Tablo 12: 1981 Programı 7. Sınıf Anlama Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1981 Programı	2006 Programı
1. Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, filmin, okuduğu bir yazının ana fikrini ve yardımcı fikirlerini kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler ve metindeki yardımcı fikirleri / duyguları belirler kazanımlarına işaret etmektedir.
2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin belirgin niteliklerini kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler kazanımına işaret etmektedir.
3. Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarını, benzetmelerin, atasözlerinin anlamlarını çözümlayebilmek	Bu, günümüz programındaki okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımına işaret etmektedir.
4. Bir olayın, fikir yazısının ve şiirin kendilerine özgü planını çıkarabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar kazanımına işaret etmektedir.
5. Bir manzumenin biçimiyle ilgili özelliklerini açıklayabilmek	Bu, günümüz programındaki metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir kazanımına işaret etmektedir.
6. Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı açıklayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin planını kavrar kazanımına işaret etmektedir.
7. Bir metindeki kişileri, olayları, olayların geçtiği yerleri birbiriyle karşılaştırabilmek, ortak ve ayrı yönlerini bulabilmek	Bu, günümüz programındaki metne ilişkin karşılaştırmalar yapar kazanımına işaret etmektedir.
8. Bir metinde beğendiği, beğenmediği yerleri ve yönleri belirtebilmek	Bu, günümüz programındaki metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir ve metni içerik yönünden değerlendirir kazanımlarına işaret etmektedir.
9. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, makale, karikatür vb. anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur ve süreli yayınları takip eder kazanımlarına işaret etmektedir.
10. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb. anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
11. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek	Bu, günümüz programındaki şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur kazanımına işaret etmektedir.
12. Günlük hayatta karşılaştığı bilimsel ve teknik konulu bir yazıyı anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
13. Düzeyine uygun anlama etkinliğini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil İnkılabı doğrultusunda geliştirebilmek	Bu, günümüz programındaki söz varlığını zenginleştirme amacına işaret etmektedir.

1981 programının 7. sınıflar anlama teknikleri 6. sınıflara yönelik anlama tekniklerinden farklı iki konuya değinmektedir. Onlar da “Bir metinde beğendiği, beğenmediği yerleri ve yönleri belirtebilmek” ve “Günlük hayatta karşılaştığı bilimsel ve teknik konulu bir yazıyı anlayabilmek” amaçlarıdır. Tablo 12’ye göre 7. sınıf anlama teknikleri günümüz programının on üç kazanımına işaret etmektedir.

Tablo 13: 1981 Programı 8. Sınıf Okuma Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1981 Programı	2006 Programı
1. Ortalama 250-300 kelimelik bir fikir yazısını ya da 450-550 kelimelik hikâye etme yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek	Bu, günümüz programındaki sesini ve beden dilini etkili kullanır ve kelimeleri doğru telaffuz eder kazanımlarına işaret etmektedir
2. Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirerek en üst düzeye çıkarabilmek	Bu, günümüz programındaki okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir.
3. Kitaplardaki içindekiler, ön söz, dipnot, atıf, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek	
4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek; aynı konuda türlü kaynaklara başvurabilmek; bir kaynağın bağıntı kurduğu öteki kaynaklardan da yararlanabilmek	Bu, günümüz programındaki kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.
5. Okuduklarından notlar alabilmek	Bu, günümüz programındaki okuma yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımına işaret etmektedir.
6. Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığı kökleştire-bilmek	Bu, günümüz programındaki süreli yayınları takip eder kazanımına işaret etmektedir.
7. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek; kitaplardan yararlanma yöntemlerini kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır kazanımına işaret etmektedir.
8. Okuduğu kitabı, yazı parçasını fişlemek, sınıflamak, gerektiğinde bunlardan yararlanabilmek.	Bu, günümüz programındaki okuma planı yapar kazanımına işaret etmektedir.

Tablo 13'e göre 1981 programının okuma teknikleri 6. ve 7. sınıfların okuma tekniklerinden özellikle iki amaç ile ayrılmaktadır. Bu amaçlar "...aynı konuda türlü kaynaklara başvurabilmek; bir kaynağın bağıntı kurduğu öteki kaynaklardan da yararlanabilmek" ve "Okuduğu kitabı, yazı parçasını fişlemek, sınıflamak, gerektiğinde bunlardan yararlanabilmek" amaçlarıdır. 8. sınıf okuma teknikleri günümüz programının altı kazanımını karşılamaktadır.

Tablo 14: 1981 Programı 8. Sınıf Anlama Tekniği Amaçlarının Günümüz Programı Kazanımlarıyla Karşılaştırılması

1981 Programı	2006 Programı
1. Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, incelediği bir metnin, ana fikrini, yardımcı fikirlerini, yardımcı fikirlerin öncelik taşıyanlarını ayırarak kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler ve metindeki yardımcı fikirleri / duyguları belirler kazanımlarına işaret etmektedir.
2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, yerini, zamanını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin fiziksel ve karakter niteliklerini anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler kazanımına işaret etmektedir.
3. Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarını, benzetmelerin, atasözü ve özdeyişlerin anlamlarını çözümleyebilmek	Bu, günümüz programındaki okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımına işaret etmektedir.
4. Bir olay, bir fikir yazısının ve şiirin kendilerine özgü planını çıkarabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar kazanımına işaret etmektedir.
5. Bir manzumenin biçimiyle ilgili niteliklerini görebilmek, kavrayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar kazanımına işaret etmektedir.
6. Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki metnin planını kavrar kazanımına işaret etmektedir.
7. Bir metindeki kişileri, olayları, olayların geçtiği yerleri, zamanları birbiriyle karşılaştırabilmek, ortak ve ayrı yönlerini bulabilmek	Bu, günümüz programındaki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler kazanımına işaret etmektedir.
8. Bir metinde beğendiği, beğenmediği yerleri, yönleri nedenleriyle birlikte belirtebilmek	Bu, günümüz programındaki metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir ve metni içerik yönünden değerlendirir kazanımlarına işaret etmektedir.
9. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, söyleşi, makale, röportaj, karikatür vb.ni anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur ve süreli yayınları takip eder kazanımlarına işaret etmektedir.
10. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildiriileri, duyuruları vb.ni anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
11. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek	Bu, günümüz programındaki şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur kazanımına işaret etmektedir.
12. Günlük hayatta karşılaştığı bir bilimsel ve teknik yazıyı anlayabilmek	Bu, günümüz programındaki farklı türlerde metinler okur kazanımına işaret etmektedir.
13. Ders kitaplarına alınan metinlerin yazarlarının özelliklerini sezebilmek	Bu, günümüz programındaki metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir kazanımına işaret etmektedir.
14. Düzeyine uygun anlama etkinliğini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil İnkılabı doğrultusunda geliştirebilmek	Bu, günümüz programındaki söz varlığını zenginleştirme amacına işaret etmektedir.

Tablo 14 incelendiğinde 8. sınıf anlama tekniklerinin 6. ve 7. sınıfların anlama teknikleriyle benzerliği göze çarpar. Küçük farklarla oluşturuldukları gözlenen anlama tekniklerinde 8. sınıflar için farklı olan sadece “Ders kitaplarına alınan metinlerin yazarlarının özelliklerini sezebilmek” amacıdır. 1981 programının 8. sınıflar için oluşturduğu anlama teknikleri 2006 programının okuma kazanımlarından on dört tanesini karşılamaktadır.

1.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak Basım)

2005 programı, 2006 programına kaynaklık eden bir programdır. 2006 programına göre daha fazla amaç ve kazanım ifadesi bulunan program, bazı illerden seçilen pilot okullarda bir yıl süreyle uygulandıktan sonra yeniden düzeltilmiş ve yerini 2006 programına bırakmıştır. Bu taslak basım hazırlanırken çeşitli paydaşların görüş ve önerilerinden yararlanılmıştır. "...taslak programın yapılandırılmasında, 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nın öğretim anlayışından; MEB Araştırma ve Geliştirme Dairesi (EARGED) tarafından müfettiş, öğretmen, öğrenci ve velilerin bulunduğu bir araştırma örnekleminde toplanan verilerden yararlanılmıştır" (Sever, 2003: 29).

Tablo 15. Pilot Uygulamada Yararlanılan Gruplar (MEB, 2006a: 5).

Pilot Uygulama Yapılan İLLER	Okul (Yönetici) Sayısı	Öğretmen (Şube) Sayısı	Müfettiş Raporu Sayısı*	Veli Sayısı	Öğrenci Sayısı
Ankara (06)	24	151	96	50	759
Bolu (14)	9	39	36	45	232
Diyarbakır (21)	5	49	21	25	186
Hatay (31)	12	48	39	60	364
İstanbul (34)	10	97	40	50	379
İzmir (35)	14	91	34	70	532
Kocaeli (41)	14	81	44	102	343
Samsun (55)	5	56	5	25	132
Van (65)	15	68	50	65	371
TOPLAM	108	680	365	492	3298

*Bir müfettiş en çok dört ders gözlemiş ve gözlediği her ders için bir rapor düzenlemiştir.

Tablo 15'e baktığımızda 2005 programının (Taslak) dokuz ilde ve yüz sekiz okulda pilot uygulamadan geçirildiğini görürüz. Bu yüz sekiz okulda görev yapan altı yüz seksen öğretmen programın uygulanmasıyla ilgili dönütler vermiştir. Yine bu uygulama sonucunda müfettişler (eğitim denetmeni) tarafından üç yüz altmış beş rapor düzenlenmiştir. Bu uygulama sonucunda pilot okullarda öğrenim gören öğrenciler ve bu öğrencilerin velilerinden de dönütler alınmıştır. Programın 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmasına karar verilmiştir.

2005 programı, günümüzde uygulanan programın babasıdır. Bu programın amaç ve kazanımlarından bazıları cımbızlanıp 2006 programı oluşturulmuştur. 2005'ten önceki programlar birbirinin tekrarıken 2005 programı, köklü bir yapılanma şeklinde karşımıza çıkan bir program olmuştur. 2005 programı kazanımların ve uygulama örneklerinin yer aldığı programla birlikte öğretmen kılavuz kitabının hazırlanmış olması yönüyle de bünyesinde ilkleri barındıran bir program olmuştur.

2005 programı dil bilgisi becerisine yönelik olan amaç ve kazanım ifadelerini ise her sınıf seviyesine göre ayrı ayrı ele almıştır.

Tablo 16: 2005 (Taslak) Programın Dil Bilgisine Yönelik Amaç ve Kazanım Sayılarının Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıflar	Amaç Sayısı	Kazanım Sayısı
6. Sınıf	4	30
7. Sınıf	6	25
8. Sınıf	3	29
Toplam	13	84

Tablo 16'ya göre 6. sınıf dil bilgisi becerisine yönelik, dört amaç ve otuz kazanıma; 7. sınıf dil bilgisi becerisine yönelik, altı amaç ve yirmi beş kazanıma; 8. sınıf dil bilgisi becerisine yönelik ise, üç amaç ve yirmi dokuz kazanıma yer vermiştir. Programın tamamı düşünüldüğünde ise dil bilgisine yönelik on üç amaç ve seksen dört kazanım ifadesine yer verilmiştir.

Tablo 17: 2005 Programın (Taslak) Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Amaç ve Kazanım Sayıları, Bu Amaç ve Kazanım Sayılarının Program İçindeki Yüzdeler ve Dağılımı

Beceriler	Amaç Sayısı	Yüzde (%)	Kazanım Sayısı	Yüzde (%)
Dinleme/İzleme	6	18.75	73	20.165
Konuşma	7	21.875	77	21.270
Okuma	8	25	86	23.756
Yazma	11	34.375	126	34.806
Toplam	32	100	362	100

Okuma, yazma, konuşma ve dinleme/ izleme temel dil becerileri altında otuz iki amaç ve bu dil becerilerini geliştirmeye yönelik üç yüz altmış iki kazanım ifadesine yer vermiştir. 2005 programının (Taslak) amaç ve kazanımlarının yüzdeler dağılımlarına bakıldığında programın yazma becerisine ağırlık veren bir program olduğu görülür. Tablo 17'ye göre yazma becerisine yönelik oluşturulan kazanımların yüzdesi programın üçte birinden fazladır. Yazma becerisi kazanımları programın % 34.86'sını oluştururken yazmayı sırasıyla % 23.456 ile okuma, % 21.27 ile konuşma, % 20.165 ile dinleme/ izleme kazanımları izlemektedir. Amaçların yüzdeler dağılımları ise kazanımların dağılımlarıyla paralellik göstermektedir. Yine en çok yazma amaçlarının yüzdeler değeri % 34.375 ile diğer becerilerin amaçlarının yüzdeler değerlerini geçmektedir. Yazma amaçlarının yüzdeler değerini ise sırasıyla okuma amaçları % 25, konuşma amaçları % 21.875 ve dinleme/ izleme amaçları % 18.75 ile izlemektedir.

En fazla kazanım ifadesinin yazma becerisi altında yer aldığı düşünülürse bu programın, yazma becerisine daha fazla ağırlık verdiği anlaşılır. Yazma becerisine yönelik, on bir amaç ve yüz yirmi altı kazanım; okuma becerisine yönelik, sekiz amaç ve seksen altı kazanım; konuşma becerisine yönelik, yedi amaç ve yetmiş yedi kazanım; dinleme-izleme becerisine yönelik, altı amaç ve yetmiş üç kazanım ifadesine yer vermiştir.

Tablo 18: 2005 Programın (Taslak) Okuma Amaçlarına Ait Kazanım Sayıları ve Bu Kazanımların Yüzdeleri

Okuma Amaçları	Kazanım Sayıları	Yüzde (%)
1- Okumaya hazırlık yapma	3	3.48
2- Okuma kurallarını uygulama	9	10.46
3- Okuduğu metni anlama ve çözümleme	37	43.02
4- Görsel iletileri algılama	5	5.81
5- Okuduğu metni değerlendirme	11	12.79
6- Araştırma yapma	10	11.62
7- Okuma alışkanlığı kazanma	9	10.46
8- Söz varlığını zenginleştirme	7	8.13
TOPLAM	86	100

Tablo 18'e bakıldığında 2005 programının (taslak) sekiz amaçla ve seksen altı kazanımla yer verdiği okuma becerisinin en fazla ağırlık verdiği amaç ise otuz yedi kazanımla "okuduğu metni anlama ve çözümleme" amacı olmuştur. Bu amaç altındaki kazanımların sayısı otuz yedidir. Programın okuma alanındaki kazanımların % 43.02'sini oluşturmaktadır. Buradan hareketle programın okuduğunu anlamaya ayrı bir önem verdiğini söyleyebiliriz. Çünkü diğer amaçlara ait kazanımların yüzdesi birbirine yakın çıkmaktadır. Programın okuma amaçlarında en az kazanım sayısına sahip amaç ise üç kazanım ifadesiyle "okumaya hazırlık yapma" amacıdır.

1.8.1. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın (Taslak Basım) 2006 Programı'yla Karşılaştırılması

1. Okumaya hazırlık yapma (MEB, 2005) (Bu amaç ve altındaki kazanımlar günümüzde uygulanan 2006 programına alınmamıştır.)

1. Metin ve metinle ilgili unsurları bir bütün halinde görsel olarak algılar.
2. Metnin ana ve alt başlığı ile görsel unsurlarından hareketle içeriği hakkında fikir yürütür.
3. Algıladığı unsurların çağrıştırdığı söz varlığını harekete geçirir.

2. Okuma kurallarını uygulama (Bu amaç 2006 programında kendine yer bulmuş ve bu amacın altındaki ilk dört kazanım, 2006 programında aynen tekrar edilmiş ancak 5, 6, 7, 8 ve 9. kazanımlar 2006 programında küçük değişikliklerle yer almıştır.)

1. Sesini dinleyiciye ve mekâna göre ayarlar.
2. Cümlelerin anlamını dikkate alarak nefesini ayarlar.

3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
4. Sözün ezgisine dikkat ederek okur
5. Noktalama işaretlerine uygun okur.
6. Metindeki eğik, altı çizili ve koyu renkle yazılmış kısımlara dikkat ederek okur.
7. Akıcı bir şekilde okur.
8. Sesli okurken beden dilini (jest, mimikler) kullanmaya özen gösterir.
9. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

3. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
2. Metnin bağlamından hareketle kavramların anlamlarını çıkarır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
3. Metinde ilk kez karşılaştığı kelime ve deyimleri sözlükten bulur. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
4. Okuduğu cümlelerdeki örtülü anlamları bulur. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
5. Metindeki anlatımın kimin ağzından yapıldığını tespit eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
6. Metinde olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
7. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
8. Metinde yer alan şahıs ve varlık kadrosunun duygu, düşünce, hayal ve davranışlarını çözümler. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
9. Kurgulanmış olanla gerçeği ayırt eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

10. Okuduğu metnin konusunu, ana fikrini / ana duygusunu belirler. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
11. Okuduklarında yardımcı fikirleri / duyguları belirler. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
12. Metnin planını kavrar. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
13. Metnin kurgusunu kavrar. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
14. Metnin anlatım biçiminin anlatıma olan etkisini belirtir. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
15. Metindeki olayın veya düşüncenin yönünü değiştiren kelime ve kelime kalıplarını fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
16. Okuduğu metindeki abartılı ifadeleri tespit eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
17. Yazarın ikna ve inandırıcılık için kullandığı fikir, bilgi ve yöntemleri belirler. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
18. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri anlamaya çalışır ve yorumlar. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
19. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
20. Okuduğu yazıdaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
21. Sebep-sonuç ve amaç-sonuç ilişkilerini fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)
22. Metindeki duygu, düşünce, hayal ve olayların sırasını ve birbirleriyle olan ilişkilerini belirler. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
23. Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan etkini fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

24. Metindeki ipuçlarından hareketle metnin başlangıcını, gelişimini ve sonucunu tahmin eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

25. Metnin öncesi ve sonrasına ait kurgular yapar. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

26. Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

27. Okuduğu metne farklı başlıklar bulur. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

28. Millî ve evrensel değerleri fark eder. . (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

29. Metne ilişkin sorular oluşturur. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

30. Okuduğu metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

31. Süreli yayınların okuyucunun ilgi alanlarına göre değişik konular işlediğini fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

32. Okuduklarını anlamada sayısal verilerden yararlanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

33. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

34. Şiir tür ve biçimlerinin anlama olan katkısını kavrar. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

35. Şiirdeki dil ve söyleyiş özelliklerini (ses, kafiye, redif, ritm, aliterasyon, ölçü) fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

36. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almaktadır.)

37. Şiir biçiminde yazılmış olan olay yazılarını fark eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

4. Görsel iletileri algılama (Bu amaç ve altındaki kazanımlar günümüzde uygulanan 2006 programına alınmamıştır.)

1. Karikatür, resim vb. materyallerle verilen iletileri algılar ve yorumlar.
2. Çok yönlü iletişim araçlarıyla (bilgisayar, televizyon, bilgi bankası...) ulaşan ileti ve verileri algılar ve yorumlar.
3. Günlük hayatta kullanılan simge, işaret ve kısaltmaları algılar ve yorumlar.
4. Grafik, kroki, tablo, harita ve diyagram gibi araçlarla aktarılan ileti ve verileri algılar ve yorumlar.
5. Reklam, afiş, duyuru, ilan gibi araçlarla verilen iletileri algılar ve yorumlar.

5. Okuduğu metni değerlendirme

1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)
2. Yazarın ve şairin bakış açısını ve anlatım tutumunu (alaycı, ironik vb.) sorgular. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
3. Kendi düşünceleriyle metindeki düşünceler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyar. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
4. Metinde mantık bakımından tutarlılık olup olmadığını sorgular. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
5. Metindeki şahıs ve varlık kadrosunu çeşitli yönlerden karşılaştırır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
6. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak ulaştığı bilgilerin güvenilirliğini, geçerliğini, doğruluğunu ve gerekliliğini değerlendirir. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
7. Okuduğu metindeki milli ve evrensel kültür değerlerinin hayatla ilişkisini sorgular. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
8. Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

9. Okuduğu metnin dil ve anlatımını daha önce okuduğu metinlerin dil ve anlatımıyla karşılaştırır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

10. Metindeki kahramanlarla daha önce okuduğu metinlerin kahramanlarını karşılaştırır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

11. Şiirde geçen duygu, düşünce ve hayallerle ilgili yorum yapar. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

6. Araştırma yapma (Bu amaç ve altındaki kazanımlar günümüzde uygulanan 2006 programına alınmamıştır.)

1. Amacına yönelik olarak plan yapar.
2. Bilgiye ulaşmak için en uygun yöntemi/yöntemleri seçer.
3. Konu ile ilgili kaynakları ve bu kaynaklarının yerlerini tespit eder.
4. Ulaşmak istediği bilginin kaynaktaki yerini tespit eder
5. Bulduğu bilgiler arasında kendisine gerekli olanı/olanları seçer.
6. Önemli yerleri açık ve anlaşılır bir biçimde not eder.
7. Farklı kaynaklardan elde ettiği bilgileri birleştirir.
8. Çok yönlü iletişim araçlarından yararlanarak araştırma yapar.
9. Kaynaklardaki bilgileri ihtiyacına cevap verecek şekilde birleştirir.
10. Araştırma sonuçlarını yorumlar.

7. Okuma alışkanlığı kazanma

1. Okuma planı yapar. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)
2. Seviyesine ve yaşına uygun edebi metinleri okur. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)
3. Süreli yayınları takip eder. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)
4. Okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)
5. Kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)

6. Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)

7. Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)

8. Ailesi ile okuma saatleri düzenler. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)

9. Beğendiği kısa yazıları ezberler. (Bu kazanım 2006 programında yer almıştır.)

8. Söz varlığını zenginleştirme

1. Kelime listelerini kullanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

2. Söz ve söz gruplarını anlam özelliklerine göre(eş anlam, zıt anlam, gerçek anlam vb.) farklı bağlamlarda kullanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

3. Terim, deyim, atasözü ve söz kalıplarını anlamlarına uygun olarak kullanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

4. Metindeki kelimeleri, günlük hayattaki bağlamını dikkate alarak cümle içinde kullanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

5. Sözlüklerden yararlanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

6. Kavram haritaları kullanır. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

7. Kelime türetir. (Bu kazanım 2006 programında yer almamıştır.)

1.9. 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de dünyadaki değişme ve gelişimlere paralel olarak program hazırlama çalışmaları devam etmektedir. Bu değişim ve gelişmelere paralel olarak çağın gerektirdiği yeniliklerini karşılamayan 1981 programı yerine, günümüze daha uygun bir program hazırlanması gerekliliği doğmuştur. Bu yüzden de 2006 programı hazırlanmıştır.

Program hazırlama çalışmaları 1990’larda hız kazanmıştır. Bu kapsamda çeşitli projeler de geliştirilmiştir.

“Millî Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGP) İkraz Anlaşması, Hükümetimiz ile Dünya Bankası arasında 18 Mayıs 1990 tarihinde imzalanmış, 10 Temmuz 1990 ve 20570 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve 30 Mayıs 1999’da tamamlanmıştır. MEGP kapsamında Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) oluşturulmuştur. MLO, 23 ilde 147 ilköğretim okulu, 37 genel orta öğretim, 16 Anadolu Lisesi ve 8 Anadolu Öğretmen Lisesi dâhil olmak üzere 205 okulda uygulanmıştır” (MEB, 2005b: 4-5).

Bu gelişmeler bize ülkemizde yoğun bir şekilde program hazırlama çabaları içinde bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca eğitim alanının ilgilendiren pek çok yeni yöntem ve teknik ortaya çıkarılmıştır. Böylesine hızlı değişimlerin yaşandığı günümüzde yeni program hazırlanmaması düşünülemez.

2006 programı temel dil becerileri olan “dinleme, konuşma, okuma, yazma” ve dil bilgisi öğretimini bir bütünlük içinde vermeye çalışan çağdaş bir programdır. Program, tamamen belli kazanımlar vasıtasıyla öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmeyi hedefler. Program bu hedefini gerçekleştirmek için çeşitli etkinlikler içerir. Bu etkinliklerin amacı ise öğrencileri ders içinde ve dışında etkin kılmaktır. Çünkü bazı etkinlikler ders içinde, bazıları ise ders dışında yapılacak şekilde düzenlenmiştir. Bu çalışmalar yapılırken öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir. Eğer öğretmen, öğrencilerini bağımsız veya grup olarak çalışmaya güdüleyemez ve ise süreçte olumsuzluklar yaşanabilir. Öğretmenleri bilgi aktaran kimse olarak değil, rehber olarak gören bir programdır. Öğretmenlerden beklenen ise öğrencileri öğrenmeye özendirmeleridir. Öğrencilerine yardımcı olan, onlara yol gösteren bir rehber olmaları istenmektedir.

2006 programı uygulanma açısından öğretmene çeşitli roller yüklemiştir. Bu roller (MEB, 2006: 55) şunlardır:

- “1- Öğrenci merkezli etkinliklere yer verir. Belirleyeceği etkinliklerin uygulanmasında öğrenciyi etkin kılar. Etkinlikleri değerlendirmek üzere çalışma kâğıtları hazırlar.
- 2- Öğrencileri ile yapıcı iletişim kurar.
- 3- Öğrencilerin yazılı ve sözlü ifadelerinden hareketle rehberlik servisi ile işbirliği yapar.
- 4- Öğrencilerin seviyelerine uygun kitaplardan oluşan bir liste düzenler ve listeyi günceller.

5- Dersine girdiği öğrenci grubunun gösterdiği gelişim ile ilgili bilgi edinir.

6- Öğrencilerin Türkçe dersinde başarılı olabilmesi için onlarla birlikte bir çalışma planı hazırlar, öğrencileri plana uyma konusunda okul içinde ve dışında takip eder.

7- Okuduğu kitaplardan kişisel ve kültürel gelişimi sağlayıcı nitelikte olanları tanıtmak, diğer öğretmen ve velilerle paylaşmak amacıyla sunum yapar.

8- Okul içerisinde öğrencilerin iletişimlerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmasını takip eder.”

Program, dört temel dil becerisinin geliştirilmesine yönelik olarak öğretmenlerin ailelerle de iş birliği içerisinde olmalarını bekler. Öğretmen, öğrencilerin evde izledikleri televizyon programlarında seçici olmaları konusunda aileyi uyarır. Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmak için aile bireylerinin evde okuma saati düzenlemelerini, çocuğa hediye alınırken kitapları da tercih etmeleri konusunda ailelerin yönlendirilmesini ister. Çocuğun öz güven kazanmasının sağlanması için evde de konuşmasına fırsat verilmesi gerektiği yönlendirmesinde bulunur. Bu konularda öğretmenin aileyi bilinçlendirmesi istenmektedir.

Programda dil bilgisi becerisinde, 6. sınıflar için iki amaç ve on altı kazanım; 7. sınıflara yönelik beş amaç ve yirmi kazanım; 8. sınıflara yönelik üç amaç ve on yedi kazanım ifadesine yer verilmiştir.

Tablo 19: 2005 Programı (Taslak) ve 2006 Programlarının Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Kazanım Sayılarının Karşılaştırılması

Beceriler	2005 Programı (Taslak) Kazanım Sayısı	2006 Programı Kazanım Sayısı	Kazanım Sayısı Farkı	Fark Yüzdesi (%)
Dinleme/İzleme	73	42	31	57.53
Konuşma	77	42	35	54.54
Okuma	86	52	34	60.46
Yazma	126	46	80	36.50
TOPLAM	362	182	180	50.27

Yapılan bu çalışmalar ışığında 2006 Türkçe Öğretim Programı geliştirilmiş ve uygulanmaya konmuştur. Tablo 19'a göre 2006 programı; 2005 programının yaklaşık %50 küçültülmüş halidir. Bu hesaplama yapılırken dil bilgisine yönelik amaç ve kazanımlar değerlendirme dışı tutulmuştur. 2005 programının temel beceriler olan okuma, dinleme/izleme konuşma ve yazma başlıklarında sırasıyla 86, 73, 77, 126 kazanım ifadesi yer almıştır. Bu duruma 2006 programının temel becerileri olan okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma başlıklarında 52, 42, 42, 46 kazanım ifadesi şeklinde rastlarız. 2005 programında bu beceriler altında toplam 362 kazanım ifadesi yer almışken 2006 programında bu sayı 182'ye düşmüştür. İki programın kazanım temel dil becerilerine yönelik kazanım sayıları arasındaki fark düşünüldüğünde en çok törpülenen beceri %60.46 ile okuma becerisi olmuştur. Okuma becerisini sırasıyla %57.53 ile dinleme / izleme, %54.54 ile konuşma ve %36.50 ile yazma becerileri takip etmiştir. Toplam kazanım sayıları ve yüzde değerleri düşünüldüğünde 2006 programı, 2005 programının yaklaşık %50 küçültülmesiyle oluşturulmuştur.

Tablo 20: 2006 Programının Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Amaç ve Kazanım Sayıları ve Bu Amaç ve Kazanım Sayılarının Program İçindeki Yüzdeler Değerleri

Beceriler	Amaç Sayısı	Yüzde (%)	Kazanım Sayısı	Yüzde (%)
Dinleme/İzleme	5	23.80	42	23.07
Konuşma	5	23.80	42	23.07
Okuma	5	23.80	52	28.57
Yazma	6	28.57	46	25.27
Toplam	21	100	182	100

2006 programında yer verilen temel dil becerilerinin amaç ve kazanım sayıları: Dinleme-izleme için beş amaç ve kırk iki kazanım, konuşma için beş amaç ve kırk iki kazanım, okuma için beş amaç ve elli iki kazanım, yazma için altı amaç ve kırk altı kazanım şeklinde yer almaktadır. Toplam yirmi bir amaç ve yüz seksen iki kazanım ifadesine yer verilmiştir.

Tablo 20'ye göre 2006 programında 2005 programının (Taslak) aksine amaç sayılarıyla kazanım sayılarının paralellik göstermediğini görürüz. Örneğin altı amaç sayısı ile en çok amaç ifadesine sahip yazma becerisinin kazanım sayısı, beş amaç ifadesinin yer aldığı okuma kazanımlarının sayısından daha azdır. 2005 programda (taslak) amaç sayısı fazla olan becerinin kazanım sayısı da diğer becerilerden fazla olarak karşımıza çıkmaktaydı. 2006 programında ise beş amaç ifadesine yer verilen okuma becerisinin kazanım sayısı elli iki ile programın %28.57'sini oluşturmaktadır. Okuma becerisini sırasıyla %25.27 ile yazma, %23.07 ile konuşma ve dinleme / izleme becerileri izlemektedir. Programın dinleme / izleme ve konuşma amaç ve kazanımlarının sayısı eşittir.

Tablo 21: 2006 Programının Okuma Amaçlarına Yönelik Kazanım Sayıları ve Yüzelik Değerleri

Okuma Amaçları	Kazanım Sayıları	Yüzde (%)
1- Okuma amaçlarını uygulama	5	9.61
2- Okuduğu metni anlama ve çözümleme	32	61.53
3- Okuduğu metni değerlendirme	2	3.84
4- Söz varlığını zenginleştirme	4	7.69
5- Okuma alışkanlığı kazanma	9	17.30
TOPLAM	52	100

Tablo 21'e göre beş amaç ve elli iki kazanım ifadesine yer veren 2006 programı, yine 2005 programı (Taslak) gibi okuma amaçları içinde en fazla ağırlığı "okuduğu metni anlama ve çözümleme" amacına vermiştir. 2006 programı bu amaca yönelik otuz iki kazanım ile okuma becerisinin %61.53'ünü bu amaç etrafında oluşturmuştur. 2005 programında bu amaca yönelik otuz yedi kazanım vardı ancak diğer amaçlar içindeki yüzde değeri 43.02 idi. Dolayısıyla 2006 programı anlama ve çözümleme işine daha fazla önem vermiştir. 2006 programı okuma becerisi içinde en az ağırlığı iki kazanım ve %3.84'lük değerle "okuduğu metni değerlendirme" amacına vermiştir.

Uygulanmaya konulan bu program yapılandırmacılık esasına dayanmaktadır. Yapılandırmacılık; "Bilgi, bilginin doğası, nasıl bildiğimiz, bilginin yapılandırılması sürecinin nasıl bir süreç olduğu, bu sürecin nelerden etkilendiği gibi konularla ilgilenmekte ve ilkeleri eğitimsel uygulamalara temel oluşturmaktadır" (Açıkgöz, 2003: 60). Bu durumdan hareketle programın öğrencilerden yeni bilgiler üretmelerini ve sorunlara karşı farklı çözümler geliştirmelerini beklediğini söyleyebiliriz. Yapılandırmacılık anlayışı zamanla "öğrenen bireylerin başlangıçta bilgiyi nasıl öğrendiklerine ilişkin bir kuram olarak gelişmişken zaman içinde öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandırdıklarına ilişkin bir kuram hâlini" (Demirel, 2006: 233) olarak da değişimler geçirmiştir.

2006 programı, öğretmeni merkeze almayı bırakmış ve öğretmene sadece öğrencilerin bilgiye ulaşmalarını sağlayıcı rehber olma görevi yüklemiştir. Bu yönüyle öğrencinin pasif olmaktan çıkıp aktif olmasını sağlamaya çalışmıştır.

Bu programda önceki programların davranış odaklılığı yerine kazanım odaklılığı temele koyarak farklılık gösterir. Önceki programlarda master ekleriyle biten amaç cümleleri, bu programda yerini geniş zaman ifadeleriyle kurulmuş

kazanımlara bırakmıştır. “Kazanımlar, öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır” (MEB, 2006: 8). Bu kazanımlar, etkinliklerle desteklenmiştir ancak benzer etkinliklerin çok sık tekrar edilmesi olumsuzluk oluşturmuştur.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın amaçlarını bu program “Türkçeyi doğru, güzel, etkili kullanan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, iletişim kurma, problem çözme, araştırma ve karar verme yeteneğine sahip, bilgi teknolojilerini kullanan bireyler yetiştirmeyi amaçlar” (MEB, 2006: 5) şeklinde özetler.

Bu program öğrenme alanlarına temel beceriler olarak yaklaşmıştır. Temel beceriler tema merkezli bir anlayışla işlenmeye çalışılmıştır. Temel becerilerin program içerisine nasıl yerleştirildiğini ve ne olduklarını programın kendisi “Temel beceriler, öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir” (MEB, 2006: 5) şeklinde belirtmiştir.

Dil becerileri ise programda “Türkçe öğrenimi, anlama, yorumlama, iletişim kurma becerilerinin gelişmesine yönelik olan dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma temel dil becerileri ile dil bilgisinden oluşur. Sözü geçen temel dil becerileri birbiriyle etkileşim halinde olduğundan bir bütünlük içinde ele alınmalıdır” (MEB, 2006: 2) şeklinde belirtilerek becerilerin birbirlerini besleyen unsurlar olduğu söylenmiştir.

Temel dil becerilerinin ise okuma, dinleme/izleme, konuşma, yazma ve dil bilgisinden oluştuğu aktarılmıştır. Program 1- 5. sınıflar ve 6- 8. sınıflar şeklinde hazırlanmış olması nedeniyle ana dili öğretiminin devamlılığı ilkesi göz ardı edilmiştir. Yıldız'ın (2006: 8) becerilerle ilgili olarak “Ana dili dersi, öğrencilere bugün ve yetişkin olarak gelecekte, dil kullanımı açısından her türlü beklentiye karşılık verebilecek becerileri kazandırmalıdır” ifadesi temel dil becerilerinin program için önemli bir ölçü olduğunu belirtmesi açısından değerlidir.

Program, önceki programlara nazaran devrim niteliğinde yenilikler içermekle birlikte böyle kapsamlı bir programın Müfredat Laboratuvar Okullarında (MLO) daha uzun süre test edilip gerekli düzenlemeleri yapılmış olsaydı, bölgesel farklılıkları dikkate almadığı yönündeki eleştirilere muhatap kalmayabilirdi. Yine otuz kişi ve

üzerindeki sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımla öğretim yapmanın zorluğu üzerinde de durulmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin programın içeriğine ve uygulanmasına yönelik yeterli bilgidен yoksun oldukları belirtilmektedir.

Program 2005 programının (Taslak) pilot okullarda uygulanmasının ardından yaşama geçirilmiştir. Temel beceriler yönelik verilen kazanımların sınıflara göre ayrılmadığı görülmüştür. Yani kazanımlar bütün sınıf seviyeleri için ortaktır. Ancak ara disiplinlerle ilgili olan kazanımlar her sınıf seviyesi için ayrı ayrı gösterilmiştir. Program bu yönüyle eleştirilebilir ancak geçmişte uygulanan programlarda olmadığı kadar kapsamlı bir ölçme değerlendirme alanı barındırmaktadır. Ölçme değerlendirmenin nasıl yapılacağı ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sürecin her aşaması için hem öğretmen kılavuz kitaplarında hem programın içerisinde hem öğrenci çalışma kitaplarında çeşitli formlar ve çizelgelere yer verilmiştir. Bu çizelge ve formlar hem öğrencilerin bireysel ve grup olarak kendilerini hem de öğretmenin öğrencilerini değerlendirmesini sağlayacak şekilde oluşturulmuştur.

Program tematik bir yaklaşımla oluşturulmuştur. “Tema merkezli eğitimde öğretmen ve öğrenciler, belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konuyu ve metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalışırlar” (Anders ve Pritchard, 1993, Akt. Coşkun, 2014: 11). Her sınıfta altı ana tema işlenmektedir. Bu temaların içerisinde en az üç okuma metni ve bir dinleme metnine yer verilmektedir. Program ders kitaplarında kullanılmak üzere on dört ana tema ve ana temalara ait çeşitli alt temalar belirlemiştir. Dinleme/ izleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer almaktadır. “Dinleme/ izleme metni, okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biriyle bağlantılı olabilir” (MEB, 2006: 60). Ayrıca tema sonlarında ise serbest okuma metinleri verilmiştir. Bu temalardan bir tanesi her sınıf seviyesi için zorunlu olan Atatürkçülükle ilgili temadır. Atatürkçülük temasındaki her metin Atatürk’ün bir yönünü işlemektedir. Bunun dışında “6. sınıfta ‘Sevgi’, 7. sınıfta ‘Milli Kültür’, 8. sınıfta ‘Toplum Hayatı’ zorunlu ana temalardır. Zorunlu temalar diğer sınıflarda da işlenebilir” (MEB, 2006: 60). Ayrıca program okuma metinlerinde ve dinleme/izleme materyallerin taşıması gereken özelliklere de değinmektedir.

2006 programı her sınıf seviyesi için yer verilmesi gereken türler belirlemiştir. Ancak mutlaka yer verilmesi istenen bu türlerin dışında da türlere yer

verilerek öğrencilerin farklı metinlerle karşılaşmalarının sağlanmasını da istemektedir. Program 6. sınıflarda şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup; 7. sınıflarda şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi; 8. sınıflarda ise şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri ve destan türlerine mutlaka yer verilmesini istemiştir.

Program, önceki programların aksine konuların “tümdengelim” yöntemiyle işlenmesini uygun bulmaktadır. Bu yöntemden, “birtakım yasa, ilke ve kurallardan hareket ederek özel bir olayı, durumu ya da örnekleri inceleme ve açıklama yöntemidir. Öğretimde bu yöntemden herhangi bir ilkenin, kuralın ya da formülün ne ölçüde gerçeğe uygun yahut geçerli olduğunu araştırmak istediğimiz zaman yararlanırız” (Kavcar vd, 1997: 18).

Program incelendiğinde üst düzey zihinsel becerileri geliştirilmeye yönelik kazanım ve etkinlik içerdiği görülmüştür. Program öğretmenlere yol haritası olma özelliği gösterecek öğretmen kılavuz kitabının yanında, metinleri içeren öğrenci ders kitabı ve bu metinlerle ilgili kazanımların uygulanmasını gerçekleştirmeye yönelik etkinliklerin yer aldığı öğrenci çalışma kitabıyla dikkat çekmektedir.

Bu öğretim programı, ders kitaplarının içeriğinden öğrenme-öğretme faaliyetlerinin bütün basamaklarına kadar öğretim sürecini etkilemektedir. Çünkü sonucu değil süreci dikkate alan bir yaklaşımla oluşturulmuş bir programdır. Temelde önceki programlardan bu yönüyle de ayrılmaktadır.

“Sekiz yıllık ilköğretim sürecinde Türkçe öğretiminden beklenen, öğrencinin temel dil becerilerini dilin kurallarına uygun olarak geliştirmesidir. Bir sonraki aşamayı oluşturan orta öğretimde ise, Türkçenin imkânları çerçevesinde, tarihî süreçte oluşan edebî dilin gelişimini, özelliklerini ve ürünlerini öğretmek hedeflenir. Bu açıdan bakıldığında ilköğretimin 6, 7 ve 8. sınıfları bir geçiş özelliği gösterir” (Uçgun, 2014: 98).

2006 programında okuma becerisine yönelik beş amaç altında elli iki kazanım ifadesine yer verilmiştir. Programın okuma amaçları; okuma kurallarını uygulama, okuduğu metni anlama ve çözümleme, okuduğu metni değerlendirme, söz varlığını zenginleştirme ve okuma alışkanlığı kazanmadır. Ayrıca okuma alanına yönelik on dört tane okuma tür ve yöntemine yer verilmiştir. Verilen bu okuma tür ve yöntemlerinin amaçları ve nasıl uygulanacağına programda yer verilmiştir.

2005 programında yer almayıp 2006 programında olan kazanımlar ise şunlardır: Metindeki anahtar kelimeleri belirler, kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar, metne ilişkin sorulara cevap verir, metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar, metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yollarının işlevlerini açıklar, metne ilişkin karşılaştırmalar yapar, metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur, metnin başlığı ve içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar, metni içerik yönünden değerlendirir.

Programda yer verilen okuma tür ve yöntemleri şunlardır: Sessiz okuma, sesli okuma, göz atarak okuma, özetleyerek okuma, not alarak okuma, işaretleyerek okuma yöntemi, tahmin ederek okuma, soru sorarak okuma, söz korusu, okuma tiyatrosu, ezberleme, metinlerle ilişkilendirme, tartışarak okuma ve eleştirel okuma.

1.10. 2015 Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak)

Taslak olarak sunulan bu program, kamuoyundan özellikle de eğitimcilerden eleştiri ve öneri almak için kamuoyunun dikkatine sunulmuştur.

Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı başlığıyla sunulan program, günümüzde uygulanan programın 1- 5. sınıflar ve 6- 8. sınıflar için ayrı ayrı hazırlanmış hâlinin değiştirileceği ve programın 1- 8. sınıflar olarak yayınlanacağı işaretini vermiştir.

Programın yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin; üst düzey zihinsel becerileri gelişmiş, girişimci, bilimsel düşünen, görüş ve tezlerini gerekçe ve kanıtlarla destekleyen, bilgi teknolojilerini kullanan ve bu mecrada bilgi oluşturup paylaşan bireyler olmasını amaçladığı vurguları dikkat çekmektedir.

Programın, tematik yaklaşımla sarmal bir şekilde oluşturulduğu görülmektedir. İlkokulun ilk yıllarındaki bir kazanımın daha sonraki sınıflarda birbiriyle hiyerarşik olarak düzenlendiği vurgusu yapılmıştır. Alt sınıflarda edinilmesi gereken bir kazanım eğer tam olarak gerçekleşmemişse üst sınıflardaki bazı kazanımların edinilmesi zorlaşacaktır.

“Örneğin 7. Sınıfta ‘T7. 2. 12. Bilgilendirici metinlerde sunulan gerekçelerin ve kanıtların argümanları ve görüşleri desteklemek için yeterince sağlam/ güçlü olup olmadıklarını değerlendirir.’ ve ‘T7. 2. 13. Bilgilendirici metinlerde iki farklı yazarın aynı konu hakkında farklı kanıtlar sunarak veya farklı yorumlar yaparak bilgiyi nasıl yapılandırdıklarını analiz eder.’ kazanımları ile 8. Sınıfta ‘T8. 2. 12. Bilgilendirici

metinlerde sunulan gerekçelerin ve kanıtların argümanları ve görüşleri desteklemek için yeterince sağlam olup olmadıklarını değerlendirir, zayıf ve ilgisiz olan gerekçe ve kanıtları belirler.’ kazanımları tam olarak gerçekleştirilmeden bu kazanımlardan daha üst düzeyde okuma becerisi ve bilişsel beceri gerektiren ‘T8. 2. 13. Aynı konu üzerinde birbiriyle çelişen bilgiler sunan iki farklı bilgilendirici metinde görüş farklılığının olgulardan mı yorum farklılığından mı kaynaklandığını analiz eder.’ kazanımı tam olarak işlenemez ve gerçekleştirilemez” (MEB, 2015: 6).

Programın kazanımları düşünüldüğünde 2006 programına göre büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. Dikkati çeken bir nokta ise bu programda bağımsız bir dil bilgisi başlığı olmamasıdır. Dil bilgisi konuları diğer dil becerileri altına serpiştirilmiştir. Örneğin; fiil, fiilimsi ve isim soylu kelimeler arasındaki farkı ayırt eder kazanımı, 7. sınıf okuma becerisi başlığının söz varlığı bölümünde kendisine yer bulmuştur.

Yine program, 1. sınıftan 8. sınıfa kadar her sınıf seviyesi için birbirini destekle nitelikte okuma, yazma, konuşma ve dinleme kazanımlarına yer vermiştir. Temel dil becerilerini ise; konuşma ve dinleme, okuma, yazma şeklinde ele almıştır. Burada dinleme-izleme becerisinden izleme başlığı çıkarılarak dinlemenin, konuşma becerisiyle birleştirildiği görülmektedir. Program okuma alanıyla ilgili “Türkçe dersi öğretim programında 5- 8. sınıf okuma öğrenme alanı kazanımları hayat boyu öğrenme ve istihdam edilebilirlik açısından kritik öneme sahip becerileri kapsamaktadır” (MEB, 2015: 6) dikkat çekici bir ifadeyle karşımıza çıkmaktadır. Metinlerin seçiminde nelere dikkat edileceği “Türk edebiyatında türün yetkin ve yazarı olarak bilinen, tanınan sanatçıların eserlerinden seçilmelidir. Metinler kesinlikle ikincil kaynaklardan ya da aktarımlardan alınmamalıdır” (MEB, 2015: 8) şeklinde belirtilmiştir.

Program okuma becerisiyle ilgili bilgi verirken önceki programlarda karşılaşmadığımız bir ayrıntıyla karşımıza çıkmaktadır.

“Kullanılacak metinlerin, Türkçeyi bütün zenginlikleriyle ve doğru bir şekilde yansıtması ayrı bir önem taşımaktadır. Metinde geçen, yazarın ve dönemin özellikli söyleyişinde, imlasında değişiklik yapılmamalı; açıklama gereken yerlerde parantez içi ifadeler veya dipnotlar kullanılmalıdır. Türkçenin dönemsel ve tarihi değişimini gösteren ‘Oturmağa geldim’, ‘Özür dilemekliğim icap eder.’, ‘Farkında olmuyarak çarptım.’, ‘Haluk’un Vedai’nı okuyorum.’ gibi özellikli söyleyişler ve yazımlar orijinal metindeki hâliyle muhafaza edilmelidir” (MEB, 2015: 8).

Bahsettiğimiz bu durumun “sadeleştirilmiştir” açıklamasıyla ders kitaplarına konulan metinlere yönerge olacağı görülmektedir.

2015 taslak programı, okuma becerisinin amaçlarını ortaokul sınıflarında da ortak olarak ele almıştır. Okuma başlığındaki bu amaçlar; anlama, akıcı okuma, söz varlığı şeklindedir. Bu amaçlar altında 5. sınıflarda yirmi iki, 6. sınıflarda yirmi iki, 7. sınıflarda yirmi üç ve 8. sınıflarda yirmi iki kazanım olarak verilmiştir.

Konuşma ve dinleme becerisinde amaçlara yer vermeden 5. ve 6. sınıflarda onar ana kazanım; alt kazanım olarak 5. sınıflarda yedi, 6. sınıflarda sekiz kazanıma yer vermiştir. 7. ve 8. sınıflarda ise yedişer kazanım ve yedişer tane de alt kazanıma yer vermiştir.

Yazma temel becerisine yönelik olarak ise 5. ve 6. sınıflara yönelik on dörder kazanım; 5. sınıflarda on alt kazanıma, 6. sınıflarda on bir alt kazanıma yer vermiştir. 7. sınıflar için on iki kazanım ve on bir alt kazanıma, 8. sınıflar için ise on üç kazanım ve yine on bir alt kazanıma yer vermiştir.

2. Değerlendirme

Ana dili öğretimi alanı yıllarca öksüz kalmış bir alandır. Ana dilinin sınırlarının evrenimizin bütün bilgilerini kapladığı gerçeği anlaşılamamış ya da görmezden gelinmiştir. Bu sebeplerle geçmişte ciddi bir ana dili öğretim programı oluşturulamamıştır. “Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.” diyen Atatürk, ana dilimizin büyüklüğüne dikkat çekmiştir.

2005 yılına kadar hazırlanan programlar, davranışçılık esasına göre hazırlanmış ve uygulanmıştır. Öğretmen ve kitap merkezli programlar olmuşlardır. Öğrenciler dinleyici konumunda olmuşlardır. 2005 programıyla birlikte öğrenciler derste daha etkin ve aktif duruma gelmişlerdir.

Günümüzde uygulanmakta olan 2006 programı; kendinden önceki programlara göre daha çok öğrenci merkezli, yapılandırmacılık temelli ve çoklu zekâ kuramını esas alan bir şekilde hazırlanmıştır. Aydın (2000: 17), yapılandırmacılıkta bilginin genel olarak insan tarafından oluşturulduğunu ve bu oluşumun zihinsel bir temelinin olduğunu belirttiği duruma göre öğrencilerin öğrenme ortamında daha fazla sorumluluk alması beklenir.

Bu döneme kadar hazırlanan programların bazıları, yazı alanını ön plana çıkarırken bazıları ise okuma alanlarındaki düzenlemelere ağırlık vermiştir. Örneğin 2005 programı yazı ağırlıklı bir programken 1929 programı okuma becerisi ağırlıklı bir program olmuştur. Bu durumun çağın özelliklerine göre belirlendiği görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki programların okuma ve yazma temelli olmalarının sebebi o dönemde okuryazar oranının düşüklüğünden kaynaklanmaktadır ki bu durumun iyileştirilmesi için okuma ve yazma alanları öne çıkarılmıştır.

1924 programı Türkçe programı hazırlanması konusunda milat ve moral olmuştur. Bu programdan sonra eğitim alanındaki çalışmalara daha fazla ağırlık vermeye başlanmıştır. Kapsamı yeterli olmasa da yeni program hazırlanması konusunda basamak olmuş bir programdır.

1924, 1929, 1931 programları okuma, yazma, gramer gibi becerilerde her sınıf seviyesinde bu becerilere yönelik haftalık ders saatleri belirlemiştir. Bu durum programlarda belirtilen “Türkçe dersi bir bütündür” açıklamalarıyla çelişmiştir. Bu durum sonraki programlarda düzeltilmeye çalışılmış olsa da tam anlamıyla düzeltilmemiştir. Ayrıca programlara baktığımızda sınıflar arası kademeli olma durumunu sadece 2015 taslak programı göz önünde bulundurmıştır.

1929 programı içeriği bakımından zengin ve dönemine göre çok işlek bir program olarak göze çarpmaktadır. Bu program kendinden sonraki programlara kaynaklık edebilecek kadar zengindir. Daha sonraki yıllarda hazırlanan programlara temel oluşturmuş, içeriği zengin bir programdır. Ancak 1929 programı güçlü yönlerine rağmen dersin işleniş bakımından somut örnekler içermeyiş bakımından yetersizdir. 2005 programına kadar sadece öğretmenlerin yönlendirilmesi söz konusuyken 2005 ve sonrasında dersin işlenişine yönelik somut örnekler verilmiştir.

Programlarda genel olarak öğrencilerin yaş ve seviyeleri dikkate alınmaya çalışılmıştır. Ancak eksiklikler de yok değildir. Çünkü program hazırlama olayı bir süreçtir ve kullanılmadıkça artıları veya eksileri gözlemlenemez.

1981 yılına kadar hazırlanan öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme yönünden çok eksik olduğu ancak 1981 programıyla, bu durum düzeltilmeye çalışıldıysa da yeterli olmamıştır. Ölçme ve değerlendirme alanında 2006 programı daha fazla özelliğiyle dikkat çekmektedir. Eğitimde ölçme ve değerlendirme önemli

bir başlıktır. Çünkü yapılan çalışmaların kıyaslanması gereken bir ölçüt olmaması öğretimi aksatır, yerinde saydırır. Bunun sonucunda ise ulaşacağımız hedeflerin neresinde olduğunu anlamamız mümkün olmaz. Ölçme ve değerlendirme bu kadar önemli ise bu alanda objektif ölçütler oluşturulmalıdır.

Günümüz programına kadar öğretmen merkezli anlayış varken günümüzde ise bu anlayış tamamen yok edilememiş olsa da zayıflama göstermiştir. 2006 programı, bu yönüyle bir devrim ortaya koymuştur. Öğrencilerin ders içinde daha aktif rol almalarını sağlamış ise yine de istenilen seviyeye gelinememiştir. 2006 programı süreç temellidir. Önceki yıllarda oluşturulan programlar sonuç odaklı olmuştur. Sonuca göre değerlendirme yapılmış olup öğrenci seviyeleri gözletilmemiştir. Yani her öğrenci seviyesine göre değerlendirilmemiştir.

Günümüz programı terminoloji olarak da farklılık gösterir. Amaç, hedef gibi kavramlar yerine kazanım kavramını kullanır. Etkinlikler yoluyla edindirilmeye çalışılan kazanımlarla amaçlara ulaşılmaya çalışılır.

2006 programına göre etkinlik odaklı işlenen Türkçe dersi, etkinlik örneklerinin niteliği sonucunda, bazı öğrenciler tarafında sıkıcı bulunmaya başlanmıştır. Bunun nedeni onlara, dil sevgisi ve dil zevki aşılama konusundaki eksiklerimizdir. Ancak benzer yapıda etkinliklerin sıkça veriliyor olmasının bir olumsuzluk olduğu gerçeği de unutulmamalıdır.

Günümüz programına kadar okuma alanına sesli ve sessiz okuma dışında bir okuma türü girememiştir. Okuma çalışmalarının bu türlere göre yapıldığı görülmüştür. Yine de programların oluşturulduğu dönemler göz önüne alındığında çok değerli ve faydalı bilgiler içerdiklerine rastlanmaktadır. 2005 programıyla birlikte çağın gerektirdiği zengin içerikli okuma türlerinden bahsedilmişse de öğretmenlerin bilgi ve beceri anlamındaki donanımlarının yetersizliğinden ötürü bu yöntemler yeterince uygulanamamaktadır.

Programların hiçbiri, bölgesel şartları göz önüne alarak hazırlanmamıştır. Bu eğitim ve öğretimde birlik sağlanması yönündeki kaygılarla oluşturulmuşsa da ülkemizin bölgeleri arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar bazı durumlarda programların uygulanabilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. “Ana dili eğitim ve öğretim programı ülke koşullarını dikkate almadan yapılamaz. Ülke

koşullarına uygun bir programın sorunlarla örtüşmesi ve bu sorunlara orta ve uzun vadede çözüm getirecek nitelikte olması gerekir” (Demir ve Yapıcı, 2007: 187).

2006 programının her yönüyle eski programlarda ayrıldığı ve o programları göz ardı ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca “Ana dili eğitimi ve öğretiminde hedef belirlerken gelişmiş ülkelerin model alınması doğru bir yaklaşım olamaz” (Demir ve Yapıcı, 2007: 190). Daha çok Batı ülkelerinin programları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Her dilin öğretimi farklı yollarla yapılmaktadır dolayısıyla “Kör ve zamansız bir taklit çürümelere, yozlaşmalara, verimsizliklere de yol açabilir” (Uçan, 2008: 92). Bu olumsuz durumun önüne geçebilmemizin önemli yollarından biri de geçmişteki bilgi ve birikimden faydalanmamız olacaktır.

Programlar, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırma noktasında yetersiz kalmışlardır. Bunun sonucunda okuma ders kitaplarındaki metinlerle sınırlı kalmıştır. Ayrıca programların birçoğunda vurgulanan “öğretmenler, öğrencileri farklı türlerle karşılaştırmalıdır” anlayışının yeterince uygulanamayışı da bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Onların, hayat boyu kullanmalarını sağlayacak etkin bir okuma eğitimi almalarının ilk basamağı aile ise ikinci basamağı okullardır. “Çocuğun ailesi, arkadaşları, komşularıyla sınırlı olan çevresi okul hayatıyla birlikte genişler” (Özbay, 2005: 70). Dolayısıyla öğrencilerin bu alışkanlığı sağlamalarına yönelik program olmalıdır. Ana dilinin en etkin kullanıldığı alanlardan biri olan okuma eğitimine programların gereken önemi vermediği görülmektedir. İnsanoğlu birçok yeni bilgiye okuma yoluyla ulaşır. Okuma becerisi “... öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma ve eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır” (MEB, 2015: 8).

Programların hedef/davranış alanlarını açıklamada yetersiz kalmaları, uygulamada öğretmenden öğretmene farklılık göstermektedir. Bu durum çeşitli olumsuzları beraberinde getirmiştir. Programların etkin bir şekilde uygulanması öğretmenlerin becerisine kalmamalıdır.

Günümüz programı öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabıyla bir farklılık getirmişse de bu kitaplar sadece boşluk doldurma alanı olarak kullanıldığından fazla da faydalı olamamaktadır.

2015 programı (taslak), kazanım cümlelerini her sınıf için ayrı ayrı belirlemiştir. 5. sınıftaki bir kazanım üst sınıflardaki başka kazanımlarla desteklenmeye çalışılmıştır. Günümüz programında kazanımlar her sınıf seviyesi için ortak oluşturulmuştur. Günümüz programı (2006), 1- 5. sınıflar için ve 6- 8. sınıflar için ayrı oluşturulmuştur. Türkçe dersinin bütünlüğüne ters bir durum olan bu uygulama 2015 programında (taslak) değişmiştir. 2015 programı (taslak) 1- 8. sınıflar için ortak olarak hazırlanmıştır. Kazanımlar ise birbirini destekler biçimdedir.

Günümüzde okuma alanının önemi iyice anlaşılmış, gelişmiş bir okuma kültürüne sahip bireylerin daha başarılı oldukları anlaşılmıştır. Ancak ülkedeki sınavlar bu alana yeterli vakit ayrılmasını engellemiştir. Okuma eylemi yapılacak olan ders zamanları, öğrencilerin test çözme fırsatları olmuştur. Bu durum, öğretmenlerin dersi zevkli hâle getirememeleri ve dersin önemini yeterince kavrayamamalarından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin akademik başarılarının temelinde iyi bir okuyucu olmak yatar.

Okuma alanındaki beceriyi olumlu yönde etkileyen ders kitaplarındaki metinlerin, öğrencilere hitap edecek şekilde hazırlanmaması da okuma alanına zarar vermektedir. Ayrıca öğrencilerin belli kitaplar dikte edilerek okumaya zorlanmaları da sonuçları açısından bir felakettir. Okuma eylemini gerçekleştirecek öğrencilerin ilgi ve yetenekleri göz ardı edilmektedir. Neticede okuma eylemi eğlence için de gerçekleştirilebilir. Çünkü “Cemil Meriç ‘Eğlencelerin en asilidir okuma, en asilleştiricisidir’ der” (Karataş, 2013: 28).

2006 programı birçok okuma türüne yer vererek okumanın başlı başına bir uzmanlık istediğini göstermesi açısından önemlidir. Bu türlerin verimli bir şekilde uygulanması için ciddi bir uğraş gerekir. Öncelikli olarak öğretmenlerin iyi birer okuyucu olmaları gerekmektedir.

Okuma eylemi sınıf mevcutlarının fazlalığı yüzünden de etkin olarak gerçekleşmemektedir. Ayrıca düzenli sınıf kitaplıklarının oluşturulmasına yeterince özen gösterilmemektedir. Ancak okumanın eğlendirici bir boyutunun olması yanında bir zorunluluk olduğu konusunda öğrenciler güdülendirilmelidir. Programlar bu yönleriyle zayıf kalmaktadırlar.

Öğrencilerin ciddi bir okuma eylemine sokulamamış olması okuma alışkanlığının istendik seviyelere ulaşmamasında etkili olan nedenlerden biridir. Bugüne kadar yapılan programların okuma alışkanlığı kazanmış bireyler yetiştirme konusunda eksikleri vardır. Bu eksiklikler yapılan her programla aşılma yoluna gidilmişse de aşılması gereken durumlar bulunmaktadır.

1924 programı okuma alanına sadece küçük hikâye ve fıkraların okunmasıyla bir alanda yazılmış kısa makaleleri anlama ve belli başlı edebî değeri olan metinlerin okunmasını yeterli görmüştür. 1929 programında daha ayrıntılı bir okuma alanıyla karşılaşırız. Bu program edebî değeri olan eserlerin öğrencilere model olarak gösterilmesinin okumayla yapılacağını belirtmiştir.

Okuma becerisi öğrencilere başarı getirmek yanında onlara çeşitli değerleri de öğretir. Programlarda öğrencilerin vatanseverlik ve kişilik boyutlarının geliştirilmesinde okumanın etkisine vurgu yapılması önemli bir durumdur.

İnsanların dünyasına zenginlikler ve güzellikler katan, sağlıklı iletişim kurmayı sağlayan, kişilerin estetik, zevk ve beğenilerini yükselten okuma alanına yeteri kadar önem verilmemiştir.

Programların içeriği hakkında ve uygulanması hususunda öğretmenlerin bilgi ve donanımları yetersizdir.

3. Okuma ve Okuma Türleri

Günümüzde bireyler, kişisel becerileriyle öne çıkmaktadırlar. Bireyler, bu becerilerini iletişim yoluyla gösterirler. Bireylerin sağlıklı ve güçlü bir iletişim becerisine sahip olmaları da ana dillerine hâkimiyetlerinden geçmektedir. Ana dilini hâkim olabilmenin ilk şartı ise iyi bir okur olmaktan geçer. Bireylerin ana dillerindeki güzellik, incelik ve özellikleri fark etmesinde okuma eylemi gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Aslında ana dili öğretim programları, bireyin bunun farkına varabilmesini sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır. Bu sebeple günümüz gelişmiş ülkelerinin ana dili öğretim programlarında okuma eğitimiyle ilgili alanlar önemli yer tutar.

“Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak günümüz insanının edinmesi gereken bilgi, donanım ve beceriler artmış, dünyada olup biten bu gelişmeleri izleme, bilgisini, donanımını ve becerisini artırma, kendini sürekli güncelleyebilme

araçları ve yolları da çeşitlenmiştir. Gelişmeleri izleme, yeni bilgilere ulaşma, kendini yenileme yollarından birisi, belki de en önemlisi iyi bir okuma ve kavrama becerisidir” (Karatay, 2014: 221).

Okuma eylemi, insanoğlu için yaşam boyu süren bir etkinlik olma özelliği gösterir. Okuma sadece insanoğluna layık görülmüştür, “Okumakla, öğrenmekle, eğitimle insan diğer varlıklardan ayrılır” (Uçan, 2008: 80). Yüce Yaradan’ın peygamberimize ilk emrinin “oku” olması manidardır. Basılı metinlerin yanında çevremizdeki birçok noktada bizi okumaya itecek uyaranlar vardır. Günümüzde bu uyaranlar çoğaldıkça okuma eyleminin içeriği de zenginleşmektedir.

Okuma genel anlamda yazılı kaynakların algılanıp anlamlandırılması olarak tanımlansa da “okuma nedir?” sorusuna cevaben farklı tanımlar da dile getirilmiştir.

Gündüz ve Şimşek (2011: 13), bu tanımları “Okuma; sözcükleri, cümleleri veya bir yazıyı bütün unsurlarıyla görme, algılama, kavrama ve anlamlandırma etkinliğidir” şeklinde yapmışlarken Vural (2004: 98) ise “Okuma gözlerin, ses organlarının çeşitli hareketleriyle, manayı kavramayı sağlayan zihin çalışmalarının neticesi olan karmaşık bir süreçtir” biçiminde yapmıştır. Kavcar, Oğuzkan ve Sever (1997: 41) okuma kavramını “bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama sürecine dayanan bir dizi fiziksel ve zihinsel etkinlikler bütünü” olarak tanımlar. Türkçe Sözlük’te yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek (TDK, 2005: 1494) tanımıyla yer alır. Göğüş (1978: 60) okumayı “bir yazının harflerini, sözcüklerini, imlerini tanımak ve bunların anlamlarını kavramak” şeklinde açıklar. Buraya kadar verilen bilgilerden hareketle bu tanımların “...bir kısmı bir yazıyı anlamlı seslendirme; bir kısmı yorumlama ve anlam kurma süreci” (Karatay, 2014: 222) olarak ele alır. MEB (2006: 215) ise bu kavramı; “Okuma kelimeleri, cümleleri veya bir yazıyı bütün unsurlarıyla görme, algılama, kavrama ve anlamlandırma etkinliğidir” şeklinde ifade eder.

Okuma üç aşamadan meydana gelmektedir bu aşamalar Vural’a göre (2004: 98) “Yazılı sembolleri algılamak, sembolleri sese dönüştürmek, okuduğunun anlamını çözmek”tir yani okuma bir anlama işidir.

Okumanın görevi duygu ve düşünceleri gelişmesine şahsi yaşam ve toplum yaşamına katkılar sunmaktır. Okumanın asıl amacı ise okunanlardaki manayı

kavramaktır. Bu nedenle “...kelime şekillerinin, anlamlarıyla aynı zamanda kavranması gerekir. Mana hem kelimelerin özel şekillerini tanımaya hem de söz gelişinden faydalanmaya hizmet etmesi bakımından okumanın en önemli ögesini teşkil eder” (Vural, 2004: 99). Okuma üst düzey becerilerin gelişimine de katkılar sunar. Okumak; bilgi dağarcığını zenginleştirir, ufku genişletir, tecrübeyi ve görgüyü arttırarak kültürlü bir insan olarak yaşamamızı sağlar. En önemlisi ise insanın kendini tanımasına katkılar sunar. “Okumak ‘İçimizdeki meçhul âlemin kapılarını açan bir anahtardır’ der Proust” (Karataş, 2013: 28). Okuma eğitiminin öğrenciler için önemli yararları vardır. İyi bir okur olan öğrencilerde okuma şu yönlerden faydalıdır:

- Ders kitaplarının kolayca okunup anlaşılmasına yardım eder.
- Kaynak kitaplardan daha iyi yararlanabilmeyi sağlar.
- Eleştirme ve değerlendirme alışkanlığı sağlar.
- Söz dağarcığını zenginleştirir.
- Yazılı ve sözlü anlatım gücünü geliştirir.
- Dil bilgisi kurallarını daha iyi kavramaya yardım eder.
- Yazım ve noktalama kurallarının doğru kullanılmasına yardımcı olur (Temizkan, 2007, Akt. Mete, 2012: 44).

Okumak farklı farklı nedenlerle gerçekleştirilen bir faaliyettir. Bu önemli uğraş “...öğrenmek, bilmek, tanımak, hakikati araştırmak, tefekkür etmek, görünmeyeni fark etmek, anlamak, anlatmak, talim ve tebliğ etmek” (Karataş, 2013: 27) gibi eylemleri içeren kapsamlı bir iştir. Bu amaçların dışında okumanın eğlence içinde yapılabileceği unutulmamalıdır. Okumayı diğer faaliyetlerden önde tutanlar da olmuştur. Örneğin Sümbülzâde Vehbi “Nuhbe’de şunları söyler: Okumaya yazıdan çok sây et/ Ki kalır nakışla cahil hattat (Yazıdan çok okumaya çalış, çünkü hattat süslü yazarken cahil kalır)” (Akyüz, 2014: 154).

İnsanlara “niçin okumuyorsunuz?” şeklinde bir soru yöneltildiğinde cevabın genellikle “vakit bulamamak” olduğunu görürüz. Bu cevabın bir bahane olduğunu okuyan kişilere bakarak fark edebiliriz. Demek oluyor ki okuma ciddi bir uğraştır ve emek istemektedir. Bu uğraşı ve emeği veremeyenlerin okumadığı anlaşılmaktadır.

Okumayı tetikleyen durumun öğrenme isteği olduğu düşünüldüğünde bu isteğin sürekli besleniyor olmasında öğretim programlarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Bireylerin okuma alışkanlığı ve zevki kazanması küçük yaşlarda gerçekleştiğinden ilkökul ve ortaokul öğretim programlarının önemi bir kat daha

artmaktadır. Okuma eğitiminde de önemli olan ise okuduklarında verilen duyguları yüreğinde duymak ve yaşayabilmektir.

“Günümüz dünyasında neredeyse ulaşılamayacak bilgi yoktur diyebiliriz. Önemli olan, elde edilen bilginin okuyucu / öğrenciyi olumlu yönde ne kadar değiştirebildiğidir. Aşkın tanımını sözcüklerde bulabiliriz; merhametin, şefkatin tanımını ezberleyebiliriz. Ne var ki aşkın, şefkatin, merhametin tanımının, sözcük anlamının bilinmesi değil, sevebilmek, merhameti, şefkati hissedebilmek, hissettirebilmek, merhametli ve şefkatli olabilmek önemlidir” (Uçan, 2006: 225).

Öğrencilerin, öğrenim hayatlarında ve yaşamlarının diğer aşamalarında başarılı olmaları okuma becerisiyle yakından ilgilidir. Bu sebeple okuma alışkanlığı kazanmış bireyler yetiştirmek Türkçe dersinin en önemli gayelerinden biri olmuştur. MEB’e göre (2006: 205) “Okuma etkinlikleriyle öğrencilere, okuduğunu daha hızlı ve doğru anlama, çok yönlü ve yaratıcı düşünme, farklı duygu ve düşüncelere saygılı olma, yapıcı eleştirilerde bulunma gibi beceriler kazandırılabilir.”

Okumanın erken yaşlarda alışkanlığa dönüştüğü bilinmektedir. Bu sebeple ilkokul ve ortaokul, çocukların iyi birer okuyucu olmalarının sağlanmasında önemli bir basamaktır. “Çocukların kitaba ve okumaya olan yoğun ilgilerinin ilerleyen yaşlarda düşmesi okuma alışkanlığının yerleşmemesi olmasına bağlanmaktadır. Genelde okuma alışkanlığının erken yaşlarda edinilmemiş olmasının ilerleyen yaşlardaki okuma alışkanlığını da olumsuz etkilediği bilinmektedir” (Mete, 2012: 45).

Okuma alışkanlığı kazandırmak gayesi yalnızca Türkçe dersinin veya öğretmenin görevi değildir. Bu konuda ailelere de büyük sorumluluk düşmektedir. Aile ve okul çocuğun okuma alışkanlığı kazanıp bu eylemi bir eğlence aracına da dönüştürmek için birlikte hareket etmelidirler. Ancak Türkçe derslerinde öğretmenler “...okuma saatlerinde farklı metin türleri işleyerek öğrencilerin bir yandan diğer derslerde karşılaşacakları metinlere karşı iyi kavrayıcılar olarak yetişmelerini sağlarken bir yandan da edebiyata ve sanata karşı ilgi uyandırmaya çalışırlar” (Karatay, 2014: 223). Bu durum günümüz programında ise öğretmene biçilen roller arasında yer almaktadır.

Günümüzde ise okuma eylemi, artık yazılı ve görsel materyalleri okuma biçiminden sıyrılmıştır “Günümüzde insanları salt okuryazar yapmak, dilindeki ses

imgelerini birbirine çatıp seslendirme becerisi kazanmış bir insan üretmek artık hiçbir anlam taşımamaktadır” (Dündar, 2001: 37).

İnsanoğlunun temel öğrenme aracı olan okuma okullarda sürekli beslenmeli, teşvik edilmeli ve özendirilmelidir. Ancak bu yapılırken öğrencilere baskı yapılmamalı, onların farklı özelliklere sahip bireyler olduğu ve değişik zevk membalarından beslendikleri unutulmamalıdır. Aksi durumda bu eylemin zenginliğinden onları faydalandırmamız mümkün olmayacaktır. İyi bir okuyucu planlı ve amacına uygun okuma gerçekleştirir. “Başarılı okuyucuların okumaları stratejiktir. Onlar dinamik bir süreç olan okumanın gereği olarak her gün okumaya ve okuma stratejilerini kullanmaya çalışırlar” (Akyol, 2014: 15-16).

Okuduklarını anlayan, anlamlandıran bireyler yetiştirmeliyiz. Bu nedenle “öğrenim süreci içerisinde, bireylere, kuru bir okuma yazma becerisi değil; belli alanlarda araştırmacı, bilgilendirici, düşüncüyü, duyarlılığı geliştirici bir okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır. İlköğretimden yüksek öğretime kadar bütün hedeflerin bu durumu gerçekleştirmeye yönlendirilmesi, bilgi alanı ne olursa olsun, eleştirici, irdeleyici bir okuma alışkanlığının, ana dilin bütün iletişim esneklikleriyle donatılarak bilinçlere yerleştirilmesi gerekmektedir” (Göktürk, 2002: 47).

Okuma daha çok metinler üzerinden yapılan bir uğraştır. Gündüz ve Şimşek (2011: 55-56), okuma eğitiminin amaçlarını 2006 programından esinlenerek şöyle özetler:

“Okuma zevk ve alışkanlığını geliştirmek

Okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak,

Okumanın ömür boyu sürecek zevkli bir uğraş olduğu fikrini yerleştirmek,

Estetik duyguların gelişmesine yardımcı olmak,

Okumanın dinlendirici bir etkinlik olduğunu konusunda farkındalık oluşturmak,

Türk ve dünya kültürünün sözlü ve yazılı örnekleri yoluyla Türk ve dünya kültürünü tanımayı ve benimsemeyi sağlamak,

Okumanın, vazgeçilmez hobiler arasına katılabileceği düşüncesini uyandırmak,

Okuma aracılığıyla öğrencilerin, Türk yurdunu ve ulusunu; doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerine yardımcı olmak,

Konuşma ve yazma becerilerinin gelişmesinde okumanın yapıcı etkisini keşfettirmek,

Okumanın entelektüel bir kimlik oluşturma konusundaki katkısını fark ettirmek...”

Okuma eyleminin bu kadar önemli bir iş olmasına rağmen ülkemizde henüz iyi bir seviyeye getirilemediği çeşitli araştırmalarla belirlenmiştir. Okuma eylemi bir ülkenin dünya ülkeleri arasındaki gelişmişliğiyle paralellik göstermesi de ilginçtir.” Bir Japon yılda 25 kitap; Fransız, 7 kitap okurken Türkiye’de 6 Türk, yılda bir kitap okumaktadır” (Gündüz ve Şimşek, 2011: 17).

Bu sonucun farkında olan MEB, okuma alışkanlığının artırılmasına yönelik olarak okullara gönderdiği genelgeyle yazın hayatımızın seçkin örneklerinden oluşan “100 Temel Eser” çalışması başlatmıştır. Ancak bu çalışma bu durumu değiştirme anlamında etkili olmuşsa da yetersiz kalmıştır.

3.1. Okuma Tür ve Yöntemleri

Yazılı materyallerdeki harfleri seslendirmek, bir okumadır. Ancak okuma yöntemlerini bilmek bize çok yardımcı olacaktır. Aslında “...çoğu zaman ne okuduğumuz değil, onu nasıl okuduğumuz önemli olmaktadır” (Cemiloğlu 2003: 28-29, Akt. Uçan, 2008: 7). İyi bir okuyucu öncelikle “niçin okumalıyım, nasıl okumalıyım” sorularına zihninde cevap bulmuş kişidir.

Okumak için okunmamalıdır. Okumalarımızın amacı olmalıdır. Amaçsızca yapılan okuma, okuyucuya yara sağlamayacaktır. Sadece zihinleri meşgul edecektir dolayısıyla okumanın bir amacı olmalı ve bu amaç bir plan dâhilinde gerçekleştirilmelidir. “Okuma eğitiminin temel amacı, okuduğunu kavrayan, sorgulayan, kavradığına doğru tepkide bulunabilen ve bu becerileri okunan her metne karşı bilinçli ve etkin bir şekilde kullanabilen bireyler yetiştirmektir” (Karatay, 2014: 225). Bu amaçların gerçekleştirilmesinde- özellikle stratejik okuma becerisini geliştirmede- öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bunun için öğretmenlerin gerçekleştirmeleri gereken birtakım durumlar ortaya çıkmaktadır. Okumalarımız stratejik olmalıdır yani amacı iyi belirlenmiş ve bir plan çerçevesinde yapılan bir okuma olmalıdır. Strateji kelimesini Türkçe Sözlük “önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol” (TDK, 2005: 2032) olarak tanımlar. İyi bir okur okumalarında bilinçli bir şekilde birçok strateji kullanır ve okuduklarını daha iyi kavrar ve böylelikle daha az unuttur.

“Okuduğunu anlama, okurun metinle amaçlı ve bilinçli etkileşim kurmasına dayanan süreçtir. Başlangıçta bu süreç, harf ve seslerden sözcüklere, sözcüklerden metni oluşturan cümle ve paragraflara, en nihayetinde metnin tamamında işlenen konu ve

ana düşünceyi kavramaya doğru ilerler. Bunun gerçekleşmesi okurun içeriğe odaklanmasına, edilgin okuma eyleminden çok, etkin okuma eylemi sergileyebilmesine bağlıdır. Okullarda bu becerinin deneyimsiz bireylere edindirilmesi, farklı metin türlerine dayalı okuma eğitimi etkinlikleri ile gerçekleştirilmeye çalışılır. Öğrenciler, bu becerileri edinmeleri için okuma eğitimi etkinliklerine hazır olmadıklarının hissedildiği durumlarda; okuma öncesinde yapılacak etkinliklere hazırlanmalı, sürece ilişkin yanlış inançları değiştirilmeli ve etkin öğrenen bireyler olmalarını sağlayacak stratejiler kazandırılmalıdır” (Açıkgöz, 2003: 275).

Okuyacaklarımız için farklı okuma yöntemleri kullanmalıyız. Bir yöntem kullanmadan gerçekleştirdiğimiz okuma ancak zaman kaybıdır. Bu durumun farkına varabilmenin ilk yolu ise kişinin okumanın ciddi bir uğraş olduğunun bilincinde olmasıdır. Ayrıca okuma becerisi gelişmiş bireylerin diğer dersleri de daha kolay öğrenebileceği unutulmamalıdır. MEB (2006: 215) bu durumdan “Öğrenme sürecinde okumanın payı büyüktür. Bütün derslerin okumayı gerektirdiği göz önünde tutulacak olursa, okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanmış bir öğrencinin diğer derslerde de başarılı olacağı açıktır” şeklinde ifade etmiştir.

Programlarda verilen okuma türleri ve yöntemleri çeşitli amaçlar için oluşturulmaktadır. Bu amaçlardan biri de “Öğrencilerin okuduğunu kavrama becerilerini güçlendirmek, öğrenme süreci ile ilgili bilişsel farkındalık edinmelerini sağlamak...” olmuştur. (Karatay, 2014: 226).

Eski programların daha çok sesli ve sessiz okuma türleri etrafında şekillendirdiği okuma becerisine yönelik günümüzde uygulanan programda daha zengin bir içerikle karşılaşmaktayız. Günümüz programında kendine yer bulan okuma çeşitleri sessiz okuma, sesli okuma, göz atarak okuma, özetleyerek okuma, not alarak okuma, işaretleyerek okuma, tahmin ederek okuma, soru sorarak okuma, söz korosu, okuma tiyatrosu, ezberleme, metinlerle ilişkilendirme, tartışarak okuma ve eleştirel okumadır.

Tablo 22. Öğretmenlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Okuma Yöntem ve Tekniklerini Kullanma Sıklıklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Okuma Yöntem ve Teknikleri	Hiç Kullanmam		Çok Az Kullanırım		Bazen Kullanırım		Sık Sık Kullanırım		Her Zaman Kullanırım	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
A1. Sesli Okuma					6	5,3	54	47,8	53	46,9
A2. Sessiz Okuma			7	6,2	36	31,9	43	38,1	27	23,9
A3. Göz Atarak Okuma	3	2,7	27	23,9	62	54,9	18	15,9	3	2,7
A4. Özetleyerek Okuma	5	4,4	24	21,2	59	52,2	21	18,6	4	3,5
A5. Not Alarak Okuma	1	0,9	26	23,0	54	47,8	31	27,4	1	0,9
A6. İşaretleyerek Okuma	6	5,3	21	18,6	45	39,8	32	28,3	9	8,0
A7. Tahmin Ederek Okuma	12	10,6	25	22,1	42	37,2	30	26,5	4	3,5
A8. Soru Sorarak Okuma	6	5,3	17	15,0	41	36,3	42	37,2	7	6,2
A9. Söz Korosu	26	23,0	35	31,0	32	28,3	15	13,3	5	4,4
A10. Okuma Tiyatrosu	20	17,7	43	38,1	35	31,0	15	13,3		
A11. Ezberleme	35	31,0	40	35,4	30	26,5	8	7,1		
A12. Metinlerle İlişkilendirme	2	1,8	10	8,8	40	35,4	50	44,2	11	9,7
A13. Tartışarak Okuma	2	1,8	20	17,7	46	40,7	38	33,6	7	6,2
A14. Eleştirel Okuma	3	2,7	25	22,1	49	43,4	30	26,5	6	5,3

Tablo 22'de Öğretmenlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan okuma yöntem ve tekniklerini kullanım sıklıkları incelenmiştir (Akgümüş, 2015: 83).

Ankara ilimizde (Keçiören ve Mamak ilçelerinde) yapılan bir anket çalışmasına göre öğretmenlerin okuma yöntemlerini derslerinde kullanıp kullanmama durumları araştırılmış ve Tablo 22'deki sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmaya yüz on üç öğretmen katılmıştır. Tablo 22 incelendiğinde öğretmenlerin derslerinde çoğu zaman sesli ve sessiz okumayı kullandıkları görülmektedir. 2006 programının ders kitaplarında yer verdiği metinler için farklı okuma yöntemleri belirlenmesini istediği düşünülürse programın gereklerinin yeterince yerine getirilmediği sonuca ulaşırız. Tablo 22 detaylıca incelendiğinde öğretmenlerin çoğu okuma yöntemini derslerinde yeterince kullanmadığını görürüz. Bu durumun öğretmenlerin bu konularda eğitimlerden geçirilmesiyle düzeltilebileceğini düşünmekteyiz.

3.1.1. Sessiz Okuma

İnsanların hayatları boyunca en çok kullandıkları okuma çeşididir. Göz hareketleriyle yapılan ve beynin algılaması sonucu gerçekleşen bir okumadır. Öğrencilere sık sık bu okuma türüyle ilgili çalışmalar yaptırılabilir. Bu okuma türünde çalışma yapılırken öğrencilere belli bir süre tanınmalıdır. Öğretmenin de okuma süreci gerçekleştirerek öğrencilere örnek olması gereklidir. Hızlı, akıcı ve daha hızlı kavrama sağlayan bir okuma çeşididir. Öğrencilerin bu okuma esnasında dudak kıpırdatma, parmakla ya da kalemle satır takibi yapmaları önlenmelidir. Yine iç seslendirme yapmamaları konusunda öğrenciler uyarılmalıdır. Yine geri dönüşlerin olmamasının anlamayı olumlu etkilediği vurgulanmalıdır. Okuma eylemi bittikten sonra bazı öğrencilerle okudukları hakkında fikir alış veriş yapılmalıdır. 2006 programında bu okuma türünün amacı ve uygulanması hakkında ayrıntılı bilgiler mevcuttur.

2006 programında “Sessiz Okuma”nın amacı “Öğrencilerin akıcı ve hızlı okumalarını sağlamaktır. Sessiz okuma göz hareketleri ve beyinde gelen okuma sürecine dayanmaktadır. Sesli ve sessiz okuma arasındaki en önemli fark, sesli okumanın sadece anlamayı değil, anlatmayı da kapsamasıdır” (MEB, 2006: 65) şeklinde belirtilmiştir.

3.1.2. Sesli Okuma

Öğrencilerin kelimeleri nasıl telaffuz ettiğini anlamada kullanılan bir okumadır. Özellikle alt sınıflarda bu okuma ilk önce öğretmen tarafından gerçekleştirilmeli ki öğrenci vurgu ve tonlama konusunda nasıl hareket edeceğini kavrasın. Öğrencilerin bu okumayı gerçekleştirirken göz hareketlerinin kelimeler üzerinde zamanında kaymalar yapıp yapmadığı da anlaşılabilir. Bu hareketin zamanlamasında problemler var ise öğrenci bazı kelimelerin telaffuzunda zorlanacak ve takılacaktır. Bu takılmaların ve geri dönüşlerin bir nedeni de öğrencinin kelime servetinin azlığı olabilir. Çünkü okunan kelimelerin zihinde bir görüntü oluşturmaması okumayı gereğinden fazla yavaşlatır. Bu okuma türü öğrencide okuma zevki uyandırabilir ancak okunanların öğrencilerin seviyelerine ve ilgilerine uygun olması gerekir. Öğrencilerin bu okumayı konuşur gibi yapmaları gerekir. Öğrenciler bu okumayla noktalama işaretlerinin metne katkısını da fark edebilirler.

Okunacak bir metnin tekrar tekrar okunması öğrencilerin metne ilgisini azaltacağından gereksiz tekrarlar yapılmamalıdır. Okumanın amacının anlamak, anlamlandırmak olduğu unutulmamalıdır. Yöntemler bu amaçlara hizmet eden birer araçtır.

“İster sesli, ister sessiz yapılsın; okuma etkinliğinin temel amacı, yazıda iletilenlerin tam ve doğru olarak anlaşılmasıdır. Bunun için okuma öğretiminin anlama etkinliği ile tamamlanması zorunludur. Ancak, bir yazının anlaşılması için yazıda geçen sözcükleri ve anlamlarını bilmek yeterli değildir. Sözcüklerden cümlenin anlamına, cümlelerden paragrafa ve sonuçta konuya ulaşmak gerekmektedir” (Anılan, 2004: 94).

“Amaç: Öğrencilerin okunan metinde geçen kelimeleri nasıl telaffuz edildiğini ve hangi bağlamda kullanıldığını anlamlarını sağlamaktır. Sesli okuma, öğrencilerin okuma seviyelerini belirlemeye yardımcı olurken, dinleyenlerin zihinsel faaliyetlerinin gelişmesine de katkı sağlar. Öğrencilerin düzgün konuşma yeteneğini geliştirir. Sesli ve güzel okuma, dinleyicilerin konuya ilgi duymasını sağlar ve okuma zevki uyandırır” (MEB, 2006: 65).

3.1.3. Göz Atarak Okuma

Göz atarak okuma uzun metinler üzerinde uygulandığında ya da kişinin zamanının dar olduğu durumlarda uygulanan bir okuma türüdür. Eğer öğrenci bu okuma türünü etkin bir biçimde kullanmayı öğrenmişse birçok metnin özünü, metinde anlatılanları bu okuma türünü kullanarak kısa sürede kavrayacaktır. Bu okuma türünün uygulanmasından sonra öğrencilerle metne yönelik olarak soru cevap şeklinde faydalı bir uygulama yapılabilir. Yine öğrenciler metne hızlı bir şekilde göz attıktan sonra, onların zihinlerinde oluşan sorular ve cevaplarıyla ilgili fikir alış veriş yapılmalıdır.

2006 programı “Göz Atarak Okuma”nın amacını “Konunun ayrıntılara girilmeden, ana hatlarıyla kavranmasıdır” (MEB, 2006: 65) diye belirtir.

3.1.4. Özetleyerek Okuma

Bu okuma türünden etkin bir sonuç alabilmek için öncelikle tahtaya öğretmen tarafından metne yönelik bazı sorular yazılmalıdır. Öğrencilere okudukları metni kendi cümleleriyle ifade etme olanağı sağlar. Metne yönelik cevapların alınmasıyla öğrenciler metni kendi cümleleriyle daha rahat ifade edeceklerdir. Yine bu okumayı etkin kullanan öğrenciler okuduğu kitapların özetlerini daha akıcı bir biçimde yapacaklardır. Bu da öğrencinin üst öğrenimlerde bile kullanacağı önemli ve işe yarar bir meziyet olacaktır.

Günümüz programı bu okuma türünün amacı “Konunun ana hatlarının kavranmasını sağlamaktır” (MEB, 2006: 66) şeklinde belirtir.

3.1.5. Not Alarak Okuma

Bu okuma türü sadece bir metin okunurken değil, bir şeyler dinlerken de kullanılabilir bir faaliyettir. Öğrencilerin okunanlarla ilgili önemli olabilecek şeyleri kaydetmelerini ve zamanı geldiğinde kullanmalarını sağlayacak bir okumadır. Öğrencilerin, önemli olanla olmayana ayırt etmelerini sağlayacaktır. Aslında metnin özetlenmesi de diyebiliriz. Anlamayı gerektirdiğinden öğrencilerin sürece aktif olarak katılmasına zemin hazırlar. Öğrenciler bu okuma türünü hayat boyu aktif bir şekilde kullanabilirler. Not alma sadece okuma sırasında değil dinleme sırasında da yapılabilen bir etkinliktir. Öğrencilere okuduklarında seçici davranmayı öğretir. Çünkü her okuduğumuz bilgi bizim işimize yaramayabilir. Ayrıca öğrenciler kendi işlerini kolaylaştırabilmek için çeşitli sembol, şekil ya da kısaltma kullanabilirler.

“Not Alarak Okuma”nın amacı “Öğrencileri okuma sürecinde etkin kılmak, onların önemli bilgi, düşünce ve olayları hatırlamalarını sağlamaktır” (MEB, 2006: 66) şeklinde belirtilir.

3.1.6. İşaretleyerek Okuma

Öğrencilerin metin üzerinde önemli gördükleri kelime ve kavramları belirlemelerine yönelik olarak kullanılan okuma çeşididir. Bazen de önemli görülen bölüm ya da bölümlerin işaretlenmesiyle yapılır. Bu işaretlenen bölümler yeri geldiğinde öğrenci tarafından kullanılacaktır. Öncelikli olarak bu işaretli bölümler metnin daha iyi anlaşılmasına zemin hazırlayacaktır.

“İşaretleyerek Okuma”nın amacı “Konuyu anlamaya yardımcı olacak anahtar kelime ve kavramlar ile önemli görülen yerlerin belirlenmesidir” (MEB, 2006: 66) ifadesiyle açıklanmıştır.

3.1.7. Tahmin Ederek Okuma

Yeni programın uygulanmaya başlanmasıyla daha fazla kullanılmaya başlanan bir okuma türüdür. Amaç, öğrencileri okunan metinle ilgili daha aktif kılmaktır. Uygulama şekilleri farklıdır. Önce metne yönelik hazırlanan görsellerin gösterilmesiyle öğrencilerin metinde anlatılanlara ilişkin tahminler alınabilir. Yine

metnin anahtar kelimeleri belirlenip tahmin istenebilir. Okuma sırasında ise bazı bölümlerde okuma kesilip metnin kalanının nasıl ilerleyeceği hakkında ya da metinde verilen bir duruma ilişkin tahminler istenebilir. Böylelikle hem öğrencilerin derse etkin katılımları sağlanmış olacak hem de onların üst düzey zihinsel becerilerinin gelişimine katkılar sunulmuş olacaktır.

“Tahmin Ederek Okuma” amacı programda “Öğrencileri okuma sürecinde etkin kılmak için metinde geçen duygu, düşünce ve olaylarla ilgili merak uyandırmaktır” (MEB, 2006: 66) diye belirtilmiştir.

3.1.8. Soru Sorarak Okuma

Metin okunmadan önce de sonra da metni anlamaya yönelik sorular oluşturulabilir. Metnin okunmasından önce öğretmenin yönelttiği sorular, metin okunurken cevaplanabilir. Metin okunduktan sonra da metnin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak sorular oluşturulabilir ki bu sorular öğrenciler tarafından hazırlanmalıdır.

Bu okuma türünün amacına programda “Okuma öncesinde ve sürecinde öğrencilere sorular hazırlatılarak metin üzerinde düşüncelerini ve metni anlamalarını sağlamaktır” (MEB, 2006: 67) şeklinde rastlarız.

3.1.9. Söz Korosu

Öğrencilerin birlikte iş yapabilme becerilerini geliştiren bir okuma çeşididir. Metni örnek olması amacıyla önce öğretmen okur. Böylelikle vurgu ve tonlamalara dikkat çekilmiş olur. Öğrenciler gruplara ayrılır ancak grup bireyleri metnin şahıs, varlık kadrosu ve karakterlerinin özelliklerine uygun seslendirme yapmalıdır. Okuma zevki uyandıran bir okuma türüdür.

“Söz Korosu”nun amacı programda “Öğrencilerin okuma ve birlikte çalışma becerilerini geliştirmektir” (MEB, 2006: 67) diye belirtilmiştir.

3.1.10 Okuma Tiyatrosu

Bu okuma öğrencilerin metindeki şahıs ve varlık kadrosunun ve onların özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak bir faaliyettir. Öğrenciler, metindeki şahıs ve varlıkların duygu hallerine göre seslendirme yaparlar ki sesin etkili kullanılmasını sağlar. Öğrenciler, bu yolla seslerini etkili kullanarak ifade ettikleri

şeylerin daha iyi anlaşıldığını kavrarlar. Metinlerin bölümleri diyaloglara dönüştürülüp tiyatro metni elde edilerek yapılır.

Bu okuma türünün amacı 2006 programında “Öğrencilerin metnin yapısını, dilini ve metinde yer alan şahıs ve varlık kadrosunun özelliklerini anlamalarını sağlamaktır” (MEB, 2006: 67) şeklinde verilmiştir.

3.1.11. Ezberleme

Hafızayı güçlendiren faaliyetlerin başında gelir. Eski programlarda “İnşad” başlığıyla yapılırdı. Dilimizin zenginliğini yansıtan eserlerden seçkilerle yapılmalıdır. Ezber denilince akla şiir gelmektedir ama bir tiyatro metnindeki ya da başka yazı türlerindeki hoş bölümlerin ezberletilmesiyle de yapılabilir. Öğrencilerin seviye ve ilgilerine uygun şiirler, kısa düz yazılar, dörtlükler, beyitler, güzel sözler ve bazı küçük parçaların ezberletilmesiyle uygulanabilir. Eski programlar ezber çalışmalarının nasıl yapılacağını ayrıntılarıyla açıklamışlardır. 1929 programındaki şu ifade dikkat çekicidir: “Bir hamlede ezberlenen şey, arada fasılalar vererek daha uzun bir müddet zarfında ezberlenen şeyden daha çabuk hatırdan çıkar.” Ezberleme öğrencilere bir baskı aracı olarak kullanılırsa öğrenci dersten soğuyabilir ki bu durum birçok olumsuzluklar doğurabilir.

Bu okuma türüyle ilgili bilgiler verdikten sonra “Ezber gerekli midir?” sorusuna da cevap bulunmalıdır. Öncelikle ezber dediğimizde “ezberci eğitim” ve “eğitimde ezberle yere vermek kavramlarının farklı olduğunu bilmemiz gerekir. Ezber eğitimin içerisinde elbette kullanılmalıdır ve de faydalı bir faaliyettir. Çünkü bazı şeyler ezber yapmadan öğrenilemez. Ayrıca el değmemiş ve temiz dimağlara sahip olan öğrencilerimizin zihinlerinde güzel bir iki dörtlük, beyit ya da güzel sözün yer alması ne kadar kötü olabilir?

“Ezber belleği güçlendirir. Bir kitabın, yazarın, sanatçının adını ya da bir adresi ezberlemek zihinsel işlem yapmak demektir. Yabancı dil öğrenmede, şifreleri akılda tutmada... savaş ve barış tarihlerini, fizik ve kimya formüllerini, matematik denklemlerini... Tekrarlamak kaydıyla ezberlenen bilgiler, beynin daha verimli çalışmasını sağlar. Hafızaların belleklerini çok güçlü olduğu söylenir. 6 yaşındaki çocuğun 600 sayfalık Kur'an'ı ezberleyen bir çocuğun, ezberleme yeteneği üst düzeydedir. Sureler, ayetler, hadisler, özlü sözler ve atasözleri ezberlenir. Çarpım tablosunu çocuklara öğretmek için ezberletmekten başka yol yoktur. Bir şiir, bir şarkı ancak ezberlenerek belleğe kaydedilir” (Gündüz ve Şimşek, 2011: 241).

2006 programında “Ezberleme”nin amacı “Öğrencilerin hafızalarını güçlendirmek, kültürel ve edebi değere sahip metinlerdeki cümle yapılarını ve söz varlığını kavrayarak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamaktır” (MEB, 2006: 67-68) diye verilmiştir.

3.1.12. Metinlerle İlişkilendirme

Bu okuma türü daha çok önceki okunan metinlerle yeni okunan metnin benzer ve farklı yönlerinin kıyaslanmasıyla yapılır. Öğrencilerin hatırlama güçlerine ve daha önce okunan metinlerin anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmeye yarar. Öğrencileri düşünmeye sevk eder. Metin okunur ve önceki metinler de hatırlatılarak sorular oluşturulur. Okuma zevki aşılır çünkü öğrenci önceki metinlerle benzerliği ve farkı bulur. Bu kıyaslama durumu olumlu sonuçlar verdiğinde öğrenci mutlu olur.

2006 programında bu türün amacı “Öğrencilerin, okudukları metinle diğer metinler arasında ilişki kurmasını sağlayarak düşünme becerilerini geliştirmektir” (MEB, 2006: 68) diye belirtilmiştir.

3.1.13. Tartışarak Okuma

Öğrencilerin metinde anlatılanlara farklı açılardan bakmasını sağlar ve bunun sonucunda da öğrencini zihinsel gelişimine katkılar sunar. Metnin öğrencilerce daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur. Ayrıca öğrencilere, birbirlerinin fikirlerine saygılı olmaları gerektiğini öğretir.

“Tartışarak Okuma” türünün amacı programda “Öğrencilerin metinde işlenen konuyla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmalarını ve onların bilgi ve görüşlerinden yararlanarak farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamaktır” (MEB, 2006: 68) şeklinde belirtilmiştir.

3.1.14. Eleştirel Okuma

Metne yönelik mantıklı ve geçerli sorular sormayı öğretir. Kişisel deneyimlerini kullanarak metni anlarlar. Düşüncelerine yardımcı olur. Konunun olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunmasını sağlar. Zihinde oluşan sorulara cevap aranması olarak gerçekleşen bu okuma türü dersin dinleme alt becerisinde de kullanılır.

“Eleştirel Okuma” türünün amacı programda “Öğrencilerin okudukları hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşüncelerini sağlamak; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla ve tarafsız bir açıyla değerlendirerek kendi doğrularını buldurmaktır” (MEB, 2006: 68) diye belirtilmiştir

3.1.15. Elektronik Okuma (E-Okuma)

Bu okuma yöntem ve tekniklerinin yanında günümüzde gelişmiş iletişim araçlarının varlığı okumayı basılı metinler olmaktan çıkardığı için elektronik okuma (e-okuma) kavramına da değinmek gereklidir. “Enformasyon veya bilgi çağı olarak da adlandırılan bilgisayar teknolojisi üzerine kurulu yeni toplum düzeni çerçevesinde toplumsal açılımlar olarak kavramların önüne bazen enformasyon bazen de elektronik anlamına gelen e- ön eki getirilerek... uygulama yolları aranmaktadır” (Altun, 2005: 12’den Akt. Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 12).

MEB (2012: 6)’ e göre; E-okuma, elektronik metinlerden yapılan okumadır. Elektronik metinlerde görse(durağan ve hareketli) ve işitsel içerik bir arada sunulabilir.

Günümüzde öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojileriyle çok fazla ilgili oldukları ve bu teknolojileri aktif olarak kullanmalarından dolayı e-okuma alanında da eğitilmeleri gerekmektedir. Çünkü bu kaynaklarda olumsuz içeriklerle de karşılaşılabilir.

“E-okumanın genel özellikleri ise:

E-okuma, ekran (bilgisayar, cep telefonu vb.) üzerinden gerçekleştirilir.

E-okumada basılı metinlerdeki gibi birinci sayfa, sonra ikinci sayfa, ardından üçüncü sayfa gibi doğrusal bir okuma akışı olmayabilir.

Okuyucu sayfa çevirmek yerine, oluşturulan köprüler aracılığıyla farklı formatlardaki bilgi kümeleri arasında geçişler yapabilir.

Okuyucu okuma sürecinde hangi bilgiye hangi sıra ile ulaşacağına kendisi karar verir.

Okuma ortamında etkileşim farklı biçimlerde gerçekleşebilir” (MEB, 2012: 6).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dil; insanların birbiriyle anlaşmasını sağlayan en temel araçtır. Topulukların millet hâlinde yaşabilmesinin temel kaynaklarından biridir. Milleti oluşturan fertler arasındaki en kuvvetli bağıdır. Milletlerin yaşam kodlarını barındıran kültür de dil ile aktarılır. Bu yönüyle dil, geçmiş ve gelecek arasındaki en sağlam köprüdür.

Millet hayatı için bu kadar önemli olan dilin öğretimi de son derece önemlidir. Bu durumun bilincine varan milletler, insanların ana dilini iyi bir şekilde kullanmalarını sağlamak için ana dili öğretim programları hazırlarlar. Çünkü ana dilini iyi kullanan insanlar daha çok bilgi ve fikir üretebilmektedir.

Ülkemizde de çeşitli yıllarda Türkçe öğretim programları hazırlanmıştır. Bu programlar zaman içinde güncellenmiş, yenilenmiş veya değiştirilmiştir. Cumhuriyet Devri'nde ilki 1924 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programlarının her geçen dönem daha iyi, daha kullanışlı duruma geldikleri görülmektedir.

2005 yılında hazırlanan taslak Türkçe öğretim programına kadar oluşturulmuş programlar, “Davranışçılık” kuramının esaslarını yansıtmaktadır. 2005 (taslak) programı, 2006 (günümüzde uygulanan) programı ve 2015 yılında hazırlanan taslak programlar ise “Çoklu Zekâ” ve “Yapılandırmacılık” kuramları temel alınarak hazırlanmıştır.

Hazırlanan programlar, bireylerin ana dili becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Bilginin sürekli geliştiği ve değiştiği günümüzde bu duruma ayak uydurmamızı sağlayacak olan temel kaynaklardan biri ise okumadır. Bu yüzden Türkçe öğretim programlarının içerisinde de okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik önemli bilgiler bulunmaktadır. İnsanların bilgiye ulaşmak için kullandıkları en temel yol okumadır. Bu sebeple okuma becerisi programlarda üzerinde önemle durulan bir alan olmuştur.

Günümüz şartları düşünüldüğünde okumanın içeriği de değişmiş, zenginleşmiştir. Okuma artık sadece görme ve seslendirme işi olmaktan öteye geçmiştir. Çağımızın her yeni gelişme ve değişimi okumanın içeriğinin değişmesine ve gelişmesine katkı yapmıştır. Günümüzde eskinin aksine sadece sesli ve sessiz okuma türü yoktur.

1924 programında kısaca değinilen okuma becerisi içerisinde küçük metinlerin okunmasına, seviye ve ilgiye uygun şiirlerin ezberlenmesine yönelik çalışmalar yapılması mevcuttur. 1924 programı, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk Türkçe öğretim programıdır. Ayrıntılı bilgilerin yer almadığı bir çerçeve programdır. Okuma becerisi birinci ve ikinci sınıfta ikişer ders saati, üçüncü sınıfta ise edebî kıraat başlığı altında üç ders saati olarak uygulanmıştır.

Harf İnkılâbı'ndan sonra oluşturulan 1929 programı, kendinden sonraki programlara kaynaklık edebilecek kadar kapsamlı bir program olma özelliği gösterir. Okuma becerisine ağırlık verilen programda sınıfların haftalık Türkçe ders saatleri düşünüldüğünde Türkçe derslerinin % 50'si okumaya ayrılmıştır.

1929 programının okuma alanına baktığımızda öğrencilere yeni fikirler edindirmek, onlara çeşitli zevk membarları ve heyecanları oluşturmak, kültürel anlamda yetişmelerine imkân sağlamak, meslek yaşamlarında ve hayat boyu mutlu olmalarını sağlamak amacı güdülmüştür.

1929 programı Türkçe dersinin bir bilim alanı gibi değil sanat dalı gibi işlenmesini tavsiye etmiştir. Dolayısıyla dersin bilgi ezberleterek değil uygulamalar yapılarak işlenmesini vurgulamıştır. Ayrıca öğrencilerin temel dil becerilerinin geliştirilmesi hususunda başka derslere giren öğretmenlere de sorumluluklar yükleyerek Türkçe dersini temel ders olarak görmüştür. Bu özellikleri sebebiyle 1929 programı, kendinden sonraki programlara kaynaklık etmiştir. Program okuma becerisinin nasıl geliştirilmesi gerektiği hususunda ayrıntılı bilgiler vermiş ancak uygulama örneklerine yer vermemiştir.

1931-1932, 1938, 1949 ve 1962 programları küçük değişiklikler dışında 1929 programıyla benzer özellikler göstermektedir.

1949 programı kendinden önceki programlara göre günümüz programında yer alan kazanımlara daha çok işaret etmektedir. 1949 programının okuma alanı günümüz programından şu kazanımlara işaret etmektedir: Sözün ezgisine dikkat ederek okur, okuma yöntem ve tekniklerini kullanır, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir, okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır, farklı türlerde metinler okur, şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder, okuma planı yapar,

metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar, metne ilişkin karşılaştırmalar yapar, ailesi ile okuma saatleri düzenler, okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur, metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir, kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır, okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır, aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır, sesini ve beden dilini etkili kullanır, kelimeleri doğru telaffuz eder, metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler.

1981 programının 6, 7 ve 8. sınıflarının okuma anlama tekniği alanları günümüz programının şu kazanımlarına işaret etmektedir: Sesini ve beden dilini etkili kullanır, kelimeleri doğru telaffuz eder, okuma yöntem ve tekniklerini kullanır, kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır, süreli yayınları takip eder, metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler, metindeki yardımcı fikirleri / duyguları belirler, okuduklarını kendi cümleleriyle kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler, okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır, metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar, metnin planını kavrar, metne ilişkin karşılaştırmalar yapar, farklı türlerde metinler okur, şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur, metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir, metni içerik yönünden değerlendirir, okuma planı yapar, olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler, metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir.

2006 programı ise 2005 taslak programın %50 küçültülmesiyle oluşturulmuştur. Günümüzde program hazırlama çalışmaları devam etmektedir. 2015 yılı içerisinde yine bir taslak program hazırlanmıştır. Bu taslak program 2005 ve 2006 programının aksine Türkçe dersini bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Yine bu program bağımsız bir dil bilgisi bölümüne yer vermemesi nedeniyle 2005 ve 2006 programlarından ayrılmaktadır.

Çalışmamızın sonuçlarına dayanılarak ortaya çıkan öneriler aşağıya maddeler hâlinde yazılmıştır. Buna göre:

1. Programların mükemmel seviyeye ulaştığı düşüncesine kapılmamalı, toplumumuzun ihtiyaçları ışığında program geliştirme çabaları devam ettirilmelidir. Çünkü toplumun değişen ihtiyaçları eğitimden beklenenlere de yansımaktadır.

Programların hazırlanması aşamasında başta öğretmenler ve konunun uzmanlarından destek alınmalıdır. "...Türkçe programının geliştirilmesi konusunda dilbilim araştırmalarına ve Türk dilbilimi ile uğraşan bilim adamlarının uzmanlık görüşlerine başvurulmalıdır" (Demirel, 1992: 36).

2. Türkçe dersi için haftalık olarak düzenlenmiş ders saatleri arttırılmalı ve bu ders saatlerinin içinde okuma becerisine yönelik yapılan çalışmalara daha fazla zaman ayrılmalıdır.

3. Program içerikleri ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik şartları göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.

4. Programların hazırlanması konusunda öğretmenlerden daha çok görüş istenmelidir. Hatta bu konuya yönelik çalışmalara öğretmenlerin de katılmaları sağlanmalıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki program geliştirme çalışmalarına yurdun dört bir tarafından öğretmenlerin katıldığı gerçeği unutulmamalıdır. "MEB Tâlim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde, içinde Türkçe öğretimi, program geliştirme, ölçme ve değerlendirme uzmanları ile deneyimli Türkçe ve İlköğretim öğretmenlerinin görev yapacağı 'Türkçe Öğretimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi' kurulmalıdır" (Sever, 2003: 36).

5. MEB bünyesinde faaliyet gösteren MLO'ların etkinliği arttırılmalıdır. Bu okullarda görev yapacak öğretmenlerin seçme usulüyle atanmaları sağlanmalıdır ve bu seçme usulünde çeşitli ölçütler belirlenmelidir. Öncelikli olarak o okullara atanacak olan öğretmenlerin alanlarında akademik çalışma yapmış olanlardan seçilmesine dikkat edilmelidir.

6. MLO'larda görev yapan öğretmenlerin taslak olarak okullarında uygulanan bir programın nitelikleriyle ilgili düşüncelerinin, yurdun farklı yerlerinde görev yapan öğretmenlerle paylaşmaları sağlanmalıdır.

7. Günümüz programının gereklerine göre hazırlanmış olan ders kitaplarındaki metinlerin, öğrencilerin ilgilerini çekecek nitelikte onları sıkmayacak metinler olarak hazırlanılmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca okuma metinlerinin edebiyatımız seçkin örnekleriyle oluşturulmalarına özen gösterilmelidir.

8. Öğrencilerin ders içinde ve ders dışında daha etkin bir okuma sağlamaları hususunda öğretmenlerin öğrencilerin okuma becerilerini geliştirme hususundaki maharetlerinin arttırılmasına yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri yapılmalıdır.

9. Öncelikli olarak öğretmenlerin okuma yöntemleri konusundaki bilgileri, hizmet içi faaliyetleriyle geliştirilmelidir. Bunun sonucunda da öğrencilerin bu konudaki donanımları güçlendirilmeli ve onların okumayı stratejik olarak yapabilmelerine yardımcı olunmalıdır.

10. Okulların ve öğretmenlerin hatta öğrencilerin üniversitelerle daha fazla iş birliği içinde çalışmaları sağlanmalıdır. Bunun için öğretmen ve akademisyenler belli zaman aralıklarında bir araya getirilmeli ve ana dili öğretimiyle ilgili fikir alışverişinde bulunmaları sağlanmalıdır.

11. Okulların araç gereç bakımından zenginleştirilmesine özellikle de kitaplık ve kütüphanelerin daha donanımlı hale getirilmesine özen gösterilmelidir. Bölgeler arası ekonomik farklılıklar düşünüldüğünde bazı yerlerde öğrenim gören çocukların tek beslenme kanallarının sınıf kitaplığı ve okul kütüphaneleri olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

12. Öğrenci çalışma kitaplarında zaman alıcı, öğrencilerin üst düzey becerilerinin gelişimine katkısı olmayan etkinliklere yer verilmemelidir.

13. Öğrencilere ücretsiz olarak verilen ders ve çalışma kitabı yanında, yine ücretsiz olarak seçki yazıların yer aldığı bir kitap da her yıl değiştirilerek verilmelidir. Edebî türlerin hepsinden örnekler konularak hazırlanan bu kitapların 1.dönem ve 2.dönem şeklinde hazırlanması sağlanmalıdır.

14. Öğretmenler, öğrenciler için etkili bir rol model oluşturmaktadır. Bu yüzden önce öğretmenler kitap okumalıdır ve bunu öğrencilerinin fark etmesini sağlamalıdır. Öğretmenler en azından sınıflara ellerinde en az bir kitapla girmelidir. Ayrıca öğretmenlerin okuduğu kitaplarda çocuklara uygun olanlarını onlarla paylaşmaları çok etkili sonuçlar doğurduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin okudukları kitaplarla ilgili izlenimlerini, sınıfla paylaşmalarına daha çok zaman ayrılmalıdır.

15. Öğrencilere okutacağımız kitapların içeriğinin ve anlatımının özgün olması, estetik ve edebî değer taşıması, yaş ve seviyeye uygun olması gerekir. Bu yüzden öğretmen, öğrencilerine önereceği kitaplar konusunda titiz davranmalıdır.

16. Sınıf kitaplıkları düzenli olmalı ve yenilenmelidir. Öğrencilerin diledikleri her zaman yararlanabileceği şekilde ayarlanmalıdır. Öğrencilere okuyacağı kitabı kendilerinin seçmesine fırsat tanınmalıdır.

17. Okullarda zaman zaman kitap sergileri açılmalı, bu sergilere yazar ve şairler davet edilmelidir. Öğrencilerin yazar ve şairlerle söyleşi yapmalarına imkân sağlanmalıdır.

18. Bakanlıkça ortaya konan “100 Temel Eser” projesi iyi niyetli bir çalışmadır ama yeterli değildir. Bu listedeki bazı çeviri eserlerin ticari kaygılar nedeniyle yayınevleri tarafından törpülendikleri görülmektedir. İtinâlı çevirilerinin bin sayfaya ulaştığının görüldüğü bazı eserlerin yüz elli sayfalık nüshaları piyasaya sürülmektedir. Bu durum ise okunanların anlaşılabilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple özellikle çeviri eserlerin MEB’in yönlendirmesiyle okullara ulaştırılması sağlanmalıdır. “Dünya edebiyatının seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir” (MEB, 2006: 56).

19. Türkçe dersi bir beceri dersidir. Beceri kazanmanın yolu uygulama yapmaktan geçer. Bu yüzden öğretmen bu derste etkinlikleri öğrencilere yaptırarak, dersinin içeriğiyle ilgili çeşitli uygulama çalışmalarının yapılmasını sağlayan bir rehber olmalıdır. Bu becerileri uygulama yoluyla kazanan öğrencilere sık tekrarlar yaptırılmalıdır. Böylelikle kazanılmış olan bu beceriler içselleştirilmiş olacaktır. Tekrar etkinlikleri öğrencilerin sıkılmalarına yol açmamalı ve öğrenciler etkinlikleri yapmaya zorlanmamalıdır. Etkinlikler ilgi çekici ve öğrencilerin hoşlarına gidecek şekilde hazırlanmalıdır.

20. Zümre öğretmenleri, öğrencileri daha nitelikli kitaplarla karşılaştırmak için belli zaman aralıklarında kitap incelemeleri yapmalıdırlar.

21. Okullarda Türkçe derslerinin amaçlarının daha etkin gerçekleştirilebilmesi için özel derslikler kurulmalıdır. “Türkçe öğretiminde anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılması etkinliklerinde, yeri geldikçe resmin, müziğin, tiyatronun, vb. etkinliklerin anlatım olanaklarından da yararlanılmalıdır. Bu

amacın gerçekleştirilmesi için dil öğretimi dersliği / derslikleri oluşturulmalıdır” (Sever, 2003: 37).

22. MEB, üniversitelerle bir anlaşmaya varmalı ve öğretmenlerin kendi alanlarında yüksek lisans yapmalarını sağlamalıdır. Bu durumu gerçekleştirmek için açık öğretim benzeri bir sistem veya uzaktan eğitim modeli gibi kanallar kullanılabilir.

23. Programların içerikleri hakkında öğretmenler ciddi bir eğitimden geçirilmelidir. Bu eğitimin, programın uygulanmasına yönelik yapılmasına dikkat edilmelidir. “... program ne kadar iyi olursa olsun onu uygulayacak ve hayata geçirecek olan öğretmenlerdir” (Coşkun, 2014: 11). Bu sebeple program geliştirme çalışmalarının en önemli noktalarından biri hizmet içi eğitim faaliyetleridir.

24. MEB tarafından televizyonun en çok izlendiği saatlerde yayınlanmak üzere kitap okumanın önemi üzerine “Kamu Spotu” hazırlanıp yayınlanmalıdır.

25. Öğretmenlerin bilgi ve donanımlarının artırılması için MEB, üniversitelerle iş birliği yapmalı ve açık öğretim sistemi ya da uzaktan eğitim sistemi gibi kanallarla bütün öğretmenlerin alanlarında yüksek lisans yapmalarını sağlamalıdır.

26. Kütüphane binaları şehirlerin merkez kabul edilen yerlerine yapılmalı ve eski kütüphane binaları yenilenerek modern bir yapıya kavuşturulmalıdır. Yapılacak kütüphane binaları en az alışveriş merkezleri kadar gösterişli olmalıdır.

27. Gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve kitapların alışveriş merkezlerinde satışının yerlerde, ayakaltında yapılmasının önüne geçilmelidir. İlaçlar, insan sağlığı için ne kadar önemliyse kitapların da insanlar için o denli önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple ilaç satışları için özel dükkânlar olduğunu düşünürsek kitapların da özel yerlerde satışı sağlanmalıdır.

28. Okuma eyleminin çok önemli bir konu olduğunu düşündüğümüzde Kültür Bakanlığına da önemli görevler düşmektedir. Kültür Bakanlığı, en azından yayınevleriyle anlaşmalar imzalayıp önemli eserlerin birkaç örneğinin kütüphanelere ulaştırılmalarını sağlamalıdır.

29. Geçmiş dönemlerde eğitim ve ğretim adına özgün, kültürel kodlarımıza hitap eden çalışma ve kuramlar incelenmeli, geliştirilmeli hatta mümkünse uygulanmalıdır. Örneğin Emrullah Efendi'nin "Tuba Ağacı Nazariyesi" dikkate değer bir kuramdır.

30. Öğretmenlerin moral ve motivasyonları yükseltilmeli, kendilerine güvenlerini arttıracak önlemler alınmalı ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmalıdır.

31. Öğretmen yetiştirme politikaları gözden geçirilmeli ve öğretmenler için -özellikle Türkçe ğretmenliği için- ana dili yetkinlik sınavı gibi bir sınav -tıpkı İngilizce ğretmenliği bölümü için yapıldığı gibi- yapılması için çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıköz, K. (2003). *Aktif Öğrenme*, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akgümüş, M. E. (2015). *Ortaokul (6- 8. Sınıflar) Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Okuma Yöntem ve Tekniklerinin Uygulanabilirliği ve Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Aksan, D. (1997). *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim I*, Ankara: TDK Yayınları.
- Akyol, M. (2010). “Çocuk Eğitiminde Bilişsel Yaklaşım.” *Eğitişim Dergisi*. S. : 26, s. :9-10.
- Akyol, H. (2014). “Okuma.” A. Kırkılıç ve H. Akyol, (Ed.), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* (4. Baskı) içinde (15-48). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (1999). “17. Yüzyıldan Günümüze Türk Eğitiminde Başlıca Düzenleme ve Geliştirme Çabaları (Genel Özellikleri ve Doğrultular).” *Millî Eğitim Dergisi*. 144.<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/144/akyuz.htm>
- Akyüz, Y. (2014). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S.2014* (26.Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Altan, M. Z. (1999). “Çoklu Zekâ Kuramı.” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. C. : 1, s. :105-117.
- Anılan, H. (2004). “Bazı Değişkenler Açısından Türkçe Dersinde Okuduğunu Anlama.” *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. C. : 4, S. : 2, s. :89-102.
- Aslan, E. (2011). “1924 İlk Mektepler Müfredat Programı.” *İlköğretim Online Dergisi*. C. : 10, S. : 2, s. : 717-734.
- Atatürk, M. K. (1930). *Türk Dili İçin*, Sadri Maksudî Arsal, Önsöz, İstanbul: Türk Ocakları İlim ve Sanat Heyeti Neşriyatı.
- Aydın, H. (2000). *Felsefi Temeller Işığında Yapılandırmacılık*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Balcı, A. (2010). “1338 (1922) İlköğretim Türkçe Dersi Programı.” *TÜBAR-XXVII* (Bahar). s. : 111-119.
- Balcı, A. , Coşkun, E. , Tamer, M. (2012). “Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Programlarının Genel Amaçları Bakımından Değerlendirilmesi.” *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*. C. : 1, S. : 1, s. : 1-13.

- Başıoğlu, N. (2013). "Danimarka Dili Öğretim Programı." H. Yaman, (Ed.) *Dünyada Ana Dili Öğretimi-Program İncelemeleri-* içinde 221-242. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayrakçı, M. (2007). "Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması." *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. : 14, s. : 198- 210.
- Benzer, A. (2004). "*Türkiye'de Ana Dili Eğitimi Müfredat Programı 1913-1981*" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bilen, M. (2006). *Plandan Uygulamaya Öğretim (7. Baskı)*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Budak, Ş. (2003). "Atatürk'ün Eğitim Felsefesi ve Geliştirdiği Eğitim Sisteminin Değiştirilmesi." *Millî Eğitim Dergisi*. 160 (Güz), s. : 21-43.
- Coşkun, E. (2014). "Geçmişten Günümüze Türkçe Öğretimi." A. Kırkkılıç ve H. Akyol, (Ed.), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi (4. Baskı)* içinde (231-282). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çetin, K. ve Gülseren, H. Ö. (2003). "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri." *Millî Eğitim Dergisi*. 160 (Güz), s. : 1-20.
- Çoban, A. (2001). "Atatürkçü Düşünce Eğitim Sistemi ve Boyutları." *Millî Eğitim Dergisi*. 160 (Güz), s. : 1-2.
- Demir, C. (2006). "Türkçe/ Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti." *Millî Eğitim Dergisi*. S. : 169, s. : 207- 225.
- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). "Ana Dili Olarak Türkçe Eğitimi ve Sorunları." *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. C. : 9, S. : 2, s. :177-192.
- Demirel, Ö. (1992). "İlkokullarda Türkçe Öğretimi ve Sorunları." s. :31-38. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/hunefol/article/view>
- Demirel, Ö. (2004). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2006). *Eğitimde Programda Geliştirme*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dilaçar, A. (1968). *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara: TDK Yayınları, sayı: 2639.
- Duman, A. (2014). "Türkçenin Öğretimi Tarihine Bir Bakış." A. Güzel ve H. Karatay, (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı (2.Baskı)* içinde (71-86). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dündar, A. (2001). *Dil ve Düşünce*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Erden, E. ve Demirel, Ö. (2002). "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı". *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. : 23, s. : 81-87.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erginer, E. (2000). *Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergün, M. (1982). "Emrullah Efendi Hayatı- Görüşleri- Çalışmaları." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*. C. : XXX, S. : 1-2, s. : 7-36.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*, Ankara: Alkım Yayınevi.
- Girgin, Y. (2011). "Cumhuriyet Dönemi (1929-1930, 1949, 1981) Ortaokul Türkçe Öğretimi Programlarının İçerik, Genel ve Özel Amaçlarıyla Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi." *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. C. : 2, S. : 1. s. : 11-26.
- Göğüş, B. (1970). "Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış." *TDAY Belleten* 1970, Ankara: TDK Yayınları.
- Göğüş, B. (1983). "Ana Dili Eğitim Programlarının Niteliği." *Türk Dili Dil Öğretim Özel Sayısı*. S. : 379. s. : 40-45.
- Göktürk, A. (2002). *Sözün Ötesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güler, A. (2001). "Toplumsal Bilincin Oluşmasında Türkçenin Gücü ve Dilin Düşünce Boyutu." *Türk Yurdu* (Türkçeye Saygı). s. : 162-163, 167-170.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Anlama Teknikleri I Uygulamalı Okuma Eğitimi El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2007). *Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Güneş, F. (2012). "Testlerden Etkinliklere Türkçe Öğretimi." *Dil ve Edebiyat Dergisi*. C. : 1, S. : 1, s. : 31-42.
- Güven, A. Z. (2011). "İlköğretim II. Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri." *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. : 29, s. : 121-133.
- Karabacak, E. (2002). *Bergamalı Kadri Müeyyiresi'Ulûm*, Ankara: Türk Hava Kurumu Yayınevi.
- Karakuş, İ. (2006). *Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi* (3. Baskı), Ankara: TDK Yayınları.

- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Karataş, T. (2013). *Dile Gelse Kelimeler*, İzmir: Çağlayan AŞ.
- Karatay, H. (2014). “Okuma Eğitimi: Kuram, Uygulama, Ölçme ve Değerlendirme.” A. Güzel ve H. Karatay, (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı* (2.Baskı) içinde (221- 260). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Kavcar, C. , Oğuzkan, F. , Sever, S. (1998). *Türkçe Öğretimi Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Koçer, H. A. (1992). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773- 1923)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). “21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi”. *TÜBAR- XXVIII* (Güz). s. : 283- 298.
- Kültür Bakanlığı (1938). *Ortaokul Programı*, İstanbul: Devlet Basımevi.
- Maarif Vekaleti (1340). *Lise Birinci Devre Müfredat Programı*, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Maarif Vekaleti (1929). *Orta Mektep ve Liselerin Türkçe Müfredat Programı*, Ankara: Yeni Gün Matbaası.
- Maarif Vekaleti (1931). *Ortamektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı)*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- MEB (1949). *Orta Okul Programı*, Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (1962). *Ortaokul Programı*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (1981). “Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı.” *Tebliğler Dergisi*. C. : 44, S. : 2098. s. : 327-356.
- MEB (2000). *İlköğretim Okulu Türkçe-Yazı Programı 6, 7, 8*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2001). “Ulusal Programlar.” <http://programlar.meb.gov.tr/prog-giris/prg-giris.pdf>
- MEB (2005a). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8.Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak Basım)*, Ankara: MEB.
- MEB (2005b). “Millî Eğitimi Geliştirme Projesi.” <http://earged.meb.gov.tr/mlo/ana.htm>
- MEB (2006a). “Öğretim Programlarının Değerlendirme Raporu (Türkçe Dersi).” Ankara: MEB.

- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: MEB.
- MEB (2012). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı*, Ankara: MEB.
- MEB (2015). *Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak)*, Ankara: MEB.
- Mete, G. (2012). "İlköğretim 8. Sınıf Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma (Malatya İli Örneği)." *Dil ve Edebiyat Dergisi*. C. : 1, S. : 1, s. : 43-66.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Okçabol, R. (2005). *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Onan, B. (2014). "Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri." A. Güzel ve H. Karatay, (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı* (2.Baskı) içinde (107- 130). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Özbay, M. (2000). *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri-Alan -- --Araştırması-*, Ankara: MEB.
- Özbay, M. (2005). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*, Ankara: Öncü Kitap.
- Özçelik, D. A. (1992). *Eğitim Programları ve Öğretim*, Ankara: ÖSYM.
- Saylan, N. (1999). "İlköğretim Program Tasarılarının Tarihsel Süreç İçinde Değerlendirilmesi." *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. : 2, S. : 3, s. : 100-119.
- Sever, S. (2000). *Türkçe Eğitimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2003). "Türkçe Öğretiminde Yeni Yapılanma Çalışmaları." *TÜBAR- XIII* (Bahar). s. : 27-38.
- Sönmez, V. (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı* (13.Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahbaz, N. K. (2012). "Atatürk Dönemi (1923- 1938) Ortaokullarda Türkçenin ve Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi- 1." *Eğitişim Dergisi*. Yıl:9, S. : 36.

- Şahin, İ. (2008). “Yeni İlköğretim Programları ve Çağdaş Türkiye Vizyonu.” <http://www.ismetsahin.net/yazilar.asp>
- Temizyürek F. Ve Balcı A. (2006). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tosunoğlu, M. ve Melanlıoğlu, D. (2006). “Türkçenin Yolculuğunda Önemli Duraklardan Biri: Eğitim Öğretim Programları. I. Ulusal Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bir Metafor Olarak Yol ve Yolculuk.” Kırkkale.
- Uçan, H. (2008). *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi*, Ankara: Hece Yayınları.
- Uçan, H. (2006). “Dilin İşlevleri ve Edebiyat Eğitiminin Amaçları Çerçevesinde 1929 Müfredat Programı.” *İlmî Araştırmalar Dergisi*. S. : 22, s. : 219-228.
- Uçgun, D. (2014). “Tarihi Süreç İçerisinde Türkçe Öğretim Programları ve Türkçe Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi.” A. Kırkkılıç ve H. Akyol, (Ed.), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* (4. Baskı) içinde (89- 104). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Türkçe Sözlük (2005). *TDK Türkçe Sözlük (10. Baskı)*, Ankara: TDK Yayınları.
- Varış, F. (1976). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları no: 53.
- Vural, B. (2004). *Muhteva Dersleri İçin Özel Eğitim Uygulamaları* (2.Baskı), İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Vygotsky, L. S. (1998). *Düşünce ve Dil*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldız, C. , Arı, G. , Okur, A. , Yılmaz, Y. (2006). *Yeni Öğretim Programlarına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

EKLER

EK-1. 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı

Birinci Sene: Haftada 7 Ders.

Kıraat 2, İnşad 1, Sarf ve Nahiv 2, İmla 1, Kitabet 1

KIRAAT

İyi, doğru, güzel ifadeli eserlerin sade olanlarından başlanacak, şiirlerin, küçük hikâyelerin, fıkraların, muhtelif mevzulu nihayet iki üç sahifeden müteşekkil makalelerin anlaşılmasını temin etmek gaye olacaktır.

İNŞAD

Ufak şiirlerin ahengine dikkat edilerek okutulacak, bunlar deftere muntazaman geçirildikten sonra ezberletilecektir.

İkinci Sene: Haftada 5 Ders

Kıraat ve İnşad 2, Sarf ve Nahiv 2, İmla ve Kitabet 1

KIRAAT VE İNŞAD

Birinci sene programının mütekâmilen devamı.

Üçüncü Sene: Haftada 4 Ders

Edebî Kıraat 3, Kitabet 1

EDEBÎ KIRAAT

Yazmak sanatının esaslarını gösterecek mahiyette eski ve yeni eserlerin bedii kıraati ve serbest mütalaa. İcada, tertibe, vahdete, edaya, hasbîhâle, muhavereye, tahkiyeye, tasvire, üslûba (vuzuha, münakkahiyete, ahenge, mümtaziyete) dair izahat ile kısaca yazı neveleri (mektup, makale, hikâye, temaşa, tenkit) hakkındaki malûmat. Kıraat parçalarının mihveri etrafında istikra usulüyle gösterilecektir.

(Muallim, yazmak sanatının esasları hakkında talebeyi tenvir için debi kıraat kitabı haricinde hikâye ve emsali eserler intihâb ederek sınıfta ara sıra okumalıdır.)

EK-2. 1929 Ortamektep Türkçe Programı

ORTAMEKTEPLERDE TÜRKÇE DERSLERİNİN BAŞLICA GAYELERİ

A) Talebeyi meramını ağızdan ve yazı ile ifade etmeye alıştırmak.

B) Talebede dinlediği ve okuduğu parçalar üzerinde düşünme ve bedîf kıymeti takdir etme kabiliyetini inkişaf ettirmek, talebeye iyi eserleri okuma zevkini vermek ve okumağa değer kitaplarla kendilerinin daimi temasını temin etmek

I- *“Talebeyi meramını ağızdan ifadeye alıştırmak”* demek:

A) Sorulan bir suale vazıh, kısa ve doğru cevap vermek.

B) Muhtelif mevzular üzerinde söz söylemek üzere eline geçen maddeleri tasnif ve tertip edebilmek.

C) Evvelce tasnif ve tertip ettiği maddeleri vekarlı ve tesirli bir tarzda sınıfta, bir zümreye ağızdan söylemek.

D) Bahsolunan mevzudan ayrılmamak ve başkaları hakkında nezaketsizlikte bulunmamak şartile bir münakaşaya iştirak etmek ve icabında bir mesele hakkında bilgisini ve fikrini ileri sürmek.

E) Başkalarını idare ve onlara rehberlik edebilecek surette liderlik kabiliyetine haiz olan ve kendisinde bu kabiliyetin inkişâfi ümit edilen talebeye bir zümreye hitap etme veya umumi bir içtimai idare eyleme itiyadını vermek.

F) Bir parçayı, muharririn düşünce ve ruhunu karşıdakilere nakil edecek surette cehren okumak itiyatlarını vermek demektir. Ağızdan ifade ederken talebenin kelimeleri tabî, vazıh ve doğru şekilde çıkarması, sesinin edasına iyi şekil vermesi, söz söylerken kendini dinleyenlerde bir alâka, fikir ve duygu husule getirmesi için samimî bir arzu duyması lâzımdır.

II- *“Talebeyi yazı ile meramını ifadeye alıştırmak”* demek:

A) Karşısındakinin haline ve yazacağı mevzuun icabına uygun bir şekilde mektup yazmak;

B) Kendi fikri ve seviyesinde olan muhtelif mevzulardan herhangiisini vazih ve okunabilir bir şekilde kaleme almak ve fikirlerini bir paragraf(fikra) veya muhtelif paragraf (fikra)lar içinde en muvafık bir şekilde tertip etmek.

C) Okuduğu bir parçanın veya edebî bir eserin en can alacak noktalarını hulâsa şeklinde tahlil ve ifade etmek.

D) Kendisini alâkadâr eden edebî, ilmî, ticarî bir mevzu üzerine tetkik ve tettebbüde bulunarak okuyanlara alâka verecek bir şekilde yazmak.

E) (Talebe arasında edebi zevkî ve edebî ihtirası olanlar için) küçük bir hikâye yazmak ve bazı münasip hikâyeleri “Piyas” haline çevirmek itiyadını vermek demektir.

Yazı ile meramını ifade ederken talebenin:

- 1- Okunaklı ve pişkin bir yazı ile yazması,
- 2- Yazdığı kelimelerin imlâsına dikkat etmesi,
- 3- Gramer ve sentaks kaidelerine uygun olarak yazması.
- 4- Büyük harfleri ve muhtelif nokta işaretlerini yerli yerinde kullanması,
- 5- Fikirlerini muvaffakiyetle ifade edebilmesi için çok kelimelere ve orijinal bir üslûba sahip olması,
- 6- Cümle ve “paragraf”ların tanzim ve tertibinde muvaffakiyet göstermesi lâzımdır.

III- *“Değerli kitaplarla temas etmek ve onlara okurken düşünerek ve zevkini tadarak okumak”* demek:

A) Değerli muharrirlerin eserlerini okumaktan zevk almak ve değerli eserler hakkındaki bilgilerini gittikçe arttırmak ve eserlerden hakiki kıymeti olanlarla zayıf olanlarını birbirinden ayırmak iktidarını kazanmak.

B) Başlıca büyük muharrirleri tanımak, hayatları ve başlıca eserleri hakkında bilgisi olmak ve bu muharrirlerin gerek kendi zamanlarında ve gerek bizim zamanımızda ehemmiyetlerini muhafaza etmiş olmalarının sebebini bilmek.

C) Belli başlı edebî nevilerin en esaslı hususiyetlerini öğrenmek.

D) Şu anlatacağımız üç nevi “okumak”ta maharet kazanmak ve bunlardan her birine ne vakit müracaat edeceğini öğrenmek:

1- Esaslı noktalarını anlamak üzere bir eseri bir hamlede geniş hatvelerle okumak,

2- Bir eseri, hakikî mânasını ve şümul dairesini kavramak üzere dikkatle okumak ve mevzua sahip olmak,

3- Bir vâkıa veya bir hakikat hakkında çabuk ve doğru malumat almak üzere bir esere müracaat etmek.

E) Bir eserin bazı yerlerini bir defa okumakla geçtiği halde hususi bir ehemmiyeti haiz olan başka yerlerini satır satır okuyarak tartmak itiyadını kazanmak,

F) Hayalen muharririn düşüncesine nüfuz etmek, kendi tecrübesine istinat ederek muharririn meramını anlamak ve eserden zevk aldığı kısımları seçerek cehren okumak.

İtiyatlarını almak demektir.

Talebe muhtelif eserleri okurken nasıl okuyacağını öğrenmeli ve bu hususta iyi itiyatlar almalıdır.

Talebe iyi kitapları okumaktan zevk almalı, mektep haricindeki mütaleaları bu esasa istinat etmelidir.

Muallim her sınıfta talebenin okuyacağı iyi kitapları liste halinde tespit edecek ve talebe bu hususta rehberlikte bulunacaktır.

IV- Lisan derslerinde talebenin alması faydalı görülen ve yukarda sayılan itiyatlar, başlıca Şu gayeleri temin için verilecektir.

A) **Harsî gaye:** Talebe yeni ve daha yüksek zevk menbaları vermek.

B) **Meslekî gaye:** Talebenin gireceği herhangi meslekte azamî muvaffakiyetini temin etmek.

C) **Millî, içtimaî, ahlâkî gaye:** Talebe asil mefkûreler, millî vatanî, kahramanca duygular telkin etmek, seciyesini teşkile yardım eylemek, onu içtimaî, millî hayatta daha müsmir ve daha faal bir fert olmak üzere yetiştirmek.

Umumî mülâhazalar

A. Türkçe dersleri umumiyetle malûmat vermekten ziyade talebeyi faaliyete sevk etmek gayesini takip etmelidir. Bu dersler, talebeye, birtakım hakikatleri kuru kuruya öğretmekten ziyade, onlardan mefkûreler, tavırlar, meharetle ve itiyatlar kazandırmaya bir vasıta olarak kullanılmalıdır. Bu itibarla ortamektepte Türkçe dersleri bir ilim olarak değil; bir sanat olarak tedris edilmeli ve nazârî olmaktan ziyade amelî bir mahiyeti haiz olmalıdır.

B. Türkçe dersleri tatbikatta kolaylık için gramer, tahrir, edebî kıraat... gibi kısımlara ayrılmış ise de hakikatte bunların mecmuu bir “Kül” dür, ve birbirinden ayrılmaları muvafık değildir. Hepsini, lisan dersinden beklediğimiz yukarıki hedeflere ayrı bir noktai nazardan varmak gayesini takip ederler.

C. Türkçe dersleri lisanın şifahî ve tahrirî cephesini mütevazı olarak ilerletmelidir. Talebe lisanın yalnız tahrirî cephelerinde iyi itiyatlar kazanmış olmakla onları şifahî cephede de mutlaka kazanmış sayılmazlar.

Şifahî cepheye de ayrıca itinâ etmek zarureti vardır.

D. Türkçe muallimi talebesine söylediği ve yazdığı zaman ondan nasıl temiz ve güzel ifade istiyorsa fizik, kimya, coğrafya, hesap veya tarih ve saire muallimi de aynı gayeyi takip etmelidir. Hiçbir fen muallimi “ben lisan muallimi değilim” diyerek talebesinin ifadesinde gördüğü yanlışları ve noksanları ihmal ile geçiştiremez. Kelime ve fikir birbirinden ayrılamaz. Bir muallim talebesinin ifade ettiği bir fikrin doğruluğunu temin için ne kadar uğraşırsa ifadesinin temiz ve güzel olmasını temin için de o kadar çalışmalıdır.

Kıraat dersleri

Birinci sınıf Haftada 3 ders

İkinci sınıf Haftada 2 ders

Üçüncü sınıf Haftada 3 ders

Ortamekteplerin birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında edebî kıraat derslerinin umumi hedefi talebede inkişaf etmek üzere olan ilk gençlik devresinin hassasiyetine faydalı bir cereyan vermek; gençleri iyi kitap okumağa istekli ve iyi eserlerden

hoşlanır bir hale getirmek, kıymetli eserler vasıtasile gençlerin seviyesinin inkişafına, boş zamanlarında iyi eserleri okuma itiyadının teşekkülüne hizmet etmektir.

Ortamekteplerin kıraat derslerinde elde edilecek gayeler şunlardır:

1. Edebî eserler vasıtasile talebede yüksek mefkureler inkişaf ettirmek.
2. Başka derslerde gençlerde muhakeme kabiliyetleri inkişaf ettirildiği kadar edebi kıraat derslerinde onların tahayyülü ve heyecani kabiliyetlerini canlandırmak.
3. Muhtelif devirlerde, muhtelif sahalarda yaşayan insanların muhtelif tecrübelerinden istifade ettirmek.
4. Gençlerde büyük muharrirlerin en sade yazılarıyla doğrudan doğruya zevkli bir temas husule getirmek ve bu suretle ileride bu muharrirlerin daha müşkül eserlerine kolaylıkla ve tabii bir yolda geçmelerini temin etmek.
5. Talebenin seviyesile mütenasip olmak ve izah ettiğimiz gayeleri temin etmek şartile muhtelif tipte edebi mahsullerle talebeyi temas ettirmek.
6. Şu vasıtalarla talebede meramlarını ifade etmek kuvvetini artırmak:
  - A. Talebenin düşüncelerine inkişaf vermek.
  - B. Güzel yazılmış eserleri onlara model olarak göstermek.
  - C. Sade yazılmış güzel eserlerle doğrudan doğruya talebeyi temas ettirerek kendilerinde üslup zevkini uyandırmak. (O güzel eserlerin tekniğinin uzun uzadıya tetkikine ortamektep sınıflarında lüzum yoktur.)
7. Talebeye çok miktarda münasip şiir ve nesir parçaları ezberletmek. (Bu parçalar hayatlarında gençler için bir zevk membaı, başka eserlerle mukayese için bir mikyasa olurlar ve daha başka eserleri mütaleaya kendilerini teşvik ederler.)
8. Bugün neşredilen eserler ve temsil edilen piyesler arasında iyisini seçmeğe gençleri alıştırmak.

Ortamekteplerde okunulacak edebi eserleri seçerken takip edilmesi lazımgelen esaslar

1. Seçilecek eserlerin kıymeti olmalı.

A. Münderecatı gençlere ilham telkin edecek ve onları düşündürmeğe sürükliyecek derecede kıymetli olmalı.

B. Ahlakî, millî, vatanî bir kıymeti bulunmalı.

C. Gençlerde insanlara karşı sempati uyandıracak, onlara nikbinlik telkin edecek bir kuvveti bulunmalı.

D. Seçilecek eserlerin edebî bir kıymeti olmalı.

2. Eserler gençlerin alakasını celbetmeli, talebe onları okumaktan zevk almalı.

3. Başka şeraiti haiz olmadıkça yalnız üslup güzelliği bir eserin seçilmesine esas olmamalı.

4. Hikâyelere, fiil ve hareket gösteren eserlere ve bilhassa millî ve vatanî mevzularla, cumhuriyeti, Türk inkılâbını ve kahramanlığı sevdirecek mevzulara ehemmiyet vermelidir.

5. Bu sınıflarda okutulacak eserler arasında ecnebî edebiyatlarından da parçalar bulunmalıdır.

6. Talebenin gerek sınıfta, gerek sınıf haricinde mütalea edeceği eserler tedrici terakkiye müsait bir şekilde tertip ve tanzim edilmelidir.

Edebî kıraat derslerinde takip edilecek usul

Edebî kıraat derslerinde muallim şu noktaları dikkate almalıdır:

1. Talebe yalnız ellerindeki edebi kıraatte geçen parçaları değil, muallim tarafından seçilecek ve tavsiye olunacak başka eserleri ve parçaları da okumağa teşvik edilmelidir.

2. Talebe, sınıf haricinde okuduğu parçalar ve eserler hakkında sınıfta arkadaşlarına izahat vermeğe davet olunmalıdır.

3. Talebe evvela okuduğu bir parçanın manasını heyeti umumiyesile kavramağa, saniyen o parçanın talî fikirlerini tahlil etmeğe sevk olunmalıdır. Talebe parçanın fikirleri üzerinde düşünmeli ve o parçaya karşı tenkidi bir tavır almalıdır.

4. Talebe, okuduğu hikâyelerde muhtelif hadiseler arasındaki münasebetlerle her şahsın seciyesi ve hareketi arasındaki münasebetleri bulmalı, hayatta hâkim olan prensipler üzerinde düşündürülmelidir.

5. Muallim, talebeye bedii eserlerin güzelliğini duyurmağa çalışmalı, fakat bu hususta gençlere yalnız rehberlik etmekle iktifa etmeli, eser hakkındaki kendi hususi telakkisini aşılamağa çalışmamalıdır.

6. Talebeyi okuduğu şiirlerin vezinlerine ve ahengine dikkat ettirmeli ve sırası geldikçe millî vezinlerimiz hakkında kısaca malumat vermelidir.

7. Muallim kıraat derslerinde sırası geldikçe icat, tertip, vahdet, eda, hasbîhâl, muhavere, tahkiye, tasvir, üslup, vuzuh, münakkahiyet, ahenk, mümtaziyet bahisleri ve mektup, makale, hikâye, temaşa, tenkit gibi yazı neveleri hakkında talebeye izahat verecek ve bu izahatını talebeye okuttuğu parçalara istinat ettirecektir.

8. Talebe, manzum ve mensur parçaları okurken samimi ve tabii ve Türk şivesine uygun bir şekilde okumalı, eserin manasına muvafık bir tavır almalı, lüzumsuz ve gayritabii tavırlardan ve seslerden içtinap etmelidir.

9. Talebe okuduğu manzum ve mensur parçalardan münasiplerini ezberlemelidir. Muallim her parçayı nasıl ezberleyeceklerini talebesine öğretmelidir. Talebeye seviyesinden yüksek, manasını kavrayamayacağı veyahut güzelliğini duymayacağı bir parçayı veya Türk mefkuresine uymayan veya muzır telkinler yapması muhtemel olan parçaları ezberletmemelidir.

Talebe bir parçayı ezberlerken şu suretle hareket etmelidir:

- A. Parça cümle cümle veya beyit beyit değil hepsi birden okunmalı.
- B. Parçayı bir hamlede ezberlemeğe çalışmamalı.
- C. Parçayı ezberlemek için iki hafta müddet zarfında her gün dikkatle iki üç defa tekrar etmek bir günde o parçayı çok kere tekrar etmekten daha iyidir.
- D. Bir hamlede ezberlenen şey, arada fasılalar vererek daha uzun bir müddet zarfında ezberlenen şeyden daha çabuk hatırdan çıkar.
- E. Talebe ezberlediği bir parçayı sık sık fasılalarla tekrar etmelidir.
- F. Ezberlerken cehren okumak daha faydalıdır.

10. Muallim dershanede muhtelif parçaları talebeye cehren okutmakla beraber onları sükuti kıraate de alıştırmalıdır. Sükuti kıraatte talebe okuduğu parçadaki fikirleri ağzını kıpırdatmadan, içinden okumadan yalnız gözle kavramağa çalışmalıdır. Güzel kelimeler ne kadar seri kavranırsa onların ifade ettiği fikirlerin manasına da o kadar nüfuz edildiği tecrübe ile sabittir.

11. Muallim sükuti kıraate talebeyi alıştırmak için, evvela kısa parçalar intihap etmeli. Talebeye ne yolda okuyacaklarını izah ettikten sonra muallim seçtiği parçayı sükuti olarak okumaları için talebeye işaret vermeli ve saate bakarak muayyen bir müddet, mesela beş dakika geçtikten sonra bütün talebeye parçanın neresine kadar geldiklerini tespit ettirmeli. Bu suretle her derste talebe terakkisinin derecesi hakkında bir fikir edinmiş olur.

12. Muallim sükutî olarak okudukları parçaları talebe okuduktan sonra bu parçalar hakkında talebeye evvelce hazırladığı sualleri sorar. Bu sualler talebenin parçanın bütün manasını, tali fikirlerini kavrayıp kavramadıklarını anlamak maksadı ile sorulur.

13. Kısa parçalar üzerinde sükuti kıraat temrinleri yaptırıldıktan sonra uzun parçalar üzerinde de temrinler yapılır.

14. Hayatta en çok müracaat edeceğimiz okuma tarzı, cehren okuma değil, sükuti olarak okuma tarzı olduğu için bu hususta talebeyi iyi yetiştirmek çok mühimdir.

15. Her meleke gibi sükuti kıraat melekesi de itiyatla çok mühim bir derecede inkişaf edebilir. Muallimlerimizin bu melekeyi kazanmak için talebe arasında faydalı bir rekabet uyandırması muvafık olur.

16. Bir parça sükuti olarak okunurken ağzın kıpırdatılması, içinden okumağa devam edilmesi, hem sükuti kıraatte ilerlemeğe, hem de mananın süratle kavranılmasına mani olur. Binaenaleyh muallim, sükuti kıraatle okuyan talebenin nasıl okuduğuna da dikkat ederek onları fena itiyattan kurtarmağa çalışmalıdır.

17. Talebenin okuduğu veya dinlediği bir parçanın manasını kavraması ve yazarken fikrini kolaylıkla ifade etmesi için çok kelimeye sahip olması, mütecanis ve müteradif kelimelerin mana farklarını bilmesi lazımdır. Binaenaleyh talebeye kıraat

esnasında tesadüf ettikleri kelimelerin manasını kavratmalıdır. Muallim manasını öğrettiği kelimeyi muhtelif cümlelerde kullanmalı ve talebenin o kelimenin manasını iyice öğrendiklerine emin olmak için o kelimeyi talebeye de muhtelif cümlelerle kullandırmalıdır.

18. Muallim talebeyi bir kelimenin manasını lügatlerde süratle bulmağa alıştırmalı ve derslerde sık sık lügatlerden kelime bulma temrinleri yaptırmalıdır.

19. Muallim, talebeyi maksatlarını temiz bir Türkçe ile ifade etmeğe alıştırmalı, halk dilinde Türkçe mukabili yaşayan ecnebi kelimeleri kullanmaktan onları menetmelidir.

EK-3. 1949 Ortaokul Türkçe Programı

AMAÇLAR

1. Öğrencileri söz ve yazı ile ifade olunan düşünceleri, duyguları, iyi ve doğru olarak anlamaya alıştırmak.

2. Onlara gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini, incelediklerini, öğrendiklerini, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazı ile doğru olarak anlatma kudretini kazandırmak.

3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, onlarda yaş ve seviyelerine göre yazılmış faydalı kitap ve yazıları arama, bulma ve okuma için devamlı bir ilgi uyandırmak.

4. Türk dilindeki kelimelerin manalarını, doğru yazılış ve okunuşlarını öğretmek suretiyle onların kelime hazinelerini, yaş ve seviyeye uygun bir şekilde ve ilk okula nispetle daha fazla, zenginleştirmek.

5. Dilimizin bağlı olduğu ana kuralları sezdirip öğreterek, onlara Türk dilini kullanmada güven sağlamak.

6. Öğrencide milli heyecanı kökleştiren, insanlığa faydalı, estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma yeteneğini geliştirmek.

7. Türk dili devriminin orta okul payına düşen amaçlarını gerçekleştirmek.

8. Metinler yoluyla öğrencinin hayat ve tabiatı tanınmasına, bunları sevmesine yardım etmek.

AÇIKLAMALAR: (Türkçe dersinin bütünüyle ilgili esaslar.)

Öğrencinin ruh gelişmesinde iyi bir ana dili öğretiminin rolü hiçbir dersle ölçülemeyecek kadar büyüktür. Bu sebeple Türkçe dersleri öğrencinin:

a) Dilbilgisi öğrenimindeki <<ayrıntıları inceliyerek kurala varma>> çalışmalarıyla <<muhakeme>> sini,

b) Güzel metinlerin zevkini tattırarak <<duygu>> sunu,

c) Türlü metin çalışmalarıyla <<isabetli karar verme>> yeteneğini,

d) Okuma ve bilhassa yazma çalışmalarıyla <<imgelem>> ini,

e) Söz ve yazıyla ifade konusundaki türlü çalışmalarla da <<güzel konuşma ve yazma alışkanlığı>> yeteneklerini, geliştirecektir.

Bunun için Türkçe derslerinin amaçlarını gerçekleştirmek ve Türkçe derslerini ilgilendiren yanlışları düzeltmek hususunda başka öğretmenlerin de titiz davranmaları ve bu işi sade Türkçe derslerine bırakmamaları uygun olur. Başka derslerde bir işi anlatan, bir kitaptan özet çıkaran, bir gözlem ödevi hazırlayan öğrenci Türkçede öğrendiği kuralları gözden kaçırırsa öğretmen bu yanlış düzeltme işini Türkçe öğretmenine bırakmayacak veya, sınıf öğretmeni olduğuna göre, Türkçe derslerine ayrılan saati beklemeyecektir. Bu suretle bütün öteki dersler Türkçe çalışmaları için bir çıkış noktası olabilecek, dilin kuramsal bir şekilde ele alındığı dilbilgisi çalışmalarında da söz bütünleri ile bunların delalet ettikleri anlam arasındaki bağa dikkat olunacaktır.

Uygulamada kolaylık için okuma, yazma, dilbilgisi, imla...gibi ayrı bölümlerde görülen Türkçe dersleri arasındaki sıkı bir bağlantı bulunacak ve bu derslere birbirini tamamlayıcı birer bütün olarak bakılacaktır. Bu maksatla mesela okuma dersinde gerektiğçe öbür derslere ait çalışmalara yer verileceği gibi, yazma dersinde de imla kuralları üzerinde durulacaktır.

Her derste olduğu gibi bu derste de ayrıntılara ait bilgilerin bütününün okulda verilemeyeceği unutulmamalı, öğrencilerin okuma zevk ve faydasını kavramış, kendilerini ilgilendiren konulardaki eksiklerini kendi çalışmaları ile bulma yoluna girmiş olmaları yeter görülmelidir.

Türkçe dersleri, öğrenciyi, lise veya başka okullardaki öğreniminin:

a) Kültürel görüş genişliği,

b) Zihin uyanıklığı,

c) Okuma alışkanlığı,

d) Duygu ve zevk inceliği ve olgunluğu,

e) Yasama sevgisi, gibi amaçlarına yöneltecek bir nitelikte geliştirilmeli; ancak bu dersin öğretiminde, her şeyden evvel, <<öğrencilere söz ve yazıyla ifade olunan duygu ve düşünceleri anlatmak, onların kendi duygu ve düşüncelerini söz ve yazıyla iyi ve doğru ifade ettirmek>> hususları sağlanmalıdır.

İlk okulda olduğu gibi orta okulda da öğrenci, bir büyük insanın küçük şekilde örneği değildir. Bu sebeple onu kendi malı olmıyan, yalnız büyüklerin kelimeleri ile onların anlam ve kavramlarını ifade eden bir dil kullanmaya, böyle bir dille konuşup yazmaya mecbur etmek, onun bellek ve düşüncesine bir baskı yapmaktır ki bundan sakınılması gerektiği ortadadır. Bunun için genel olarak Türkçe dersleri, öğretmenin belenmesini, hatta ezberlenmesinin şart koştuğu kuru bir malumat tığını halinde değil, bilakis öğrencinin anlayıp seveceği çalışmalara yönelten ve umumi formasyonu sağlıyan ilgi çekici bir ders halinde geliştirilmelidir. Bu sonuca varmak için Türkçe dersi bütününün her bölümünde daima bu yaşlardaki çocuk gelişimi göz önünde tutulmalı, verilem bilgilerle misallerin ona yabancı kalmamasına dikkat olunmalıdır.<<Türkçe dersleri bir bilim değil, bir sanat gibi öğrenilmelidir>> ilkesi uygulanmalı ve dersler teorik olmaktan çok pratik bir şekilde geliştirilmelidir. İlk okullarda başlanılan şive ve telaffuz düzeltmeleri üzerinde de durulması uygun olacaktır.

Öğrencide <<estetik bakımdan değerli düşünce ve sanat eserlerini tanıma>> yeteneğinin geliştirilmesine çalışılırken bilhassa güzel söz ve yazı için sadece üslup, kafiye, ahenk gibi özelliklerin yeterli görülemeyeceği ve iyi bir sanat eseri için sağlam bir mantığın da gerekli olduğu belirtilmelidir. Bu hususta iyi tertiplenmiş hitabet ve şiir yarışmalarının, böyle vesşlelerden faydalanarak bir sanatkârın eserini ağzından dinlemenin, okul toplantı ve eğlencelerinde hikâye veya şiir söyleyecek bir halk ozanına zaman ve yer ayırmanın faydası vardır.

Türkçe öğrenimi edebiyat eserlerini duygu ve fikir bakımından belirtmeyi, fırsat düştükçe batı yazınına ve tercümelere seviyemin gerektirdiği kadar temas etmeyi, meşhur yaza>>; ve çevirenler hakkında, metinler yoliyle, kısa bilgiler vermeyi de sağlamaya çalışmalıdır. Fert olarak aile, aile olarak millet gibi daha geniş birliklerle temasımızın zorunluğu kadar; millet olarak da başka birliklerin duygu ve fikir mahsullerinden habersiz kalamıyacağımız belirtilmeli bu hususu telkin için seçilecek Türk devriminin ilke ve amaçlarına uygun eser ve metinler öğretmenin kontrolünden geçmelidir.

OKUMA AMAÇLARI

1- Öğrencilerin okuduklarını doğru ve çabuk anlama, tabii ve manalı okuma alışkanlıklarını geliştirerek sesli ve sessiz okumayı iyileştirmek.

2- Türlü konularda okuma ilgisini genişletmek suretiyle öğrencinin kelime hazinesini zenginleştirmek ve okuma zevkini yükseltmek.

3- Türlü konularda okuma ilgisini genişletmek suretiyle öğrencileri iyi bir karakter ve ülküye sahibetmek.

4- Öğrencilere güzel eserlerin güzelliğini duyurmak suretiyle onları estetik değerler üzerinde düşündürmek.

5- Öğrencilerde ilk gençlik devresinin duygululuğuna faydalı bir cereyan vermek ve bu duygulan değerli ve faydalı isteklere yöneltmek.

6- Öğrencilere türlü konularda bilgi kazandırmak, türlü bilim ve inceleme çalışmalarının gerektirdiği okumalarda edinilen yetenekleri geliştirmek.

7- Öğrencileri iyi eserlere istekli ve onlardan hoşlanır hale getirmek, onlara boş zamanlarını okumakla geçirme alışkanlığı kazandırmak.

8- Çocuklarda kitap sevgisini ve kitap sahibi olma arzularını yaratmak ve geliştirmek.

9- Türk dilini sevdirmek ve Türk dili devriminin amaçlarını gerçekleştirmek.

AÇIKLAMALAR(Genel olarak okuma)

Okumanın her türlü öğrenim alanında önemli bir rolü vardır. Okulda öğrenimin büyük ölçüde okumaya dayandığı, okul hayatından sonra da bütün ömür boyunca okumaya baş vurulacağı göz önünde tutularak bu öğrenime önem verilmelidir. Göz, ses organlarının ve zihin çalışmalarının ortak bir sonuç olan okuma karmaşık bir süreçtir ve amacı manayı kavramaktır. Okumada ilk faaliyet, yazı işaretlerinin kavranmasıdır. Göz, bir yazıyı okurken satır üzerinde kayarak ilerlemez; birbiri arkasına sıçramalar yaparak satırın belli bir parçasını görür. Her sıçramanın arkasından bir duraklama yapar, sonra yeni bir vaziyet alarak satırın diğer bir parçasına geçer. Asıl okuma, bu sıçramalardan sonra gözün belli bir noktaya dikildiği duraklama sırasında olur. İyi bir okuyucuda satırın bir sıçramada kavranan

kısmı, zayıf okuyuculara nazaran daha uzun ve bunun için de duraklamalar daha azdır. Göz okurken kelimelere ne kadar alışksa bir sıçramada kavradığı alan da o kadar geniş olur. Kelime klişelerine ve bunların muhtevalarına alışık olmadığı zaman göz, satır üzerinde ilerleme ritmini bozan birtakım gerileme hareketleri yapar. Gerileme hareketleri, çabuk okumayı ve okunanı çabuk anlamayı güçleştirir. Sesli okumada satırın gözle kavranan parçası, seslendirilen kısımdan daha uzundur. Bu göz-ses mesafeleri zayıf okuyucularda kısa, iyi okuyucularda daha uzundur. Hatta başlangıçta böyle bir mesafe yoktur. Bütün bunlar, gözün okuma sırasında harfleri teker teker değil, kelimeleri genel şekilleriyle, hatta satırın büyükçe bir kısmını bir anda kavradığını ortaya koymaktadır.

Okumanın asıl amacının manayı kavramak olduğuna göre, kelime şekillerinin, anlamlarıyla aynı zamanda kavranması gerekir. Mana hem kelimelerin özel şekillerini tanımaya, hem de söz gelişinden faydalanmaya hizmet etmesi bakımından en önemli ögesini teşkil eder.

Okumanın gelişmesinde beş geniş dönem bulunduğu kabul edilmiştir:

1) Okumayı öğrenmek için gerekli yeteneğin umumiyetle elde edildiği ilk okuldan önceki yıllar ve birinci sınıfın ilk ayları birinci dönemi teşkil eder. Bu dönem öğrencinin okumaya istekli olmasını hazırlayan bir dönemdir.

2) Okumayı öğrenmede normal olarak ilerliyen çocukların, ilk okulun birinci sınıfında buldukları dönem ki başlangıç safhasıdır.

3) Okuma isteği ve alışkanlığının çabuk geliştiği dönem ki umumiyetle ilk okulun 2 ve 3'üncü sınıflarına raslar.

4) Okuma tecrübe ve imkânlarının süratle yayıldığı, okumada kudret ve üstünlüğün elde edildiği dönem ki umumiyetle 4, 5 ve orta okulun birinci sınıflarına raslamaktadır. Bu dönemin belirgin vasfı öğrencinin kültürünü zenginleştiren geniş bir okumadır. Bu okumanın başlıca amaçları; manayı kavramak ve anlatmak bakımından çocuğun yeteneklerini geliştirme, okuma hızında, çeşitli maksatlarla okumada ve sesli okumada düzelme, beğendirerek, konuşur gibi okumada ilerleme, özet çıkarma ve okuma zevkini duymada başarı, basılı bilgi kaynaklarını kullanmada daha çok maharet kazanmaktır.

5) Okuma ilgi ve alışkanlıklarının, okumadan zevk almanın incelendiği safhadır ki orta öğrenimin birinci ve ikinci dönemleriyle yüksek öğrenimin ilk yıllarına Taslamaktadır. Bu safhada <<okuma zevki>> diye adlandırılan duygunun vaktinde gelişmesi önemlidir. Öğrencinin çeşitli konularda okuma ve çeşitli bilgilerle karşılaşma yolu ile kültürünü artırmak; onları özel ve objektif bir hayat görüşüne küçük yaştan hazırlamak bakımından gereklidir.

Öğrenciye iyi eserler okuma zevkini vermek ve onun okunmaya değer kitaplarla sürekli temasını sağlamak için, ona:

a) Değerli yazarların eserlerini okumaktan zevk almak ve böyle eserler üzerinde bilgisini artırmak,

b) Okudukları arasında karşılaştırmalar yaparak bunlardan gerçek değerli olanlarla zayıf olanlarını birbirinden ayırmak,

c) Başlıca büyük yazarları tanımak, onların başlıca eserleri hakkında bilgi sahibi olmak,

d) Hayatta rastlanan ve aşağıda sıralanan okuma şekillerinde alışkanlık kazanmak ve bunlardan her birine ne vakit baş vurulacağını öğrenmek; 1- Bir eserin yalnız esaslı noktalarını kavramak için bir hamlede okumak, 2- Bir eseri anlam ve fikirlerini esaslı surette anlamak maksadıyla ve konusunu iyice kavrayarak okumak, 3- Bir olay hakkında bilgi edinmek için, bazan başka eserlere ise baş vurup not alarak, okumak,

e) Bir eserin bazı yerlerini bir defa okumakla geçtiği halde özelliği bulunan yerlerini satır satır okuyarak zevkına varmak,

f) Kendi tecrübesine dayanarak yazarın düşüncesine nüfuz etmek ve eserden tadıldığı kısımları seçerek yüksek sesle okumak, alışkanlıklarını kazandırmak lazımdır.

Metinlerin incelenişinde, konuların özelliğine göre değişiklikler yapılabilir üzere, şöyle bir yol takibi uygun görülmüştür:

a) Metnin alındığı eseri ve yazarını kısaca tanıtmak,

b) Metnin doğru, dinliyenleri sıkımayan tatlı bir sesle, pürüzsüz ve akıcı bir şekilde okunmasını sağlamak,

c) Metnin genel olarak manasını kavramak ve özetleyebilmek, esas konudan hareket ederek ikinci derecedeki fikirleri ve ayrıntıları bulmak,

d) Metnin içindeki kelime ve tabirleri, dil ve ifade özelliklerini açıklamak,

e) Dilbilgisi için uygulama yapmaya elverişli cümle ve tabirler üzerinde durarak eski bilgileri tekrarlamak, yeni öğrenenleri belirtmek,

f) Metin üzerinde sorular tertipleme ve bunları cevaplandırmak,

g) Konusu elverişli metinlerden yazma ödevleri hazırlamak. (Bu hususların okuma hızını kesmeden, okumayı sıkıcı bir faaliyet haline getirmeden uygulanması öğretmene bırakılmıştır.)

Öğrenciye ders kitapları dışında faydalanacağı eser tavsiye ederken tedrici, seviye ve öğrencinin okuma yönsemesi göz önünde tutulmalıdır. Çocuğa ünlü ve büyükler için önemli olan eseri değil, onun anlayacağı eseri tavsiye etmelidir. Öğretmenin tavsiye ettiği kitabın çocuk için büyük önemi vardır. Öğrenci okuldan sonraki hayatında öğretmenin tavsiye ettiği kitapları daima hatırlıyacaktır. Göz önünde tutulması gereken hususlar; eserin değerli olması; öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte bulunması; klasik yani okulda okunabilecek bir nitelik taşıması; konusunun millet, vatan ve ahlak duygularına aykırı bulunmayıp bilakis bu hisler beslemesi; hayata karşı iyimserlik, insanlığa karşı şefkat telim etmesi, Türk tarih ve devriminin özelliklerini gösterebilmesi; çocuğu düşündürüp duygulandıran, neşeli ve sıhhatli karakterleri anlatan, üslubu sağlam eserlerin tercih edilmesidir. Okumaya başlamadan, evvel, uygun soru ve açıklamalarla, öğrencinin ilgisini hazırlamak da gereklidir.

Öğrenci çeşitli eserleri nasıl okuyacağını öğrenmeli bu iş için iyi alışkanlıklar edinmelidir. Öğretmen, her sınıfta yukarıda açıklanan şartlara uygun nitelikte eserlerin bir listesini yapmalı ve onlara kılavuzlukta bulunmalıdır. Okul dışı okumalar sınıftaki açıklama ve sorularla değerlendirilmelidir.

Kelime ve tabirlerin açıklanmasında genel olarak şu hususlar göz önünde tutulmalıdır:

1) Bir parçanın bütünündeki ruha, esasa nüfuz edildikten sonra mananın genel olarak kavraması yete görülmeli, her kelimenin parça içindeki ve dışındaki manaları tamamlanmaya çalışılmamalıdır. Bunda ısrar parçayı tatsız bir hale koyar ve öğrencinin okuma zevkini kaybetmesiyle neticelenir. Zaten açıklanacak kelime, deyim ve ifade özellikleri fazla olan metinler seviyeden üstün sayılacağından bunları! Okunmasından vazgeçilmelidir.

2) Yeni ve bilinmeyen kelimelerin açıklanmasında şu noktalar gözetilecektir:

a) Kelimenin dalalet ettiği şeyin imkân varsa kendisini göstermek,

b) Bu mümkün olmadığı zaman kelimelerin anlamlarını resim veya şekillerle açıklamak,

c) Kelime bir işi, bir hali veya bir hareketi ifade ediyorsa onu işle, hareketle, mimik veya jestle canlandırmak,

d) Kelimenin anlamını karşılaştırma veya benzetme ile belirtmek,

e) Kelimeleri, çocukların bildiği diğer eş veya ters anlamlı kelimelerle anlatmak,

f) Kelimeyi tasvir veya tarif yoluyla açıklamak.

3) Deyimlerin, ata sözlerinin dil ve ifade özelliklerinin açıklanmasında anlam farkları üstünde durulmalı, bunların birer cümlede kullanılarak söylenmesi veya yazılması sağlanmalıdır.

Orta okul sınıflarında okuma dersleri açıklamalı olmalıdır. Bu da okunacak metni metotlu bir şekilde hazırlamak ve sonra onun üzerinde metotlu konuşmalar yapmakla elde edilir. Öğretmen öğrenciye bir yazının nasıl hazırlanacağını anlatmalı, hazırlanan parçalar üzerinde sınıfça tenkidli konuşmalar yapmalıdır. Öğretmenin bu rehberliği sırasında güzel eserlerin güzelliğini duyurmak, okunan yazının estetik değerini belirtmek gibi hususların sağlanması faydalı ise de bu konuda şahsi ve özel telkinlerin aşılması doğru değildir.

Gurup çalışmalarında da:

a) Okunan yazıların öğrenci seviyesine uygunluğu,

b) Çalışmalardan evvel dikkatli bir plan hazırlanarak yapılacak işler üzerinde vazih bir fikre varılması,

c) Öğretmen ve öğrencilerin devamlı tenkidleriyle çalışmaların değerlendirilmesi ve guruplar arasındaki çalışmalarda iyi bir iş bölümü, sağlanabilmelidir.

Okuma parçalarının canlandırılmasında, parçanın konusuna ve edebi türüne göre, ilk okulda görülen:

- a) Sözle canlandırma,
- b) Yazı ile canlandırma,
- c) Resimle canlandırma,
- d) Somut gereçlerle canlandırma,
- e) Güzel yazı ile bazı cümleler canlandırma,
- f) Temsil yoluyla canlandırma (Dramatizasyon)

şekillerinden biri uygulanabilir.

Öğrencilerde okuma zevkini aşulamakta iyi kurulan ve iyi işliyen bir sınıf kitaplığının önemli rolü vardır. Ancak öğretmen, bizzat gözden geçirmedeği, içinde eğitsel bir değer bulamadığı kitapları sınıf kitaplığına sokmamalıdır. Sınıf kitaplığına alınacak kitapların konu, ifade ve şekil bakımından öğrenci seviyesine uygunluğuna, öğrencide ilgi ve iş sevinci yaratacak değerde bulunup bulunmadığına dikkat etmelidir.

İlk okulun okuma amaçları arasında istenen <<fihrist, indeks, harita, resim, plan, sözlük, imla kılavuzu ve ansiklopedilerden faydalanmak; afiş, tabela, duvar ve el ilanlar, sinema filimleri ve tarifelerdeki yazıları bir bakışta okumak ve manaları kavramak; kitapları iyi itiyatlarla okuyup kullanmak>> alışkanlıklarının orta okulda devam ve kontrolünü sağlamak da faydalı olacaktır. Öğretmenler metinler yoluyla <<buluş, sıralama, anlatım, deyim, terim, üslup ve üslubun genel nitelikler, edebi sanatlardan benzetme, şahıslandırma, mübalağa, nazım, nesir, ata sözü ve vecize, hikâye ve roman, masal, tasvir, makale, fikra ve sohbet, tiyatro, konuşma, mektup ve çeşitleri, nutuk ve konferans, tenkid, tartışma, hatıra, seyahat yazıları, destan,

biyografi, bibliyografi, ansiklopedi>> konuları üzerini durmalı, bu bilgileri basitten başlayıp sınıf seviyesiyle yükselterek fırsat düştükçe tekrar etmelidir.

Sesli okumaya orta okulda da yer ve önem verilmelidir. Sesli okumanın ilk şartı kelimeleri kusursuz söylemek, doğru, tabii ve şivemize uygun bir şekilde, konuşur gibi okumaktır. Konuşur gibi okuma her şeyden önce anlayarak okumanın tabii bir sonucudur. Öğretmen bu nokta üzerinde ısrarla durmalı, çocukların konuşma tarzına aykırı bir ahenkle okumalarına göz yummamalıdır. Sesli okuma, okumaya öğrenmeye, öğrencilerin okuma seviyelerini tanımaya, dinleyicilerde birtakım zihin faaliyetlerinin uyanmasına hizmet eder ve bu sebeple okuma öğreniminde önemi: bir yer tutar. İlk okulda gerçekleşmesi istenen esaslardan birincisi olan <<öğrencilerin okunan parçayı kendi kitaplarından takib etmeden yalnız dinlemek suretiyle anlamı kavramalar;>> amacının orta okulda kesin olarak gerçekleştirilmesi uygun olacaktır.

Orta okulun sesli okumasında şimdiye kadar açıklanan hususlardan başka aşağıdaki amaçların da gerçekleşmesine yer ayrılacaktır:

a) Lüzumsuz işaret ve hareket yapmada(elle işaret etmek, vücut veya başı sallamak... gibi) okumak,

b) Kelimeleri doğru, şiveye uygun bir şekilde okumak, okuma esnasında vurgulara dikkat etmek, (vurgunun bulunduğu hece belirtilmeli, vurgu değişmesinin bazen şive yanlışlarına, bazen de farklı anlamlara sebeb olacağı tanıklarla açıklanmalı.)

c) Okuma esnasında sesi manaya, açıklanan fikir veya olayın özelliklerine göre ayarlamak ve bu suretle manayı dinleyenlere sezdirmek, (noktalama işaretlerinden faydalanarak okumak.)

d) Uzvî sebeplerden ileri gelen düzelmesi mümkün telaffuz yanlışlarını düzeltmeye çalışmak,

e) Önceden hazırlanan bir metni dinliyenlerin ilgisini çekerek okuyabilmek,

f) Başkasının okuduğu bir parçadan ana fikri çıkarmak.

g) Edebî değeri olan bir eser veya metni, topluluğa zevkle dinletecek şekilde, yüksek sesle okuyabilmek bu suretle artistik okuma alışkanlığını edinmeye başlamak,

h) İlkokulda kazanılan ve ilkokul programında açıklanan sesli okuma kabiliyet ve maharetlerini devam ettirmek ve geliştirmek.

SESSİZ OKUMA:

Hayatta en çok yer alan okuma şekli sessiz okumadır. Sessiz okuma öğrenciyi kendi kendine çalışmaya alıştıırır, zaman ve enerjiden tasarrufu temin eder. Bunun için hem okulda, hem okul dışında çocukların sessiz okumalarına bol fırsat ve imkânlar hazırlamalıdır.

Öğretmen, sessiz okumada öğrencilerin birtakım baş ve dudak hareketleri yapmamalarına, kelimeleri parmak ve kalemlle takib etmemelerine, okurken mırıldanmamalarına dikkat etmeli ve bu alışkanlıkları ilk okulda edinemiyen öğrenciler üstünde durmalıdır.

Okumanın amaçlarını gerçekleştirmede önemli rolü olan okuma çeşitlerinden bir de evde okumadır. Öğrenciler evde ya kendi kendilerine seçtikleri yazıları yahut, öğretmen verdiği veya tavsiye ettiği kitap ve yazıları okurlar. Her ne şekilde olursa olsun, bu çalışmaların en önemli şartı, evde okumanın mutlaka sınıfta değerlendirilmesidir. Her çocuk, evde okuduğunu, sınıfta arkadaşlarına anlatmalı, sınıfta yapılan okumalarda olduğu gibi bunun üzerinde de sınıfça konuşulmalıdır. Bu konuşmalar öğretmene öğrencilerin sınıf dışında okuyup okumadıklarını, okuyorlarsa ne gibi eserler okuduklarını öğrenmek ve buna göre kararlar almak imkanını verir. Öğretmen öğrencinin okuma şahsiyetini ancak bu yolla tanıyacak, bu suretle edindiği bilgiden onlara yazma ve okuma konuları verirken faydalanacaktır.

Sesli ve sessiz okumaya orta okulda hangi nispette önem verileceğine dikkat etmelidir.

İlk okulun ilk sınıfında sesli okumayla başlıyan okuma faaliyeti, zamanla sessiz okuma lehine azalır. Mesela ilk okulun beşinci sınıfında sesli okumaya ancak üçte bir nispetinde zaman ayrılır. Orta okulun birinci sınıfında bu nispet muhafaza edilmeli, ikinci ve üçüncü sınıflarda sesli okumaya daha da az yer verilmelidir

EK-4. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı

AMAÇLAR

İlköğretim okullarında Türkçe öğretiminin amacı, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;

2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;

3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;

4. Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;

5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;

6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;

7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;

8. Onlara, bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.

ANLAMA

ÖZEL AMAÇLAR

1. Öğrencilerin edindikleri dinleme, izleme alışkanlık ve becerisini, düzeylerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini, konuşmaları, güncel yayınları anlayabilecek, eleştirebilecek ve onlardan yararlanabilecek ölçüde geliştirmek;

2. Sesli ve sessiz okuma hızını artırmak ve tekniğini kusursuz duruma getirmek;

3. Kelime dağarcığını, Türk Dil inkılâbı ve çağdaş gelişimi doğrultusunda zenginleştirmek;

4. Öğrencilere dipnot, dizin, sözlük, ansiklopedi, her türlü başvurma ve kaynak eserlerden yararlanma yeteneğini kazandırıp geliştirmek;

5. Kitap sevgisini geliştirerek boş zamanları kitap okuyarak değerlendirme alışkanlığını kazandırmak;

6. Dinleme, izleme, okuma ve anlama ile ilgili becerilerini, kaynaklara başvurarak içinde yaşadıkları yurdu, toplumu, dünyayı daha iyi tanımaları, sevmeleri için kullanabilme yöntemini kazandırmaktır.

ÖĞRENCİLERİN KAZANACAKLARI DAVRANIŞLAR

Öğrencilere anlama bakımından kazandırılacak davranışlar (bilgi, beceri ve alışkanlıklar)şunlardır:

OKUMA TEKNİĞİ BAKIMINDAN 6. SINIF

1. Ortalama 150-200 kelimelik bir fikir yazısını ya da 350-450 kelimelik öykü yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek)okuyabilmek;

2. Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirebilmek;

3. Kitaplardaki içindekiler, dipnot, dizin ve sözlük bölümlerinden yararlanabilmek;

4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek;

5. En az bir günlük gazeteyi ve haftalık ya da aylık dergi izleme alışkanlığı kazanabilmek;

6. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek, kitaplardan yararlanabilmek.

ANLAMA TEKNİĞİ BAKIMINDAN 6.SINIF

1. Dinlediği bir konuşmanın, okuduğu bir yazının, izlediği bir oyunun, filmin ana fikrini, yardımcı fikirlerinden belli başlılarını kavrayabilmek;

2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, sebep sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerin fiziksel ve karakter niteliklerini kavrayabilmek;
3. Bir yazıdaki kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını kavrayabilmek, kelime gruplarını, benzetmeleri, atasözlerini çözümleyebilmek;
4. Bir olay, fikir yazısıyla bir şiirin kendilerine özgü planını kavrayabilmek;
5. Paragraftaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek;
6. Bir metindeki kişileri, olayları birbiriyle karşılaştırarak, benzer ve ayrı yönlerini bulabilmek;
7. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, karikatür vb.ni anlayabilmek;
8. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb.ni anlayabilmek;
9. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek;
10. Düzeyine uygun anlama etkinliklerini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil inkılabı doğrultusunda geliştirebilmek;
11. Bir manzumenin biçimiyle ilgili özellikleri görebilmek.

OKUMA TEKNİĞİ BAKIMINDAN 7.SINIF

1. Ortalama 200-300 kelimelik bir fikir yazısını ya da 400-500 kelimelik hikâye etme yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek;
2. Sessiz okuma ve hızını geliştirebilmek;
3. Kitaplardaki içindekiler, ön söz, sunuş, dipnot, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek;
4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek;
5. Okuduklarından notlar alabilmek,

6. Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığı kazanabilmek;

7. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek, kitaplardan yararlanabilmek.

ANLAMA TEKNİĞİ BAKIMINDAN 7.SINIF

1. Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, filmin, okuduğu bir yazının ana fikrini ve yardımcı fikirlerini kavrayabilmek;

2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin belirgin niteliklerini kavrayabilmek;

3. Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarını, benzetmelerin, atasözlerinin anlamlarını çözümlenebilmek;

4. Bir olayın, fikir yazısının ve şiirin kendilerine özgü planını çıkarabilmek;

5. Bir manzumenin biçimiyle ilgili özelliklerini açıklayabilmek,

6. Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı açıklayabilmek;

7. Bir metindeki kişileri, olayları, olayların geçtiği yerleri birbiriyle karşılaştırabilmek, ortak ve ayrı yönlerini bulabilmek;

8. Bir metinde beğendiği, beğenmediği yerleri ve yönleri belirtebilmek;

9. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, makale, karikatür vb. anlayabilmek;

10. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb. anlayabilmek;

11. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek;

12. Günlük hayatta karşılaştığı bilimsel ve teknik konulu bir yazıyı anlayabilmek;

13. Düzeyine uygun anlama etkinliğini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil İnkılâbı doğrultusunda geliştirebilmek.

8.SINIF OKUMA TEKNİĞİ BAKIMINDAN

1. Ortalama 250-300 kelimelik bir fikir yazısını ya da 450-550 kelimelik hikâye etme yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek;
2. Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirerek en üst düzeye çıkarabilmek;
3. Kitaplardaki içindekiler, ön söz, dipnot, atıf, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek;
4. Yazım Kılavuzu'ndan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek; aynı konuda türlü kaynaklara başvurabilmek; bir kaynağın bağıntı kurduğu öteki kaynaklardan da yararlanabilmek;
5. Okuduklarından notlar alabilmek,
6. Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığı kökleştire-bilmek;
7. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek; kitaplardan yararlanma yöntemlerini kavrayabilmek;
8. Okuduğu kitabı, yazı parçasını fişlemek, sınıflamak, gerektiğinde bunlardan yararlanabilmek.

ANLAMA TEKNİĞİ BAKIMINDAN 8.SINIF

1. Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, incelediği bir metnin, ana fikrini, yardımcı fikirlerini, yardımcı fikirlerin öncelik taşıyanlarını ayırarak kavrayabilmek;
2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, yerini, zamanını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin fiziksel ve karakter niteliklerini anlayabilmek;
3. Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarını, benzetmelerin, atasözü ve özdeyişlerin anlamlarını çözümleyebilmek;
4. Bir olay, bir fikir yazısının ve şiirin kendilerine özgü planını çıkarabilmek;
5. Bir manzumenin biçimiyle ilgili niteliklerini görebilmek, kavrayabilmek;

6. Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı anlayabilmek;
7. Bir metindeki kişileri, olayları, olayların geçtiği yerleri, zamanları birbiriyle karşılaştırabilmek, ortak ve ayrı yönlerini bulabilmek;
8. Bir metinde beğendiği, beğenmediği yerleri, yönleri nedenleriyle birlikte belirtebilmek;
9. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilan, fıkra, söyleşi, makale, röportaj, karikatür vb.ni anlayabilmek;
10. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuruları vb.ni anlayabilmek;
11. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek;
12. Günlük hayatta karşılaştığı bir bilimsel ve teknik yazıyı anlayabilmek;
13. Ders kitaplarına alınan metinlerin yazarlarının özelliklerini sezebilmek;
14. Düzeyine uygun anlama etkinliğini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil İnkılâbı doğrultusunda geliştirebilmek

**EK-5. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8.Sınıflar) Öğretim Programı
(Taslak Basım)**

1. Okumaya hazırlık yapma

1. Metin ve metinle ilgili unsurları bir bütün halinde görsel olarak algılar.
2. Metnin ana ve alt başlığı ile görsel unsurlarından hareketle içeriği hakkında fikir yürütür.

3. Algıladığı unsurların çağrıştırdığı söz varlığını harekete geçirir.

2. Okuma kurallarını uygulama

1. Sesini dinleyiciye ve mekâna göre ayarlar.
2. Cümlenin anlamını dikkate alarak nefesini ayarlar.
3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
4. Sözün ezgisine dikkat ederek okur
5. Noktalama işaretlerine uygun okur.
6. Metindeki eğik, altı çizili ve koyu renkle yazılmış kısımlara dikkat ederek okur.

7. Akıcı bir şekilde okur.

8. Sesli okurken beden dilini (jest, mimikler) kullanmaya özen gösterir.

9. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

3. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2. Metnin bağlamından hareketle kavramların anlamlarını çıkarır.

3. Metinde ilk kez karşılaştığı kelime ve deyimleri sözlükten bulur.

4. Okuduğu cümlelerdeki örtülü anlamları bulur.

5. Metindeki anlatımın kimin ağzından yapıldığını tespit eder.

6. Metinde olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
7. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder.
8. Metinde yer alan şahıs ve varlık kadrosunun duygu, düşünce, hayal ve davranışlarını çözümler.
9. Kurgulanmış olanla gerçeği ayırt eder.
10. Okuduğu metnin konusunu, ana fikrini / ana duygusunu belirler.
11. Okuduklarında yardımcı fikirleri / duyguları belirler.
12. Metnin planını kavrar.
13. Metnin kurgusunu kavrar.
14. Metnin anlatım biçiminin anlatıma olan etkisini belirtir.
15. Metindeki olayın veya düşüncenin yönünü değiştiren kelime ve kelime kalıplarını fark eder.
16. Okuduğu metindeki abartılı ifadeleri tespit eder.
17. Yazarın ikna ve inandırıcılık için kullandığı fikir, bilgi ve yöntemleri belirler.
18. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri anlamaya çalışır ve yorumlar.
19. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
20. Okuduğu yazıdaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
21. Sebep-sonuç ve amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.
22. Metindeki duygu, düşünce, hayal ve olayların sırasını ve birbirleriyle olan ilişkilerini belirler
23. Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan etkisini fark eder.
24. Metindeki ipuçlarından hareketle metnin başlangıcını, gelişimini ve sonucunu tahmin eder.
25. Metnin öncesi ve sonrasına ait kurgular yapar

26. Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler

27. Okuduğu metne farklı başlıklar bulur.

28. Millî ve evrensel değerleri fark eder.

29. Metne ilişkin sorular oluşturur.

30. Okuduğu metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir.

31. Süreli yayınların okuyucunun ilgi alanlarına göre değişik konular işlediğini fark eder.

32. Okuduklarını anlamada sayısal verilerden yararlanır.

33. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

34. Şiir tür ve biçimlerinin anlama olan katkısını kavrar.

35. Şiirdeki dil ve söyleyiş özelliklerini (ses, kafiye, redif, ritm, aliterasyon, ölçü) fark eder.

36. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

37. Şiir biçiminde yazılmış olan olay yazılarını fark eder.

4. Görsel iletileri algılama

1. Karikatür, resim vb. materyallerle verilen iletileri algılar ve yorumlar.

2. Çok yönlü iletişim araçlarıyla(bilgisayar, televizyon, bilgi bankası...) ulaşan ileti ve verileri algılar ve yorumlar.

3. Günlük hayatta kullanılan simge, işaret ve kısaltmaları algılar ve yorumlar.

4. Grafik, kroki, tablo, harita ve diyagram gibi araçlarla aktarılan ileti ve verileri algılar ve yorumlar.

5. Reklam, afiş, duyuru, ilan gibi araçlarla verilen iletileri algılar ve yorumlar.

5. Okuduğu metni değerlendirme

1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.

2. Yazarın ve şairin bakış açısını ve anlatım tutumunu (alaycı, ironik vb.) sorgular.

3. Kendi düşünceleriyle metindeki düşünceler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyar.

4. Metinde mantık bakımından tutarlılık olup olmadığını sorgular.

5. Metindeki şahıs ve varlık kadrosunu çeşitli yönlerden karşılaştırır.

6. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak ulaştığı bilgilerin güvenilirliğini, geçerliğini, doğruluğunu ve gerekliliğini değerlendirir.

7. Okuduğu metindeki milli ve evrensel kültür değerlerinin hayatla ilişkisini sorgular.

8. Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır.

9. Okuduğu metnin dil ve anlatımını daha önce okuduğu metinlerin dil ve anlatımıyla karşılaştırır.

10. Metindeki kahramanlarla daha önce okuduğu metinlerin kahramanlarını karşılaştırır.

11. Şiirde geçen duygu, düşünce ve hayallerle ilgili yorum yapar.

6. Araştırma yapma

1. Amacına yönelik olarak plan yapar.

2. Bilgiye ulaşmak için en uygun yöntemi/yöntemleri seçer.

3. Konu ile ilgili kaynakları ve bu kaynaklarının yerlerini tespit eder.

4. Ulaşmak istediği bilginin kaynaktaki yerini tespit eder

5. Bulduğu bilgiler arasında kendisine gerekli olanı/olanları seçer.

6. Önemli yerleri açık ve anlaşılır bir biçimde not eder.

7. Farklı kaynaklardan elde ettiği bilgileri birleştirir.

8. Çok yönlü iletişim araçlarından yararlanarak araştırma yapar.

9. Kaynaklardaki bilgileri ihtiyacına cevap verecek şekilde birleştirir.

10. Araştırma sonuçlarını yorumlar.

7. Okuma alışkanlığı kazanma

1. Okuma planı yapar.

2. Seviyesine ve yaşına uygun edebi metinleri okur.

3. Süreli yayınları takip eder.

4. Okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur.

5. Kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır.

6. Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır.

7. Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur.

8. Ailesi ile okuma saatleri düzenler

9. Beğendiği kısa yazıları ezberler.

8. Söz varlığını zenginleştirme

1. Kelime listelerini kullanır.

2. Söz ve söz gruplarını anlam özelliklerine göre(eş anlam, zıt anlam, gerçek anlam vb.) farklı bağlamlarda kullanır.

3. Terim, deyim, atasözü ve söz kalıplarını anlamlarına uygun olarak kullanır.

4. Metindeki kelimeleri, günlük hayattaki bağlamını dikkate alarak cümle içinde kullanır.

5. Sözlüklerden yararlanır.

6. Kavram haritaları kullanır.

7. Kelime türetir.

EK-6. 2006 Türkçe Öğretim Programı

OKUMA KAZANIMLARI

1. Okuma kurallarını uygulama

1. Sesini ve beden dilini etkili kullanır.
2. Akıcı biçimde okur.
3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
4. Sözün ezgisine dikkat ederek okur.
5. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2. Metindeki anahtar kelimeleri belirler.
3. Metnin konusunu belirler.
4. Metnin ana fikrini / ana duygusunu belirler.
5. Metindeki yardımcı fikirleri / duyguları belirler.
6. Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler.
7. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
8. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.
9. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.
10. Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar.
11. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
12. Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
13. Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.
14. Metne ilişkin sorulara cevap verir.
15. Metne ilişkin sorular oluşturur.

16. Metnin türü ile ilgili özellikleri kavrar.
17. Metnin planını kavrar.
18. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder.
19. Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan etkini fark eder.
20. Metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yollarının işlevlerini açıklar.
21. Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.
22. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
23. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
24. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
25. Metnin öncesi ve / veya sonrasına ait kurgular yapar.
26. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
27. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
28. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
29. Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.
30. Metnin başlığı ve içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.
31. Okuduğu metne farklı başlıklar bulur.
32. Metnin yazarı ve şairi hakkında bilgi edinir.

3. Okuduğu metni değerlendirme

1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
2. Metni içerik yönünden değerlendirir.

4. Söz varlığını zenginleştirme

1. Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.
2. Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.

3. Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.

4. Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.

5. Okuma alışkanlığı kazanma

1. Okuma planı yapar.

2. Farklı türlerde metinler okur.

3. Süreli yayınları takip eder.

4. Okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur.

5. Kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır.

6. Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır.

7. Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur.

8. Ailesi ile okuma saatleri düzenler.

9. Beğendiği kısa yazıları ezberler.

EK-7. 2006 Programına Göre Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır. 7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî internet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
13. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

16. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.
17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
18. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
19. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.
22. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
23. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.
24. Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
25. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.
26. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.
27. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.
28. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşınmalıdır.

EK-8. 2015 Türkçe Dersi (1- 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın (Taslak) Okuma Alanı

T5. 2. OKUMA

Anlama

T5. 2. 1. Metni yorumlarken metinden doğru bir şekilde aktarımlar ve alıntılar yapar.

T5. 2. 2. Hikâye ve drama gibi metinleri özetleyerek hikâye, drama veya şiirdeki temayı belirler.

T5. 2. 3. Metnin ana fikrini belirler ve metni özetleyerek yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini açıklar.

T5. 2. 4. Hikâye edici metinlerde kahramanlar arasındaki etkileşim ve benzeri ayrıntılardan hareketle iki veya daha fazla kahraman, ortam veya olayları karşılaştırır.

T5. 2. 5. İmge olarak kullanılan sözcüklerin veya deyimlerin metinde kullanılan anlamlarını belirler.

Metinde geçen teşbih, teşhis, mecaz ve intakı buldurulur ve bunların metne kattığı anlamı açıklaması sağlanır.

T5. 2. 6. Sözcüklerin genel anlamları ile konuya/alana özel anlamlarını belirler, deyim, özdeyiş ve atasözlerinin anlamlarını bilir.

T5. 2. 7. Hikâye, drama veya şiirde bölümlerin, sahnelerin veya dörtlüklerin hikâyenin, dramının veya şiirin bütününde nasıl ilişkilendirildiğini veya birbirini tamamladığını açıklar.

T5. 2. 8. Öyküleyenin olaylara bakış açısının olayların betimlenmesini nasıl etkilediğini açıklar.

T5. 2. 9. Görsel öğelerin veya çoklu medya öğelerinin bir metnin, anlamına veya güzelliğine nasıl bir katkı sağladığını analiz eder (çizgi roman, halk hikâyeleri, şiir veya kurguların çoklu medya gösterimi).

T5. 2. 10. Farklı hikâyelerin benzer temaları veya konuları nasıl ele aldıklarını karşılaştırır.

T5. 2. 11. Bilgilendirici metinlerde iki veya daha fazla kişi, olay görüş veya kavram arasındaki ilişkiyi metinde sunulan bilimsel bilgiye dayalı olarak açıklar.

T5. 2. 12. Yönlendirici ifadelerin (ama, fakat, oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak, son olarak vb.) anlamda yaptığı değişikliği fark eder.

T5. 2. 13. Okuduğu yazılı kaynaklar veya çoklu medya kaynaklarının güvenilirliğini kaynağın kendisi (edu, gov, com, org vb.) ve içeriği bakımından değerlendirir.

Akıcı Okuma

T5. 2. 14. Bağımsız olarak hikâye, drama ve şiirler okur ve anlar.

Öğrenciyi zorlamamak kaydıyla, bazı şiirleri ezberleme çalışmaları yaptırılır.

T5. 2. 15. Heceleme, kekeleme, tekrar ve geri dönüşler yapmadan işitilebilir bir ses tonuyla okur, vurgu ve tonlamalara dikkat eder.

T5. 2. 16. Yazım ve noktalama işaretlerine dikkat ederek, sınıf düzeyine uygun hızda sesli veya sessiz okur.

T5. 2. 17. Metin türünü dikkate alarak metindeki ortam, durum ve duyguları (sevinç, heyecan, gerilim, korku vb.) yansıtabilecek biçimde okur.

Söz Varlığı

T5. 2. 18. Anlamını bilmediği kelime, kelime grubu ve atasözlerinin metin içindeki anlamını öğrenir.

T5. 2. 19. Kelimelerin eş ve zıt anlamlılarını bulur.

T5. 2. 20. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.

T5. 2. 21. Kelime ve kavramların farklı anlamlarını öğrenir.

T5. 2. 22. İsimlerin, sıfatların ve zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder.

T6. 2. OKUMA

Anlama

T6. 2. 1. Metinden anlam çıkarırken anlamı desteklemek için metnin içeriğine doğrudan atıf yapar.

T6. 2. 2. Metinde yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini belirler ve metni kişisel yargı ve görüşlerini karıştırmadan (nesnel bir şekilde) özetler.

T6. 2. 3. Öyküleyici metinlerde olay örüntüsünün bölümler veya sahneler ilerledikçe nasıl geliştiğini, olay örüntüsünün akışı içinde kahramanların davranış/tepkilerinin nasıl değiştiğini betimler.

T6. 2. 4. Bilgilendirici metinlerde önemli kişi, olay veya düşüncenin nasıl tanıtıldığını veya sunulduğunu metinden örnekler veya anekdotlar kullanarak analiz eder.

T6. 2. 5. İmge olarak kullanılan sözcüklerin veya deyimlerin metinde kullanılan anlamlarını belirler; sözcük seçiminin anlamı nasıl etkilediğini analiz eder.

Metinde geçen mübalağa olay, tezat ve tekriri buldurulur ve bunların metne kattığı anlamı açıklaması sağlanır.

T6. 2. 6. Bir cümlenin, bölümün, sahnenin veya dörtlüğün metnin bütünü ile nasıl ilişkilendirildiğini ve temaya ya da olay örüntüsüne nasıl katkı sağladığını analiz eder.

T6. 2. 8. Yazarın, metinde öyküleyenin veya konuşmacının olaylara bakış açısını nasıl işlediğini analiz eder.

T6. 2. 9. Bilgilendirici metinde yazarın konuya bakış açısını veya amacını belirler ve bakış açısının veya amacının metinde nasıl işlendiğini açıklar.

T6. 2. 10. Öyküleyici bir metni veya şiiri okuma ile dinleme, izleme veya canlı performans olarak izleme deneyimleri arasındaki farkı; okuduklarında ne anladığı ile dinledikleri veya izlediklerinde ne anladığını/algıladığını karşılaştırır.

T6. 2. 11. Bilgilendirici metinde görsel, sayısal veya sözel olarak sunulan bilgileri tutarlı bir şekilde anlayabilmek için bütünleştirir.

T6. 2. 12. Bilgilendirici metinlerde gerekçelerle ve kanıtlarla desteklenmiş argümanları ve görüşleri, gerekçelerle ve kanıtlarla desteklenmeyen görüşlerden ayırt eder.

T6. 2. 13. Bilgilendirici metinde bir yazarın konuyu veya olayı sunuşunu başka bir yazarın sunuşu ile karşılaştırır.

T6. 2. 14. Öyküleyici metin ve şiir ve benzeri metinlerin benzer temaları veya konuları nasıl ele aldıklarını karşılaştırır.

Akıcı Okuma

T6. 2. 15. Bağımsız olarak farklı türde metinleri okur ve anlar.

T6. 2. 16. Heceleme, kekeleme, tekrar ve geri dönüşler yapmadan işitilebilir bir ses tonuyla okur, vurgu ve tonlamalara dikkat eder.

T6. 2. 17. Yazım ve noktalama işaretlerine dikkat ederek, sınıf düzeyine uygun hızda sesli veya sessiz okur.

T6. 2. 18. Metin türünü dikkate alarak metindeki ortam, durum ve duyguları (sevinç, heyecan, gerilim, korku vb.) yansıtabilecek biçimde okur.

T6. 2. 19. Dilin ses, şekil ve söz dizimi kurallarına uyararak okur.

Söz Varlığı

T6. 2. 20. Anlamını bilmediği kelime, kelime grubu, deyimler ve atasözlerinin metin içindeki anlamını öğrenir.

T6. 2. 21. İsimlerin, sıfatların ve zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder.

T6. 2. 22. İsim ve sıfat tamlamalarını fark ederek anlama olan katkılarını bilir.

T7. 2. OKUMA

Anlama

T7. 2. 1. Metinden anlam çıkarırken anlamı desteklemek için metnin içeriğine en az birkaç kez doğrudan atıf yapar.

T7. 2. 2. Metinde yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini, ana fikrin metnin akışı içinde nasıl işlendiğini belirler ve metnin nesnel bir özetini yapar.

T7. 2. 3. Öyküleyici metinlerde olay unsurlarının birbiriyle nasıl bir etkileşim içinde olduğunu belirleyerek olay örüntüsünü analiz eder.

T7. 2. 4. Bilgilendirici metinlerde kişi, olay ve düşünceler arasındaki etkileşimi analiz eder; olayların veya düşüncelerin kişileri nasıl etkilediği veya kişilerin olayları ve düşünceleri nasıl etkilediğini açıklar.

T7. 2. 5. İmge olarak kullanılan sözcüklerin veya deyimlerin metinde kullanılan anlamlarını belirler; şiirde veya drama metninde ritim veya bazı seslerin/sözcüklerin tekrarının anlamı veya duyguyu nasıl etkilediğini analiz eder.

Metinde geçen mecazımürsel, kinaye ve tarizi buldurulur ve bunların metne kattığı anlamı açıklaması sağlanır. Şiirde serbest ölçü, hece ölçüsü, redif, uyakları belirleme ve uyak çeşitleri üzerinde durulur. İstiklal Marşı'nın aruz ölçüsü ile yazıldığını bilir; aruz ölçüsünün açıklamasına girilmez.

T7. 2. 6. Bir drama veya şiirin yapısının anlamı nasıl etkilediğini analiz eder (monolog, diyalog, dörtlük vb.).

T7. 2. 7. Bilgilendirici metinlerde yazarın metni nasıl yapılandırıldığını, bölümlerin metnin bütününe ve düşüncelerin işlenişine nasıl katkı sağladığını analiz eder.

T7. 2. 8. Yazarın, metinde öyküleyen veya kahramanların olaylara bakış açısını nasıl işlediğini ve kahramanların olaylara bakış açısında zıtlıkları nasıl oluşturduğunu analiz eder.

T7. 2. 9. Bilgilendirici metinde yazarın bakış açısını veya amacını ve yazarın konuya kendi bakış açısı ile başkalarının bakış açısını nasıl ayırttığını belirler.

T7. 2. 10. Bir öyküleyici metnin veya şiirin yazılı metni ile filmini, sahnelemesini ya da çoklu medya gösterimini karşılaştırarak ses, ışık, renk, kamera açısı, odaklanma gibi öğelerin etkisini analiz eder.

T7. 2. 11. Bilgilendirici metin ile aynı metnin görsel, işitsel veya çoklu medya sunumunun konuyu nasıl etkilediğini karşılaştırır.

T7. 2. 12. Bilgilendirici metinlerde sunulan gerekçelerin ve kanıtların argümanları ve görüşleri desteklemek için yeterince sağlam/güçlü olup olmadıklarını değerlendirir (gerekçe ve kanıtlar ilgilimi ve yeterli mi?).

T7. 2. 13. Bilgilendirici metinlerde iki farklı yazarın aynı konu hakkında farklı kanıtlar sunarak veya farklı yorumlar yaparak bilgiyi nasıl yapılandıklarını analiz eder.

T7. 2. 14. Belirli bir yer, zaman ve kahramanların kurgusal betimlemesi ile aynı yer, zaman ve kahramana dair tarihsel bilgiyi karşılaştırarak yazarın kurguyu nasıl kullandığını veya tarihsel bilgiyi nasıl değiştirdiğini anlar.

Akıcı Okuma

T7. 2. 15. Bağımsız olarak farklı türde metinleri okur ve anlar.

T7. 2. 16. Heceleme, kekeleme, tekrar ve geri dönüşler yapmadan işitilebilir bir ses tonuyla okur, vurgu ve tonlamalara dikkat eder.

T7. 2. 17. Yazım ve noktalama işaretlerine dikkat ederek, sınıf düzeyine uygun hızda sesli veya sessiz okur.

T7. 2. 18. Metin türünü dikkate alarak metindeki ortam, durum ve duyguları (sevinç, heyecan, gerilim, korku vb.) yansıtmaya çalışır.

T7. 2. 19. Dilin ses, şekil ve söz dizimi kurallarına uyararak okur.

Söz Varlığı

T7. 2. 20. Anlamını bilmediği kelime, kelime grubu, deyim ve atasözlerinin metin içindeki anlamını öğrenir.

T7. 2. 21. Edat, bağlaç ve ünlemlerin anlama olan katkısını fark eder.

T7. 2. 22. Fiil, fiilimsi ve isim soylu kelimeler arasındaki farkı ayırt eder.

T7. 2. 23. Zarfların cümleye kattığı anlamı ve işlevini fark eder.

T8. 2. OKUMA

Anlama

T8. 2. 1. Metinden anlam çıkarırken anlamı desteklemek için metnin içeriğine en az birkaç kez doğrudan atıf yapar.

T8. 2. 2. Metinde yardımcı fikirlerin ana fikri nasıl desteklediğini, ana fikrin metnin akışı içinde nasıl işlendiğini belirler ve metnin nesnel bir özetini yapar.

T8. 2. 3. Öyküleyici metinlerde belirli diyalogların veya olayların eylemlerin oluşumunu veya kahramanların özelliklerinin ortaya çıkmasını nasıl etkilediğini analiz eder.

T8. 2. 4. Bilgilendirici metinlerde kişi, olay ve dũřünceler arasındaki bağlantıların veya ayrımların nasıl yapıldığını analiz eder.

T8. 2. 5. İmge olarak kullanılan sözcüklerin veya deyimlerin metinde kullanılan anlamlarını belirler; sözcük seçiminin anlamı nasıl etkilediğini analiz eder.

Metinde geçen hũsnitalil, tecahũliarifi buldurulur ve bunların metne kattığı anlamı açıklaması sağlanır. Şiirde serbest ölçũ, hece ölçũsũ, redif, uyakları belirleme ve uyak eşitleri üzerinde durulur. İstiklal Marşı'nın aruz ölçũsũ ile yazıldığını bilir; aruz ölçũsũnün açıklamasına girilmez.

T8. 2. 6. Farklı yapılarıdaki iki veya daha fazla metnin yapısını karşılaştırarak, metnin yapısının değişmesinin anlamı nasıl etkilediğini analiz eder.

T8. 2. 7. Metinde belirli bir paragrafın yapısını ve paragrafta bir cümlenin paragrafın konusunun işlenişine nasıl katkı sağladığını analiz eder.

T8. 2. 8. Kahramanların olaylara bakış açılarındaki farklılıkların okuyucuda mizah, gizem, merak gibi etkileri nasıl oluşturduğunu analiz eder.

T8. 2. 9. Bilgilendirici metinde yazarın bakış açısını veya amacını belirler ve yazarın konu hakkında birbiriyle çelişen kanıtları ve görüşleri nasıl ele aldığını analiz eder.

T8. 2. 10. Filmde veya canlı performansta yönetmen ya da aktörler tarafından yapılan tercihleri değerlendirerek öyküleyici metne/senaryoya ne kadar bağlı kalındığını ya da metinden/senaryodan ne kadar uzaklaşıldığını analiz eder.

T8. 2. 11. Bilgilendirici metinlerde belirli bir konu veya dũřüncenin sunumunda basılı, dijital, video veya çoklu medya kullanımının avantaj ve dezavantajlarını değerlendirir.

T8. 2. 12. Bilgilendirici metinlerde sunulan gerekçelerin ve kanıtların argümanları ve görüşleri desteklemek için yeterince sağlam olup olmadıklarını değerlendirir, zayıf veya ilgisiz olan gerekçe ve kanıtları belirler.

T8. 2. 13. Aynı konu üzerinde birbiriyle çelişen bilgiler sunan iki farklı bilgilendirici metinde görüş farklılığının olgulardan mı yorum farklılığından mı kaynaklandığını analiz eder.

T8. 2. 14. Günümüze ait kurgu metinlerin geleneksel masallar, kahramanlar, temalar, inançlar veya değerlerden nasıl yararlandığını veya etkilendiğini analiz eder.

Akıcı Okuma

T8. 2. 15. Bağımsız olarak farklı türlerde metinler okur ve anlar.

T8. 2. 16. Heceleme, kekeleme, tekrar ve geri dönüşler yapmadan işitilebilir bir ses tonuyla okur, vurgu ve tonlamalara dikkat eder.

T8. 2. 17. Yazım ve noktalama işaretlerine dikkat ederek, sınıf düzeyine uygun hızda sesli veya sessiz okur.

T8. 2. 18. Metin türünü dikkate alarak metindeki ortam, durum ve duyguları (sevinç, heyecan, gerilim, korku vb.) yansıtacak biçimde okur.

T8. 2. 19. Dilin ses, şekil ve söz dizimi kurallarına uyararak okur.

Söz Varlığı

T8. 2. 20. Anlamı bilmediği kelime, kelime grubu ve atasözlerinin metin içindeki anlamını öğrenir.

T8. 2. 21. Ek fiile çekime girmiş isim türünden kelimeleri fark eder.

T8. 2. 22. Fiil çatısının cümleye kattığı anlamı ve işlevini fark eder.